

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

ISSN 2307- 3594

ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ У ФАХОВІЙ ОСВІТІ

Випуск 15

**Збірник наукових праць
XV Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю
15 квітня 2025 р.**

**Ужгород
2025**

УДК 371.351:37.015.3

П 24

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Смоланка В.І., доктор медичних наук, професор, ректор ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Миронюк І.С., доктор медичних наук, професор, проректор з наукової роботи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Марусинець М.М., доктор педагогічних наук, професор, Директор Департаменту освіти і науки, молоді та спорту Закарпатської обласної державної адміністрації

Остапець Ю.О., доктор політичних наук, професор, декан факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Повідайчик О.С., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Козубовська І.В., доктор педагогічних наук, професор ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Староста В.І., доктор педагогічних наук, професор ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Опачко М.В., доктор педагогічних наук, професор ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Попадич О.О., доктор педагогічних наук, професор ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Розлуцька Г.М., доктор педагогічних наук, професор ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Товканець О.С., доктор педагогічних наук, професор ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Русин Г.А., доктор педагогічних наук, професор, професор Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Šebeň Vladimír, PhD, Associate Professor University of Presov, Presov, Slovakia

Адреса редакції: 88000, м. Ужгород, вул. Університетська, 14. Кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», e-mail: olena.poradych@uzhnu.edu.ua

Засновник і видавець збірника наукових праць – ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Адреса: 88000, м. Ужгород, пл. Народна, 3.

*Рекомендовано до друку та опублікування
Вченою радою ДВНЗ «УжНУ»
(протокол № 5 від 5 травня 2025 р.)
Редакційно-видавничою радою
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(протокол № 4 від 30 квітня 2025 р.)*

ЗМІСТ

Розлуцька Г.М., Штаєр Р.В., Двуйло Д.М. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ	5
Розлуцька Г.М., Гайович Є.Ф., Назаров В.С. ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ	8
Попадич Б.Т. САМООСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ГОТОВНОСТІ ДО ТРАНСПРОФЕСІОНАЛІЗМУ	11
Попадич О.О. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ПЕДАГОГІЦІ ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ	15
Попадич Б.Т., Баран М.В. ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	20
Попадич О.О., Ситар Є.І. КОЛЕКТИВ ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ МІЖСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	24
Костюк М.П. ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК СТРАТЕГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ У СТУДЕНТІВ-МИТЦІВ	29
Іваничко І.І., Тафійчук А.В. САМОСТІЙНІСТЬ УЧНІВ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ	37
Мельник О.В., Нікітіна О.Д. РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА	41
Кухта М.І., Ваколя З.М., Зейкан Н.І. РЕЦЕПЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО І МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	44
Повідайчик О.С., Реблян А.М., Гринь О.В. ПОНЯТТЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ НАУКОВІЙ ДУМЦІ	48
Раїнчук В.А. ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	51
Дешко Н.В. РОЗВИТОК ІДЕЇ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	56

Шелемба М.В. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЗВО УКРАЇНИ	62
Козар Н.І. СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ	68
Nikola Tesľuková, Vladimír Šebeň CURRICULUM REFORM IN SLOVAKIA AND PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF THE STUDY PROGRAM HUMAN AND NATURE	72
Ковач Д.І., Юркович Н.В. ГЕЙМІФІКАЦІЯ ТА ІГРОВЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСОБИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	76
Гаврик В.Є., Опачко М.В. ІННОВАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ (НДРС) ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	81
Розлуцька Г.М., Петрина Я.Д. ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ	85
Добровольська О.Я., Куклишин М. ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ У МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ: ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА	90
Попадич О.О., Шикітка Г.М., Макаренко В.В., Мигович М.М. ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	96
Петечук А.Р. ІННОВАЦІЙНІ ІДЕЇ У ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГІВ ДЛЯ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ ПІДКАРПАТСЬКОЇ РУСІ (1919-1938)	102
Солонина В.О., Леспух О.М. ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ	109
Опачко М.В., Козарь О.П., Ковач А.І. ПРАКТИКО ОРІЄНТОВАНІ ЗАВДАННЯ У ЗМІСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАКТИК ЗДОБУВАЧІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 014.15 СЕРЕДНЯ ОСВІТА «ПРИРОДНИЧІ НАУКИ»	114
Староста В.І., Маляр Л.В. СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНЕ ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	121

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Розлуцька Галина Миколаївна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри загальної педагогіки
та педагогіки вищої школи

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
galina.rozlutska@uzhnu.edu

Штаєр Руслана Вікторівна,
аспірант кафедри загальної педагогіки
та педагогіки вищої школи

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ruslana.shtaiер@uzhnu.edu.ua

Двуйло Діана Михайлівна,
магістр кафедри загальної педагогіки
та педагогіки вищої школи

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
pistadianakyrush@gmail.com

Анотація. Ця тема присвячена використанню інформаційних технологій у сучасному освітньому просторі. У статті описано переваги використання цих технологій у освітньому процесі, такі як доступність навчання з будь-якої точки світу, розвиток комунікативних та комп'ютерних навичок, організація дистанційного навчання та використання електронних учнівських журналів. Використання інформаційних технологій також дозволяє користуватися електронними підручниками та інтерактивними засобами навчання, що робить навчання більш цікавим та доступним. Озвучена тема є дуже актуальною в контексті розвитку сучасної освіти та підвищення якості навчання.

Ключові слова: інформаційні технології, освітній простір, дистанційне навчання, електронні підручники, інтерактивні засоби навчання, електронні учнівські журнали.

Key words: information technologies, educational space, distance learning, electronic textbooks, interactive learning tools, electronic student journals.

На тлі глобалізації в усіх сферах суспільного життя відбуваються суттєві зміни. Кількість цифрових пристроїв в кожному домі постійно збільшується. Комп'ютери, смартфони, техніка, побутова електроніка – важко уявити сучасну дійсність без подібних гаджетів. Інформаційні системи увійшли у всі сфери життя. Розвиток цифрових технологій відкриває величезний спектр можливостей. Прогрес у всіх галузях науки і промисловості йде з величезною швидкістю, не припиняючи дивувати і захоплювати. Величезні потоки інформації, які кожен бажаючий може одержувати з мережі Інтернет, роблять освіту більш доступною.

Реалізувати свій творчий потенціал або просто заробити, не виходячи з дому – раніше про такі можливості можна було тільки мріяти. Сьогодні це реальність. Використання інформаційних технологій в освітньому процесі є невід'ємною частиною сучасного освітнього простору. Із зростанням розвитку інформаційних технологій, навчання стало більш доступним та зручним. Крім того, виникла можливість зберігати та передавати великі обсяги інформації за короткий проміжок часу. Саме швидкодію і універсальність цієї схеми зробили ІТ-технології настільки затребуваними. Інформаційні технології забезпечують можливість навчатися з будь-якої точки світу в режимі онлайн. Учні та студенти можуть отримувати знання не лише в класних кімнатах, але й за допомогою різноманітних онлайн-тренінгів, вебінарів та відеокурсів. Це розвиває комунікативні та комп'ютерні навички, а також вчить самостійності та організації свого часу. Інформаційні технології також забезпечують дистанційне навчання, яке стає особливо корисним у випадку пандемії коронавірусної хвороби 2019 - SARS-CoV-2. У березні 2020 р. Генеральний директор організації ЮНЕСКО Одрі Азулай заявила, що через пандемію коронавірусу COVID-19 понад 1,5 мільярда молодих людей 165 країн світу не зможуть відвідувати заняття через закриття загальноосвітніх закладів. А запровадження карантину змінило життя кожного з нас та особливо вплинуло на заклади освіти, змусивши пристосовуватися до нових умов надання освітніх послуг. Та все ж, питання дистанційного навчання в умовах пандемії коронавірусу залишається, як ніколи, актуальним. З початком повномасштабного вторгнення значно загострилося питання потреби застосування цифрових технологій, виключно завдяки яким можливо забезпечити безперервний доступ до освіти в цей час [2].

Українські учні, які вимушено знаходяться за кордоном через війну, зможуть безкоштовно: здобувати освіту за навчальними програмами Міністерства освіти і науки України, освоїти англійську та локальну (країни перебування) мови, оволодіти найзатребуванішими навичками (soft skills), визначити індивідуальну траєкторію подальшої освіти та побудови кар'єри, отримати психологічну та емоційну підтримку, сприяння в отриманні державного документу про загальну середню освіту, інтегруватись до місцевої громади та провести змістовне власне дозвілля, а їх батьки – допомогу в отриманні роботи [2].

Різнноманітні платформи для дистанційної освіти забезпечують доступ до відеоуроків, текстових матеріалів, тестів та інших засобів навчання. Використання цих засобів забезпечує можливість навчатися у будь-який зручний для учнів час та в місці, яке вони обирають. Інформаційні технології також дозволяють користуватися електронними підручниками, що забезпечують доступ до багатой та різноманітної інформації, яку можна оновлювати та редагувати в реальному часі.

Міністерством освіти і науки України було поставлено завдання ДНУ «Інститут освітньої аналітики» (наказ МОН № 781 від 09.06.2020) забезпечити розробку державних безкоштовних електронних журналів та щоденників в рамках розвитку Програмно-апаратного комплексу «Автоматизований комплекс

освітнього менеджменту» (далі – ПАК «АІКОМ»), який є модернізованою системою ІТС «ДІСО». Впровадження даного програмного продукту є інновацією, що надасть для педагогічних працівників, батьків та учнів ЗЗСО зручний онлайн-інструмент, який 24/7 забезпечить доступ до оцінок, відвідуваності та інших ресурсів журналух [3]. Впровадження такого ІТ рішення є особливо актуальним для тих ЗЗСО та громад, які не можуть собі дозволити закупівлю альтернативних комерційних програмних продуктів. Такий підхід зробив навчання більш інтерактивним та цікавим.

Для дистанційного навчання, зокрема з метою забезпечення належних умов, створено освітні платформи для здобуття повної загальної середньої освіти на непідконтрольних Україні територіях, здобувачі освіти можуть користуватися послугами таких закладів і освітніх платформ: Державний ліцей «Міжнародна українська школа», Українська дистанційна школа (УДШ), «Атмосферна школа», дистанційна школа «Оптіма», Академія сучасної освіти «А+», платформа сучасної освіти «ThinkGlobal Online», дистанційна школа «Liko Education Online», освітня платформа «OkStudy», науково-дослідницька школа «Базис» спільно з Viber-спільнотою «Школа_інфо» тощо.

Повний перелік дистанційних шкіл та навчальних платформ, які надають безкоштовний доступ для учнів, розміщено на [сайті](#) Міністерства освіти і науки України. Також на освітній платформі «[Всеукраїнська школа онлайн](#)» розміщено матеріали, що сприяють наданню рівного доступу до якісної шкільної освіти учнів 5-11 класів[3].

Отже, інформаційні технології дозволяють використовувати електронні учнівські журнали та інші системи обліку успішності учнів. Це спрощує процес адміністрування шкільних систем та забезпечує більш точний моніторинг успішності учнів. Загалом, використання інформаційних технологій у сучасному освітньому просторі робить навчання більш доступним, цікавим, інтерактивним.

У разі використання згадуваних у роботі сервісів здобувачі освіти зможуть освоїти та покращити вагомі компоненти для формування інформаційної компетентності. Перевагами використання цих технологій у навчальному процесі є доступність навчання з будь-якої точки світу, розвиток комунікативних та комп'ютерних навичок, організація дистанційного навчання, використання електронних учнівських журналів. Використання інформаційних технологій також дозволяє користуватися електронними підручниками та інтерактивними засобами навчання, що робить навчання більш цікавим та доступним. Що в свою чергу підвищує якість навчання.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні механізмів підвищення якості навчання за допомогою електронних журналів, підручників та інших елементів цифрової інфраструктури, зокрема в умовах змішаного чи повністю дистанційного навчання.

Список літератури

1. Кіщак Т. С. «Covid-19 та дистанційне навчання у закладах вищої освіти: аналітичний огляд наукових публікацій з міжнародних видань» URL: <https://nubip.edu.ua/node/79877> (дата звернення: 18.02.2025)
2. Міністерство освіти і науки України: Цифрові девайси для освіти. URL: <https://drive.google.com/file/d/1eAwS7rvmbaXXtmx4I00kBVnnkh7qNLR2/view> (дата звернення: 18.02.2025)
3. Міністерство освіти і науки України від 2.09.2020 №1096. Про внесення змін до методичних рекомендацій щодо заповнення Класного журналу учнів початкових класів Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5f5/083/b49/5f5083b492f90273019122.pdf> (дата звернення: 18.02.2025)
4. Кравченко О., Міщенко М. Соціально-психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах дистанційного навчання. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2021. Випуск 8. С. 90-99.
5. Крокуємо до успіху : ранкові зустрічі : навчально-методичний посібник / уклад. : Н. Б. Ларіонова, Н. М. Стрельцова, М. О. Банник. Харків: «Друкарня Мадрид», 2018. 114 с.

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Розлуцька Галина Миколаївна,

доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
grozlutska@ukr.net

Гайович Євгенія Федорівна,

аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
начальник відділу електронного навчання центру інформаційних технологій ДВНЗ «УжНУ»
y.haiovych@uzhnu.edu.ua

Назаров Володимир Сергійович,

аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,

Анотація. У публікації розкрито можливості освітньої галузі при використанні цифрового інструментарію. Підкреслено важливість цифрової компетентності педагогів у підвищенні якості освіти. Визначено основні

проблеми, які виникають при відсутності цифрової компетентності у педагогів. Серед ключових проблем визначено відсутність знань, умінь та навичок роботи з цифровими ресурсами, які перешкоджають професійній самореалізації педагога. Висвітлено перспективи розвитку та вдосконалення цифрової компетентності педагогів.

Ключові слова: цифрова компетентність, цифрові ресурси, діджиталізація, неформальна освіта, безперервний професійний розвиток.

Key words: digital competence, digital resources, digitization, non-formal education, continuous professional development.

Сьогодні цифрова трансформація українського суспільства, викликана світовими тенденціями, набирає швидких темпів. В освіті розкриваються безмежні можливості використання цифрових технологій для покращення освітньої діяльності усіх учасників. Однак разом з цим виникають нові виклики, які пов'язані з розвитком цифрової компетентності педагогів, особливо в контексті темпоральних змін. Метою публікації є визначення важливості використання цифрового інструментарію для педагога, основних проблем з розвитку цифрової компетентності, подальших перспектив удосконалення навичок та умінь педагога з ІТ галузі.

Теоретичне підґрунтя нашої публікації закладено у дослідженні «Цифрова компетентність на практиці: рамковий аналіз» Г. Генсерук, оприлюдненому Європейською комісією, у якому зазначено, що цифрова компетентність вважається однією із ключових для навчання впродовж життя. Цифрова компетентність – це впевнене, критичне і відповідальне використання та взаємодія з цифровими технологіями для навчання, професійної діяльності (роботи) та участі у житті суспільства [1, 11].

Наукову цінність становлять напрацювання М.П. Замороз та С.-І.В. Мазура, які довели, що цифрова компетентність передбачає впевнене та критичне використання цифрових технологій у професійній діяльності, повсякденному житті та спілкуванні [2, 179].

Серед ключових аспектів використання цифрових технологій можна виділити наступні.

Зміна парадигми навчання. Сучасні технології змінюють те, як ми навчаємося та навчаємо інших. Вони дозволяють перейти від традиційних лекцій до інтерактивного, індивідуалізованого навчання. ІТ компетентність стає ключовою для педагогів, які мають адаптуватися до нових методів навчання.

Готовність до майбутньої роботи. Цифрова компетентність не тільки полегшує навчання, але й готує учнів до майбутньої роботи в цифровому суспільстві. Робочі місця стають все більш цифровізованими і педагоги мають забезпечити формування необхідних навичок вихованців для працевлаштування.

Залучення та мотивація учасників освітнього процесу. Використання цифрових технологій у навчанні може бути не лише захоплюючим і цікавим для учнів, а й дозволяє зробити навчання більш інтерактивним, що, у свою чергу, підвищує мотивацію до навчання.

Глобальна доступність до знань. Цифрові технології розширюють можливості навчання і дають необмежений доступ до знань, незалежно від місця проживання або соціального статусу. Це сприяє глобальній інклюзії і розширює можливості для саморозвитку.

Виклики та перспективи. Однак існують виклики, пов'язані з цифровою компетентністю, такі як кібербезпека, надмірне використання технологій та нерівність володіння ІТ навичками. М.П. Замороз та С.-І.В. Мазур звертають увагу на проблеми низького рівня цифрової компетентності у дорослих, а саме на відсутність стандартів цифрової компетентності, відповідної системи підвищення кваліфікації з питань цифровізації освіти; застарілі методики навчання; низька доступність цифрових технологій [2, 179].

Деякі роз'яснення щодо розвитку цифровізації освіти в Україні вносить Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 10 грудня 2021 р. № 1340. Слід зауважити, що із переліку основних завдань програми недостатня увага приділена питанням безпеки в цифровому суспільстві та цифровому освітньому середовищі закладу освіти; медіаграмотності, правовим і етичним аспектам, пов'язаним із використанням цифрових технологій, мотивації до проектування, створення, поширення нових електронних (цифрових) освітніх ресурсів із відповідних предметів/інтегрованих курсів; використанню цифрових технологій для підтримки навчання здобувачів освіти з особливими освітніми потребами [3, 1 – 2].

У великому і цікавому світі цифрової освіти є безліч важливих питань, які вимагають уваги та обговорення. Досягнення цифрової компетентності стає спільним завданням.

Проведений аналіз дає підстави для висновку, що ІТ компетентність педагогів є обов'язковою умовою для успішного викладання у сучасному світі. Використання цифрового інструментарію та інтеграція його в освітній процес є одним із факторів для підвищення ефективності навчання та зацікавленості учнів. Поряд з цим потребують вирішення питання у різних аспектах, що стосуються розвитку цифрових навичок педагогів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у визначенні ключових факторів для покращення якості освіти та підготовки молодого покоління за вимогами сучасності, дослідженні важливості неформальної освіти для цифрової компетентності педагогів, розробці стратегій для подолання існуючих викликів у цій галузі.

Список літератури

1. Генсерук Г.Р. Цифрова компетентність як одна із професійно значущих компетентностей майбутніх учителів ISSN: 2414-0325. Open educational e-environment of modern University. № 6. 2019. С. 8 – 16.
2. Замороз М.П., Мазур С.-І.В. Цифрова компетентність: понятійно-термінологічний аналіз // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи. 12 – 13 листопада 2020. № 6. С. 178 – 181.
3. Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 10 грудня 2021 р. № 1340. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-programi-pidvishennya-kvalifikatsiyi-pedagogichnih-pracivnikiv-z-rozvitku-cifrovoyi-kompetentnosti> (дата звернення: 6.03.2025)

САМООСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ГОТОВНОСТІ ДО ТРАНСПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

Попадич Богдан Тарасович,

аспірант кафедри

загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

bohdan.popadych@uzhnu.edu.ua

Анотація. У публікації проаналізовано поняття «самоосвіта», «самоосвітня діяльність», «готовність майбутнього юриста до професійної діяльності»; обумовлено чинники, необхідні для розвитку самоосвітньої діяльності здобувача вищої освіти в сучасному суспільстві; виокремлено ключові компоненти самоосвітньої діяльності майбутнього юриста у процесі розвитку готовності до транспрофесіоналізму.

Ключові слова: самоосвітня діяльність, майбутній юрист, готовність до професійної діяльності, транспрофесіоналізм.

Key words: self-educational activity, future lawyer, readiness for professional activity, transprofessionalism.

Функціонування системи освіти в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій [9, с. 5], що потребує підготовки сучасних спеціалістів, здатних до самоосвіти – цілеспрямованої, самостійної, пізнавальної та практико-орієнтованої діяльності, спрямованої на розширення наявних знань і компетентностей, набуття нових знань і формування сучасних

компетенцій у певній або кількох сферах людської діяльності, а також на самовдосконалення особистості впродовж усього життя.

«Самоосвіта є умовою розвитку, самоствердження та самореалізації особистості й складовою навчання її протягом життя» [6, с. 798]. І. Грабовець визначає самоосвіту як освіту, яка набувається в процесі самостійної роботи та проходження систематичного курсу навчання в стаціонарному навчальному закладі [4, с. 11]. О. Герасимова визначає самоосвіту як цілеспрямовану систематичну пізнавальну діяльність, керовану самим суб'єктом, що слугує задля вдосконалення його базової освіти; вона є безперервним продовженням загальної та професійної освіти, завдяки чому актуалізуються й розширюються знання, заповнюються прогалини в духовному розвитку людини [3].

Необхідно наголосити, що більшість європейських закладів вищої освіти звертає основну увагу на самостійну освітню діяльність студентів. Закордонні педагоги зазначають, що справжнє, довготривале та якісне засвоєння й упорядкування знань відбувається переважно в результаті самоосвітньої діяльності студентів. Будь-яка ініціатива щодо перевірки й уточнення знань йде від самого студента, а завдання викладача – рекомендувати відповідну літературу та допомагати у роз'ясненні складних питань під час консультацій у визначений час. Європейська система освіти передбачає активну особисту ініціативу студента, його прагнення до взаємодії з викладачами та вміння самостійно організовувати свій навчальний процес. У багатьох університетах студент насамперед має виконати певну самостійну роботу – підготувати курсовий проєкт, провести науковий пошук тощо. І лише після цього представити її викладачеві як основу для наукового обговорення.

Самоосвітня діяльність – це процес, у якому суб'єкт активно взаємодіє з факторами зовнішнього середовища [5, с. 23]. Він може бути організований як самостійно, так і за участю викладачів. Особлива роль у самоосвіті належить мотивації, яка включає три основні групи: соціальні мотиви – визначення своєї соціальної позиції, формування світогляду, мотиви самовдосконалення – прагнення до особистісного та професійного розвитку, пізнавальні мотиви – інтерес до нових знань, допитливість, прагнення до навчання. Саме ці фактори визначають ефективність та сталість самоосвітньої діяльності [10, с. 42]. Таким чином, самоосвіта майбутнього юриста – це самостійна пізнавальна діяльність здобувача вищої освіти, спрямована на досягнення певних особистісно значущих освітніх цілей: задоволення загальнокультурних запитів, пізнавальних інтересів у юридичній сфері діяльності, підвищення професійної кваліфікації.

Зазначимо, що з кожним роком зростає потреба у фахівцях із транспрофесійними характеристиками. Випускники закладів вищої освіти мають бути готовими до постійного саморозвитку, освоєння суміжних професій і роботи в міжпрофесійних командах. Однак, як свідчить практика, сучасна система вищої освіти не забезпечує професійною підготовкою

спеціалістів цього рівня. Основними обмежувальними чинниками є наявні освітні стандарти, а також традиційні педагогічні умови та методики навчання. До того ж освоєння транспрофесійних характеристик, що мають попит в сучасному суспільстві, є складним завданням, особливо на рівні бакалаврату, оскільки цей рівень освіти здебільшого орієнтований на формування базових професійних компетентностей.

Ми з'ясували, що транспрофесіоналізм – це інтегративна якість особистості, що охоплює гнучкість у розв'язанні проблем, міжпрофесійну комунікативність, дивергентність мислення, що відображає здатність і готовність до освоєння різних видів діяльності через самоосвіту та застосування їх при міжпрофесійній взаємодії з різними спільнотами [11, с. 98].

Професію юриста сьогодні розглядають як рід трудової діяльності, занять, що вимагає певної підготовки і є зазвичай джерелом існування постійного виду трудової діяльності, що вимагає певної підготовки [7, с. 63]. Необхідність розвитку самоосвітньої діяльності здобувача вищої освіти в сучасному суспільстві зумовлюється низкою чинників, зокрема: стрімкими змінами у соціокультурному та соціально-економічному середовищі; інноваційністю у всіх сферах людської життєдіяльності; глобалізацією ключових галузей виробництва; підвищеною залежністю кар'єри від рівня освіти; прискореним зняттям знань і стрімким зростанням інформаційних потоків; підвищенням значущості освіти для особистого успіху; нестабільністю на ринку праці та постійними змінами статусу багатьох професій. Розвиток рівня інформатизації та інтелектуалізації суспільства висуває нові вимоги до самоосвітньої діяльності випускників закладів вищої освіти, що робить її невід'ємним елементом професійного розвитку та кар'єрного зростання.

Готовність – інтегральне особистісне утворення, що засвідчує стійке прагнення до креативного застосування й розроблення засобів такої організації, наявні знання й уміння, а також низку особистісно-психологічних та характерологічних ознак, що забезпечують ефективне функціонування [2]. Т. Бережинська стверджує, що готовність випускника фахового навчального закладу до фахової діяльності виявляється в системних характеристиках, стартових можливостях людини для її фахової адаптації впродовж перших років праці за фахом. Авторка виокремлює низку характеристик: фахове спрямування індивіда, моральна стійкість, готовність до творчості (креативність), фахової адаптації [1]. На думку А. Линенко, готовність – цілісне утворення, що характеризує емоційно-когнітивну й волюву мобільність суб'єкта під час входження в діяльність певного спрямування. У такому разі педагогічна готовність не вроджена, а виникає внаслідок досвіду людини, що ґрунтований на формуванні позитивного ставлення до фахової діяльності, усвідомленні мотивів і потреб у ній [8].

Оскільки самоосвітня діяльність майбутнього юриста регулюється особистісними якостями, зокрема рефлексією, пізнавальною активністю та

самоорганізацією, то можна виокремити такі її ключові компоненти у процесі розвитку готовності до транспрофесіоналізму: емоційно-особистісний компонент – включає потребу в набутті нових професійних компетенцій, прагнення до професійного розвитку та самовдосконалення; когнітивний компонент – охоплює знання конкретних дисциплін, необхідних для виконання професійних завдань; інформаційно-аналітичний компонент – передбачає вміння працювати з різними джерелами інформації, критично її оцінювати та використовувати сучасні інформаційні технології у професійній діяльності; організаційно-управлінський компонент – включає вміння планувати власну діяльність, здатність до самоорганізації, самоконтролю та рефлексії.

Варто підкреслити, що готовність до самоосвіти є не статичним набором особистісних якостей, а динамічним процесом, що змінюється відповідно до вимог професійного середовища та особистих амбіцій фахівця.

Таким чином, самоосвіта дозволяє студенту в процесі комплексного проектування об'єктів предметно-просторового середовища знаходити інноваційні рішення та аргументовано їх обґрунтовувати. А готовність до транспрофесіоналізму забезпечує фахівцеві стабільну зайнятість у сучасних умовах і гарантує його конкурентоспроможність у майбутньому.

Перспективним напрямом подальших досліджень є наукове вивчення педагогічних умов формування готовності майбутніх юристів до транспрофесіоналізму.

Список літератури:

1. Бережинська Т. В. Формування готовності майбутнього вчителя до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2007. 280 с.
2. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2006. 572 с.
3. Герасимова О. І. Самоосвітня компетентність студентів як складова професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. Вісник психології і педагогіки. 2014. № 16. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/7413/1/Sytnyk_O_VPP_16_14_F_LMD_PI.pdf (дата звернення: 07.03.2025).
4. Грабовець І. В. Самоосвіта як інтегруюча детермінанта самореалізації молодих фахівців у професійній діяльності : дис. ... канд. соціол. наук. Київ, 2004. 296 с.
5. Григоренко Л. В. Самостійна робота як фактор підвищення ефективності підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності. Рідна школа. 2005. № 8. С. 22–24.
6. Енциклопедія освіти. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

7. Котикова О. М. Особистісно-діяльнісний підхід до психолого-педагогічної підготовки майбутніх юристів. Нові технології навчання: науково-методичний збірник. 2008. № 53. С. 60–64.
8. Линенко А. Ф. Теорія та практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ, 1996. 378 с.
9. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: Науково-методичний збірник. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Nauk-metod.zbirnyk-Osv.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu-%20Innovatsiyna.ta.projektna.diyalnist.pdf> (дата звернення: 7.03.2025).
10. Попадич Б. Т. Зміст поняття самоосвітньої діяльності майбутніх юристів. Світ наукових досліджень : матеріали Міжнар. мультидисциплінар. наук. інтернет-конф., м. м.Тернопіль, м.Ополе, 20 лют. 2025 р. Тернопіль, 2025. С. 40–43. URL: <http://www.economy-confer.com.ua> (дата звернення: 07.03.2025).
11. Попадич О. О., Попадич Б. Т. Транспрофесіоналізм як педагогічна проблема. Інноваційна педагогіка. 2022. Т. 2, № 49. С. 94–98.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ПЕДАГОГІЦІ ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Попадич Олена Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри
загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
olena.popadych@uzhnu.edu.ua

Анотація. Проаналізовано сучасні тенденції у педагогіці, які визначають майбутній вектор розвитку освіти. Встановлено, що сучасні тенденції у педагогіці не лише сприяють розвитку освітніх методик, а й потребують високого рівня академічної культури. З'ясовано, що академічна доброчесність залишається основним критерієм якості освіти. Це забезпечує довіру до наукових і навчальних результатів, сприяє формуванню висококваліфікованих спеціалістів та підвищенню рівня освіти в цілому.

Ключові слова: тенденції у педагогіці, академічна доброчесність, принципи академічної доброчесності, заклад вищої освіти, освітній процес, здобувачі освіти.

Key words: trends in pedagogy, academic integrity, principles of academic integrity, institution of higher education, educational process, education seekers.

Сучасна педагогіка переживає значні трансформації, спричинені розвитком цифрових технологій, змінами в соціальному та економічному середовищі, а також новими підходами до навчання та виховання. У звіті про освітні тренди *Innovating Pedagogy* представлено 10 сучасних тенденцій у педагогіці [8].

Мультимодальна педагогіка. Понад третину здобувачів освіти онлайн-освіти відзначають важливість різноманітності способів комунікації у навчанні. Дослідження підтверджують, що матеріал засвоюється глибше і якісніше, якщо контент представлений у різних форматах: інфографіки, ілюстрації, відео- та аудіоматеріали. Додатково ефективність навчання підвищується завдяки використанню інноваційних технологій, таких як ІТ-рішення, нейромережі та віртуальна реальність.

Взаємопроникнення навчальних середовищ. Завдяки інтеграції цифрових та традиційних навчальних середовищ освітній процес стає більш гнучким, персоналізованим і ефективним, що дозволяє здобувачам освіти навчатися у зручному форматі та за власною траєкторією.

Навчання через виклик (challenge-based learning) як освітній формат. Експерти підкреслюють, що проектно-дослідницькі роботи є вагомим для засвоєння нового матеріалу. Такий підхід не лише сприяє глибшому розумінню теми, а й розвиває критично важливі soft skills: уміння розв'язувати проблеми (problem-solving), креативність і здатність ефективно працювати в команді.

Педагогіка відносин. Концепція педагогіки відносин спрямована на створення глибокого міжособистісного зв'язку між здобувачем освіти й наставником, що сприяє формуванню персоналізованих освітніх траєкторій, підвищенню мотивації та ефективності освітнього процесу.

Підприємницька освіта. Підприємницька освіта спрямована не лише на підготовку майбутніх бізнесменів, а й на формування у здобувачів освіти критичного мислення, ініціативності, креативності та здатності працювати в умовах невизначеності. Розвиток підприємницьких компетенцій сприяє формуванню фінансової грамотності, навичок стратегічного планування, управління ризиками та вміння ухвалювати ефективні рішення. У навчальні програми дедалі частіше інтегруються кейс-стаді, симуляції бізнес-процесів, стартап-проекти, що дає змогу здобувачам освіти на практиці опановувати основи підприємництва.

Педагогіка турботи в опосередкованому цифровими технологіями середовищі. В умовах цифрової освіти особливого значення набуває педагогіка турботи, яка спрямована на створення підтримувального середовища для здобувачів освіти. Онлайн-навчання позбавлене традиційної взаємодії між викладачем і здобувачем освіти, що може призводити до зниження мотивації, емоційного відчуження та труднощів у засвоєнні матеріалу. Завдання педагога в такому форматі – не лише передавати знання, а й підтримувати емоційний стан здобувача освіти, налагоджувати довірчий

контакт та стимулювати активну взаємодію в освітньому середовищі. Використання цифрових технологій дає змогу створювати нові форми комунікації: інтерактивні платформи, чати, форуми, групові обговорення, менторські програми. **Педагогіка з використанням генеративного штучного інтелекту.** Застосування генеративного штучного інтелекту (ШІ) у сфері освіти відкриває нові можливості для персоналізації освітнього процесу, оптимізації викладання та підвищення залученості здобувачів освіти. Важливою залишається роль викладача, який має не лише інтегрувати ШІ у навчальний процес, а й навчити здобувачів освіти критично оцінювати отриману інформацію та ефективно використовувати штучний інтелект як інструмент для самостійного навчання та професійного розвитку. **Зближення контекстів навчання та здобувача.** Цей підхід особливо актуальний для здобувачів освіти з сімей мігрантів, які постають перед труднощами з адаптації до нової культури та освітньої системи. Використання знайомих прикладів, мультикультурних компонентів у навчальних матеріалах та інтерактивних методів навчання допомагає зробити процес навчання комфортнішим і результативнішим. **Подкасти як педагогічна технологія.** Використання подкастів у освітньому процесі викликає різні думки серед експертів. Одні дослідники визнають їхній потенціал як зручного аудіоформату, що дозволяє засвоювати інформацію у гнучкий спосіб – під час пересування, занять спортом чи виконання побутових справ. Інші фахівці, однак, мають сумніви щодо доцільності використання лише аудіоконтенту, вказуючи на його обмежену здатність утримувати увагу та забезпечувати інтерактивність. **Метавсесвіт для освіти.** Метавсесвіт відкриває можливості для створення інтерактивних навчальних середовищ, у яких здобувачі освіти можуть проводити експерименти, моделювати складні процеси та взаємодіяти в реальному часі. Проте результати опитувань серед новаторів та здобувачів освіти наразі демонструють невисокий рівень впровадження та використання таких технологій. Основними викликами залишаються висока вартість обладнання, технічні обмеження та недостатня підготовка педагогів до роботи в метавсесвіті. Попри ці бар'єри, розвиток віртуальної та доповненої реальності в освітньому процесі продовжує набирати обертів [9].

Таким чином, сучасні тенденції у педагогіці відображають глобальні зміни в освітньому процесі та відповідають викликам цифрової епохи, новим вимогам суспільства й економіки знань. Інноваційні підходи спрямовані на розвиток у здобувачів освіти критичного мислення, адаптивності, комунікативних навичок і творчого підходу до навчання. Водночас у центрі цих змін має залишатися принцип академічної доброчесності, який забезпечує якість освіти та довіру до наукових і педагогічних досягнень. Дотримання принципів академічної доброчесності є визначальною вимогою сучасного суспільства для формування конкурентоспроможних фахівців.

Академічна доброчесність є однією з ключових засад вищої освіти, яка забезпечує якість навчального процесу, довіру до результатів наукових

досліджень і підготовку висококваліфікованих фахівців [6, с. 835]. Дотримання принципів доброчесності забезпечує **якість освіти, виховання відповідальної особистості та ефективну педагогічну діяльність**. Науковці аналізують можливості дотримання етичних норм в освітньому процесі, який дедалі більше інтегрується з технологіями штучного інтелекту [2; 5]. Порухення академічної доброчесності, такі як плагіат, фальсифікація даних та академічне шахрайство, можуть призвести до серйозних наслідків, зокрема втрату репутації, юридичні проблеми та дискредитацію наукових досліджень [1, с. 219]. Академічна доброчесність – це комплекс принципів і норм, які регулюють поведінку учасників освітнього процесу [7, с. 1301]. Порухення цих принципів може призвести до серйозних наслідків, таких як втрата репутації, відкликання наукових публікацій та навіть юридична відповідальність [2, с. 279]. Чинний в Україні Закон «Про освіту» [4] і Закон «Про вищу освіту» [3] окремо визначають зміст поняття доброчесності в академічній площині. Академічна доброчесність є важливим чинником якісної освіти та професійної підготовки. Вона передбачає дотримання етичних норм у навчальній та науковій діяльності, а саме: **дотримання принципів чесності, прозорості та справедливості** – виключення будь-яких форм обману, фальсифікацій та корупційних проявів у освітньому середовищі; **запобігання плагіату** – використання авторських джерел із правильним цитуванням, дотримання стандартів академічного письма; **самостійність у виконанні робіт** – здобувачі освіти та викладачі повинні особисто відповідати за якість своїх робіт, уникаючи підробки або використання чужих результатів без належного посилання; **об’єктивне оцінювання знань** – викладачі повинні оцінювати роботи здобувачів освіти за реальними результатами, а не за суб’єктивними критеріями чи іншими впливами; **відповідальність за академічні результати** – навчальні заклади впроваджують систему покарань за порушення академічної доброчесності, зокрема списування, підробку результатів досліджень тощо; **розвиток культури академічної доброчесності** – важливо не лише впроваджувати правила, а й формувати у здобувачів освіти та викладачів свідоме розуміння значення доброчесності у навчальному процесі.

Таким чином, сучасні тенденції у педагогіці не лише сприяють розвитку освітніх методик, а й потребують високого рівня академічної культури учасників освітнього процесу. Поєднання інноваційних підходів і дотримання принципів академічної доброчесності створює основу для якісної підготовки фахівців, здатних працювати в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Список літератури:

1. Гречаник О., Григораш О. Формування науково-дослідницької компетентності майбутніх менеджерів освіти. *Trends in the development of modern scientific*. №3. 2021. Р. 216-224.

2. Громик Л. І., Насмінчук І. А., Брюховецька І. В., Кушнір Л. О. Академічна доброчесність майбутніх фахівців в епоху штучного інтелекту. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 67 (1). 2024. С. 278-284.
3. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://web.archive.org/web/20171102112737/http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>(дата звернення: 12.03.2025).
4. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 12.03.2025).
5. Любчак Н. Особливості формування дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти – майбутніх учителів української мови та літератури у процесі проєктної діяльності: дані емпіричного дослідження. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 32(2). 2020. С. 171–176.
6. Опольська М.В., Попадич О.О., Попадич Б.Т., Петухова Т.А. Концепт категорії академічної доброчесності у вищій освіті. «Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»): журнал. 2025. № 2(43). 2025. С. 833-841.
7. Попадич О. О., Попадич Б. Т., Мельник О. В. Розвиток дослідницьких компетентностей здобувачів вищої освіти: інтеграція принципів академічної доброчесності в освітній процес. «Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»): журнал. 2025. № 2(32). 2025. С.1295-1304.
8. Kukulska-Hulme A., Bossu C., Charitonos K., Coughlan T., Deacon A., Deane N., Ferguson R., Herodotou C., Huang CW., Mayisela T., Rets I., Sargent J., Scanlon E., Small J., Walji S., Weller M., Whit. *Інноваційна педагогіка 2023*. Мілтон-Кейнс: Відкритий ун-т, 2023.
9. Global education monitoring report, 2024/5, Leadership in education: lead for learning. URL:<https://doi.org/10.54676/EFLH5184> (дата звернення: 11.03.2025).

ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Попадич Богдан Тарасович,

аспірант кафедри

загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

bohdan.popadych@uzhnu.edu.ua

Баран Мирослава В'ячеславівна,

студентка спеціальності «Початкова освіта»

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

baran.myroslava@student.uzhnu.edu.ua

Анотація. Проаналізовано поняття «лідер», «лідерство», «здібності». Виявлено основні проблеми, що ускладнюють розвиток лідерських здібностей молодших школярів у сучасній початковій школі. Запропоновано шляхи їх подолання та ефективні стратегії формування лідерських здібностей молодших школярів. Розглянуто інтерактивні методики розвитку лідерських здібностей молодших школярів.

Ключові слова: розвиток, лідер, лідерські здібності, молодший школяр.

Key words: Development, leader, leadership abilities, younger school student.

Важливою складовою сучасної освіти є формування вміння працювати в команді та будувати продуктивні взаємини з іншими людьми. Лідер – це яскрава, самодостатня особистість, здатна проявляти ініціативу та брати на себе відповідальність. Це людина, яку інші члени групи визнають авторитетом і яка приймає важливі рішення, що впливають на загальні інтереси та визначають напрям діяльності всієї групи. Формування таких якостей особистості розпочинається ще в дитячих колективах. Сьогодні в Україні активно та цілеспрямовано оновлюють систему шкільної освіти. Головною метою є забезпечення високої якості навчання шляхом інтеграції в міжнародний освітній простір і впровадження інноваційних підходів. Це завдання стає особливо актуальним у початковій школі, оскільки молодший шкільний вік є періодом активного формування особистості дитини, усвідомлення її нахилів і здібностей. Тому саме на цьому етапі важливо виявити приховані здібності дитини та сприяти їх розвитку. Навколо поняття лідерства та проблеми його розвитку тривали й, імовірно, ще довго триватимуть дискусії. Це зумовлено багатозначністю та багатогранністю самого явища, а також різноманітністю підходів до його природи. Лідер (пер.англ. leader – провідний, керівник) – це особистість, яка користується визнанням та авторитетом в групі та за якою група визнає право приймати рішення про дії у важливих ситуаціях, є організатором діяльності групи й регулювати відносини в ній [6]. Д. Гончарова вважає, що «лідерство – це

феномен групового життя людей, який виявляється у наділленні одного індивіда (або кількох) правом здійснювати визначальний вплив на розв'язання важливих групових задач та на поведінку членів групи» [1]. У контексті нашого дослідження становить інтерес визначення, запропоноване В. Івановою: «лідерство – це процес, що впливає на діяльність організованої групи в її спробах досягти спільної мети» [2, с. 79]. Учений В. Шапар запропонував таке визначення: лідер – це «член групи, за яким всі інші члени групи визнають право приймати відповідальні рішення у важливих ситуаціях – рішення, що стосуються їхніх інтересів і визначають напрям і характер діяльності всієї групи. Найбільш авторитетною вважається особистість, яка відіграє провідну роль в організації спільної діяльності та регулюванні взаємин у групі» [7, с. 230]. К. Кальницька припускає, що «лідерство є процесом прямої взаємодії, в результаті якого індивід зазвичай за допомогою мови впливає на поведінку інших, спонукаючи їх до досягнення певного результату» [4, с. 198]. Таким чином, науковці дотримуються спільної думки, що лідерство – це вплив однієї особистості на інших.

За широкого підходу здібності розглядають як сукупність психічних проявів, що зумовлюють успішність виконання певної діяльності. Н. Іщенко стверджує, що «здібності виявляються тільки в діяльності й тільки в такій, яка не може здійснюватися без наявності цих здібностей». Автор це пояснює так: «Не можна говорити про здібності людини до малюнка, якщо її не намагалися навчати малювати. Тільки в процесі навчання малюнку і живопису може з'ясуватися, чи є у того, хто навчається, здібності. Це виявиться в тому, наскільки швидко і легко він засвоює» [3, с. 93]. Н. Ляшко запевняє, що здібності – це індивідуально-психологічні особливості особистості, що забезпечують успіх у діяльності, у спілкуванні та легкість опанування ними [5, с. 142]. Тож аналіз наукової літератури щодо здібностей свідчить, що їхній розвиток, хоча й залежить від природних передумов, які можуть відрізнятися, все ж значною мірою є соціальним феноменом: у процесі засвоєння досягнень національної та світової культури особистість формує свої здібності.

Розвиток лідерських здібностей молодших школярів у сучасній початковій школі стикається з низкою проблем, серед яких можна виділити такі:

– **недостатня увага до лідерства у навчальних програмах** (навчальні плани початкової школи зосереджені переважно на академічних знаннях, тоді як розвиток soft skills, зокрема лідерських якостей, залишається на другорядних ролях);

– **традиційні підходи до навчання** (досі широко використовуються методи, орієнтовані на репродуктивне навчання, які не сприяють формуванню ініціативності, відповідальності та комунікативних навичок);

– **відсутні спеціальні програми та методики** (брак системного підходу до розвитку лідерських здібностей у початковій школі, а також нестача адаптованих методик, орієнтованих на молодший вік);

– **недостатня підготовка вчителів** (не всі педагоги мають відповідну підготовку та компетенції для формування у дітей лідерських якостей);

– **проблеми соціалізації дітей** (через поширення цифрових технологій та зменшення живого спілкування діти можуть відчувати труднощі у взаємодії, що впливає на розвиток комунікативних і лідерських навичок).

Ми пропонуємо такі **шляхи** розвитку лідерських здібностей молодших школярів у сучасній початковій школі:

– впровадження інтерактивних методик (ігри («Сімейна фотографія», «Команда», «Безлюдний острів», «Перебудова»), тренінги («Хто мій лідер?», «Негативний лідер», «**Як розвинути впевненість у собі**»), вправи («Жовта майка лідера», «Акваріум»), книжки-розмальовки («Хто такий лідер?»), щоденник самоспостереження і самоаналізу («Я – книжка»); **дебати та дискусії** («Світове кафе», «За і проти»), казки («Королівство без лідера», «Місто загублених талантів», «Мурашка, яка мріяла стати капітаном», «Лев і маленький горобчик», «Чарівний ключик команди»), лепбук («Хто такий лідер?» «**Моя лідерська команда**», «**Лідер у житті**», «**Лідерські якості**», «**Мій шлях до лідерства**»). **Інтеграція** інтерактивних методик у навчальний процес відбувається як факультативи (можуть бути частиною позакласної роботи), як частина предметів (наприклад, елементи лідерських тренінгів можна інтегрувати у вивчення мови (ораторське мистецтво), математики (стратегічне мислення) або природознавства (проектні дослідження), як частина виховної роботи (лідерські тренінги можуть бути частиною програм класних годин, психологічних тренінгів та шкільних ініціатив) у таких формах: лідерські майстерні, групові заняття, індивідуальні консультації (бесіди), мікрогрупи, робота з батьками;

– підготовка педагогів до розвитку лідерських здібностей у дітей (проведення тренінгів із моделювання ситуацій лідерської поведінки, участь у майстер-класах з формування лідерських компетенцій, обмін досвідом з педагогами, які успішно впроваджують методики розвитку лідерства у школярів, надання рекомендацій щодо роботи з різними типами учнів (пасивні, ініціативні, конфліктні), формування у педагогів навичок комунікації, мотивації та стимулювання учнів до розвитку лідерських якостей;

– створення сприятливого освітнього середовища, яке заохочує ініціативність (**відкритість і довіра** – педагог має заохочувати дітей висловлювати власні думки, не боятися помилок, обговорювати ідеї та знаходити рішення, **емоційна підтримка** – важливо створювати атмосферу, в якій кожен учень відчуватиме себе цінним та важливим членом класної

спільноти, відсутність страху перед помилками – помилки мають розглядатися як досвід, що сприяє навчанню, а не як причина для покарання).

Таким чином, для ефективного розвитку лідерських здібностей у молодших школярів необхідно оновлювати підходи до навчання, удосконалювати програми та підвищувати рівень підготовки педагогів.

Список літератури:

1. Гончарова Г. М. Ситуаційне лідерство в адмініструванні : thesis. 2017. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/7159> (дата звернення: 12.03.2025).
2. Іванова В. В. Проблеми лідерства в колективі дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Педагогіка, соціальна робота». 2014. Вип. 32. С. 78-81.
3. Іщенко Н. Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках літературного читання. *Педагогічна освіта на зламі століть: досвід минулого – погляд у майбутнє* : матеріали Міжнар. науково- практ. конф., присвяч. 95-річчю каф. педагогіки, м. Ніжин, 19 жовт. 2017 р. Ніжин, 2017. С. 92–94.
4. Кальницька К.О. Рольова диференціація лідерства: сутність, підходи до вивчення та крос-культурні відмінності. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Психологічні науки. 2017. Вип. 7. С. 192-201.
5. Ляшко Н. О. Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках української мови (4 клас). *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Педагогічні науки. 2013. Вип. 110. С. 141-143.
6. Педагогічний словник. Київ : Пед. думка, 2001. 514 с.
7. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник : близько 2500 термінів. Харків : Прапор, 2004. 640 с.

КОЛЕКТИВ ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Попадич Олена Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри
загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
olena.popadych@uzhnu.edu.ua

Ситар Євгенія Іллічна,
студентка спеціальності «Початкова освіта»
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
sytar.yevheniia@student.uzhnu.edu.ua

Анотація. Проаналізовано аналіз поняття «колектив». Схарактеризовано педагогіко-психологічне розуміння колективу та його роль у формуванні міжособистісних стосунків. З'ясовано, що для формування міжособистісних стосунків учнів початкової школи необхідний комплексний підхід, що включає ґрунтовний аналіз соціально-психологічних процесів у колективі, цілеспрямовану роботу з розвитку соціальної компетентності учнів і впровадження педагогічних технологій, які сприяють гармонійному розвитку міжособистісних стосунків.

Ключові слова: колектив, виховний колектив, формування, міжособистісні стосунки, учні початкової школи.

Key words: collective, educational collective, formation, interpersonal relationships, primary school students.

Однією із провідних засад Нової української школи є втілення ідей педагогіки партнерства між учнем, учителем і батьками. Вчителеві необхідно не тільки використовувати в роботі стандартні підходи, а й проявляти ініціативу та винахідливість із метою залучення кожної дитини до спільної діяльності [9].

Новий етап війни російської федерації проти України спричинив масштабні руйнування та втрати в різних сферах. Окрім матеріальних збитків і знищення інфраструктури, значних змін зазнав освітній процес: масова еміграція учнів, студентів, вчителів та викладачів, а також втрата наукового потенціалу. Тому у сучасних умовах виховання набуває особливої значущості, а його важливим компонентом є формування міжособистісних відносин в учнівському колективі початкової школи. Згуртований, стійкий колектив, своєю чергою, виступає ключовим педагогічним чинником розвитку міжособистісних відносин школярів. Питання міжособистісних відносин в учнівському колективі є предметом досліджень українських науковців. Зокрема С. Беляєв, Ю. Кривенко, І. Бех, Г. Бучківська, В. Гриб, М. Скоромна, О. Почуєва. Вони приділили увагу у

своїх роботах аналізу теоретичних основ цього питання. Аналіз поняття «колектив» представлено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Аналіз поняття «колектив»

Визначення	Дослідники
Колектив (від лат. <i>collectivus</i> – збірний) – група людей, об’єднаних спільною діяльністю, що ґрунтується на спільних інтересах, нормах, соціально значущих цілях	Головаха Є. І. [4]
Колектив – відносно компактна соціальна група людей, об’єднана одним видом суспільної діяльності, спільністю інтересів, ціннісних орієнтацій, установок і норм поведінки, відносинами співпраці, взаємною відповідальністю та допомогою одне одному	Соціологія: терміни, поняття, персоналії: навчальний словник-довідник [15]
Колектив – група об’єднаних спільними цілями й завданнями людей, що досягла у процесі спільної діяльності високого рівня розвитку	Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів [13]
Колектив – психічно зріла, високорозвинута соціальна група, між членами якої встановилися позитивні людські відносини, що працює злагоджено та ефективно	Пономарьова Г. Ф., Толмачова І. М. [10]
Колектив є вищим рівнем соціально-педагогічного розвитку	Почуєва О. [11]
Колектив – це група людей, які зайняті громадською й особистою діяльністю, у них високий рівень соціально-психологічного та педагогічного значення та для вирішення завдань мають відповідні соціально-психологічні умови	Бучківська Г.В. [3]
Колектив завжди є ідейною організацією, з виразно організованою структурою, конкретною системою двосторонніх взаємозв’язків, співпрацею, взаємною допомогою, великою вимогливістю, порядком і відповідальністю, де один за всіх і всі за одного. Якщо один не буде відповідальний за інших, то це не можна називати колективом	Сухомлинський В. О. [16]
Колективом є група людей, частина суспільства, що має спільну мету та спрямовану діяльність і об’єднує людей у розв’язанні основних і спільних завдань, корисних для суспільства	Макаренко А. С. [6]
Колектив – група високого рівня розвитку	Енциклопедія освіти [8]

Колектив учнів Нової української школи – це класна спільнота, члени якої об’єднані спільною метою та системою цінностей. Результатом злагодженої діяльності такої спільноти має стати сформованість однієї з ключових компетентностей Концепції – роботи в команді [1, с. 169].

Проте у деяких учнівських групах відсутні основні ознаки колективізму, зокрема: згуртованість, здорове психолого-педагогічне середовище, правильні стосунки у співпраці, остаточна реалізація можливого цілеспрямованого та ефективного впливу на членів колективу.

Схарактеризуємо педагогіко-психологічне розуміння колективу та його роль у формуванні міжособистісних стосунків. У молодшому шкільному віці особливу значущість для розвитку дитини та становлення її особистості набуває взаємодія з однолітками, у якій ефективно здійснюється пізнавальна предметна діяльність і відбувається формування найважливіших навичок міжособистісного спілкування та етичної поведінки [7]. Слід зазначити, що чим більший потенціал має група чи колектив учнів у формуванні міжособистісних стосунків, тим він стає міцнішим і згуртованішим [2, с. 69]. Заходи щодо підвищення та реалізації психолого-педагогічних можливостей групи у виховній роботі та їх втілення в колективі базуються на вивченні та розвитку основних чинників, які безпосередньо впливають на психологію групи. До таких чинників належать: цілі та завдання групи, її організація та навчання, усталені звичаї та правила, особистісні характеристики учасників та методи їхньої взаємодії, а також спеціальні заходи, спрямовані на згуртування колективу в майбутньому. Загалом, педагогічний потенціал колективу у формуванні міжособистісних стосунків учнів ґрунтується передусім на можливості гармонійного розвитку його членів. Цього можливо досягнути завдяки організації справжнього колективу, що втілює гуманістичні, демократичні, громадянські та правові цінності [14, с. 387].

У пояснювальній записці до «Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів» (наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 № 1243) наголошено, що організація виховного процесу дітей у сучасному освітньому середовищі побудована на реалізації особистісно орієнтованого, діяльнісного, системного, творчого та компетентного підходах до учнів у шкільному та класному колективах [12].

Аналіз наукових джерел засвідчує, що не в усіх групах і колективах можливе формування позитивних міжособистісних стосунків. Відповідно до теорії колективного виховання, такі відносини формуються лише у виховному колективі, до якого належить і учнівський колектив. Звичайний колектив, навіть якщо він створений у процесі спільної діяльності, не можна вважати виховним у науково-педагогічному розумінні. Виховний колектив – це цілеспрямовано організоване середовище, у якому здійснюється педагогічний вплив на його членів із метою розвитку їхніх особистісних і соціальних якостей. Формування колективних і міжособистісних стосунків може бути успішним лише в системі колективного виховання, за умови правильної організації та науково обґрунтованого підходу до розвитку учнівського життя [5, с. 42]. Практика шкільної освіти свідчить, що не всі учнівські колективи можуть автоматично стати виховними. Для цього необхідно створити відповідні морально-педагогічні умови, які сприятимуть формуванню позитивних міжособистісних стосунків. Основне завдання педагога зводиться до організації всіх аспектів життєдіяльності колективу, зокрема комунікації та взаємодії його членів, на основі науково-педагогічних принципів. Для

створення згуртованого та дружнього учнівського колективу, що сприятиме формуванню міжособистісних гуманних відносин, необхідні міцні й довірливі взаємини між учителями та учнями. Дослідження педагогів і психологів підтверджують, що вихованці охоче взаємодіють із учителем лише за умови, якщо той здатен створити позитивне освітнє середовище, що, своєю чергою, сприяє стабільності й гармонійним стосункам у колективі. Гуманістичні взаємини між учителем і учнями є важливим складником виховного колективу, що підвищує ефективність процесу формування міжособистісних відносин серед школярів. При взаємодії з різними формальними та неформальними групами учнів у різних освітніх і позаосвітніх середовищах, таких як клас, спортивний майданчик чи навчальні заклади, вчитель визначає стиль своїх відносин із ними, а також зміст, форми та методи роботи, спрямовані на формування міжособистісних стосунків в учнівських колективах. Однак згідно з інформацією щодо поточного стану справ у таких групах, особливості міжособистісних відносин між учнями та навіть усвідомлення важливості створення виховного колективу ще не є достатніми для ефективного розв'язання проблеми. Необхідно організувати комплексний підхід, що включає ґрунтовний аналіз соціально-психологічних процесів у колективі, цілеспрямовану роботу з розвитку соціальної компетентності учнів і впровадження педагогічних технологій, які сприяють гармонійному розвитку міжособистісних стосунків.

Формування особистості та розвиток міжособистісних стосунків є взаємопов'язаними процесами, які відбуваються одночасно. Це зумовлює необхідність з'ясування особливостей розвитку особистості молодших школярів, а також характеру їхніх особистісних і міжособистісних взаємин. Отже, вчитель має ґрунтовно розуміти основні напрями розвитку особистості та механізми формування міжособистісних стосунків. Це дозволить йому ефективно організувати освітній процес, створювати сприятливе середовище для саморозвитку учнів і формування їхніх соціальних компетенцій.

Підсумовуючи, зазначимо, що виховний колектив стає не лише середовищем для соціалізації молодших школярів, а й потужним педагогічним інструментом для формування гармонійних міжособистісних відносин, спрямованих на розвиток толерантності, взаємодопомоги та активної громадянської позиції. Педагог має приділяти особливу увагу умовам формування та розвитку в учнів почуття дружби, оскільки воно є ключовим компонентом міжособистісних стосунків. Важливо також враховувати мотиви дружби, значення спільної діяльності та рівень взаємної довіри серед молодших школярів, адже ці чинники безпосередньо впливають на формування міжособистісних стосунків учнів початкової школи.

Список літератури:

1. Беляєв С. Б., Кривенко Ю. О. Шляхи формування учнівського колективу в умовах Нової Української Школи. *Вісник Запорізького національного*

- університету. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2021. № 1(3). С. 166–170. URL: <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2020-3-1-25> (дата звернення: 15.03.2025).
2. Бех І. Д. Міжвікові перетворення і ціннісні градації особистості, що зростає. *Методист*. 2020. № 11(108). С. 64–75.
 3. Бучківська Г. В. В. О. Сухомлинський про вплив учнівського колективу на особистість. *Педагогічний дискурс*. 2013. № 15. с. 97–101.
 4. Головаха Є. І. Енциклопедія Сучасної України. Київ : Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України, 2014. URL: <https://esu.com.ua/article-5525> (дата звернення: 15.03.2025).
 5. Гуріна С. Особливості формування учнівського колективу молодших школярів. *Моделі життєтворчості у сучасних соціокультурних контекстах* : матеріали доп. наук.-практ. on-line конф. для студ., аспірантів, викл., учителів шк., вихователів ЗДО, м. Харків, 10 листоп. 2025 р. Харків, 2023. С. 38–45.
 6. Гриб В. «Колективне виховання» А. С. Макаренка як один із універсальних методів корекції важковиховуваності учнів різного віку. *Витоки педагогічної майстерності*. Випуск 17. 2016. С. 175-183.
 7. Державний стандарт початкової освіти. Вид. офіц. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п#n12> (дата звернення: 15.03.2025).
 8. Енциклопедія освіти / відповід. ред. В.Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
 9. Нова українська школа: порадник для вчителя / ред. Н. Бібік. Київ : ТОВ «Вид. дім «Плеяди», 2017. 206 с.
 10. Пономарьова Г. Ф., Толмачова І. М. Педагогіка : словник термінів і понять. Харків, 2017. 148 с.
 11. Почуєва О. Теоретичний аспект сутності поняття «педагогічний колектив» загальноосвітнього навчального закладу в науковій літературі. *Педагогічний дискурс*. 2009. Вип. 5. С. 170 –173.
 12. Про основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України : Наказ від 30.11.2011 № 1243.
 13. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів. Харків : Прапор, 2009. 672 с.
 14. Скоромна М. Роль особистості педагога у процесі формування особистості молодшого школяра. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 8 (102). С. 383–391.
 15. Соціологія: терміни, поняття, персоналії : навчальний словник-довідник. Київ : «Каравела», Львів : «Новий світ – 2000», 2002. 480 с.
 16. Сухомлинський В. О. Мудра влада колективу. Київ : Рад. школа, 1981. С. 55–59.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК СТРАТЕГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ У СТУДЕНТІВ-МИТЦІВ

Костюк Мирослава Павлівна,
викладачка англійської мови
кафедри культури та соціально-гуманітарних дисциплін
Закарпатської Академії мистецтв,
myroslavakostiuk@gmail.com
[orcid.org/ 0000-0002-3057-3788](https://orcid.org/0000-0002-3057-3788)

Анотація. У даній статті розглядається важливість процесу формування навичок стратегічної комунікації майбутніх фахівців образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва. Аналізується зміст категорії «стратегічна комунікація», важливість та аспекти її формування в освітньому мистецько-навчальному процесі.

Виділено два типи засобів формування стратегічної комунікації, що сприятимуть розвитку мовленнєвих навичок та підвищенню професійного рівня студентів у професійній та міжкультурній співпраці. Визначено необхідність навчання стратегічній комунікації англійською мовою в освітньому середовищі за умови переорієнтації усіх учасників на рівень інтерактивного навчання, що інтегрує навчальну діяльність студентів у реальні професійні ситуації; рефлексивно розкриває внутрішній потенціал студентів; формує творчого і свідомого фахівця ОДПМ.

Ключові слова: стратегічна комунікація, діалогізація, культурно-соціальний аспект, професійна освіта, досвід взаємодії мовними засобами.

Keywords: strategic communication, dialogization, cultural and social aspect, professional education, experience of interaction through language means.

Трансформувати знання у компетентності є основним напрямком навчання для викладача воєнного та післявоєнного періоду вітчизняної освіти. Закон сьогодення гласить, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [1, с. 125].

Аналіз досліджень і публікацій. Організація мовленнєвої діяльності була у ХХ та стала предметом дослідження психологів, педагогів, соціологів, істориків, освітніх та соціокультурних інституцій ХХІ століття. Теоретична

база змішаного навчання в добу кардинальних суспільних змін досліджуватиметься в значному доробку учених, педагогів [3, с. 10]. В опрацьованій нами літературі, описано основні переваги, такі як, наявність інтерактивних елементів, індивідуалізація навчального процесу, доступ до великої кількості інформації, можливість самоперевірки. Наведено переваги та ризики впровадження і використання електронних ресурсів, а саме електронних підручників з навчанням англійською мовою різних видів образотворчого мистецтва. Також вказано на ризики надмірного застосування електронних ресурсів.

Сучасна освіта нашої держави переживає складний період: відбувається перехід від старої, усталеної форми навчання, до нової, більш інтерактивної форми, орієнтованої на молоду людину, її цінності та інтереси. У сучасному освітньому просторі спостерігається процес часткової модернізації навчально-матеріальної бази навчальних закладів. Заняття збагачуються використанням різноманітних освітніх платформ і застосунків, а також інструментів, що відповідають вимогам сучасності, створюючи умови для активного та зацікавленого навчання. Інноваційні технології сприяють індивідуалізації освітнього процесу, забезпечуючи ефективне навчання кожного учня з урахуванням його особистих потреб і особливостей. Вони також розвивають низку ключових навичок, таких як креативність, критичне мислення, медіаграмотність, гнучкість у розв'язанні проблем, академічна мобільність тощо.

Втім, мистецька сфера, особливо художньо-декоративно-прикладний напрямок у західному регіоні, залишається найменш дослідженою та осучасненою. У зв'язку з цим, **метою** наукової розвідки є визначення значущості та особливостей формування навичок стратегічного мовлення майбутніх митців.

Нашим **завданням** є проаналізувати основні аспекти формування зазначеного вище поняття.

Виклад основного матеріалу. Основними аспектами дослідження є такі:

- а) важливість формування навичок стратегічної комунікації у майбутніх фахівців мистецької галузі шляхом організації міжкультурного та міжпрофесійного діалогу. Це питання висвітлено неоднозначно, але воно сприяє визначенню найбільш оптимальних методів навчання;
- б) необхідність виховання перспективного фахівця декоративно-прикладного мистецтва, здатного утверджувати національні цінності через свою творчість та діяльність. Формування у митців навичок стратегічної комунікації є надзвичайно важливим кроком з кількох причин: 1) Підвищення впливу на споживачів мистецьких послуг: Стратегічна комунікація дозволяє митцям ефективніше донести свої ідеї та творчі послання до широкої аудиторії, що може збільшити їх вплив у суспільстві. 2) Управління репутацією через комунікацію: Вміння правильно комунікувати допомагає митцям формувати позитивний імідж і управляти своєю репутацією, що є важливим для успіху в

конкурентному середовищі. 3) Розширення прихильної аудиторії: навички стратегічної комунікації дозволяють митцям краще *взаємодіяти з різними* цільовими групами, розширюючи свої можливості для залучення нових шанувальників та прихильників. 4) Формування партнерств у реалізації спільних проєктів: Знання стратегічної комунікації сприяє налагодженню співпраці з іншими митцями, культурними організаціями та медіа, що може призвести до нових можливостей для творчості й реалізації проєктів. 5) Ефективність маркетингу: Стратегічна комунікація допомагає митцям ефективно просувати свої роботи, що важливо для продажу, виставок та інших ініціатив. 6) Соціальна відповідальність: Багато митців мають бажання впливати на суспільство та змінювати його, а стратегічна комунікація дає їм інструменти для донесення соціально значущих повідомлень.

Наявність інструментів формування навичок стратегічної комунікації у митців є важливим чинником, який сприяє їх професійному розвитку та успішній реалізації творчого потенціалу. Твори мистецтва, створені студентами, відображають суб'єктивне сприйняття оточення через враження та емоційний стан, що в свою чергу створює передумови для духовного та емоційного єднання з природою. Завдяки творам мистецтва студенти мають можливість досліджувати та аналізувати різноманітні пейзажі й явища природи, одночасно опановуючи художні прийоми та стилі, що використовуються для відображення оточуючого середовища у мистецьких роботах. Творча діяльність у сфері освітнього мистецтва не лише поглиблює розуміння природи, але й здатна привернути увагу до важливих екологічних питань та сприяти їхньому вирішенню [6]. Завдяки своїй творчості художники здатні акцентувати увагу громадськості на актуальні екологічні проблеми, серед яких зміна клімату, глобальне потепління, занепад біорізноманіття, недбале використання природних ресурсів тощо. Водночас розвиток навичок стратегічної комунікації у митців може здійснюватися шляхом інтеграції теоретичних знань і практичних вмінь, які є ключовими для створення, реставрації, презентації та реалізації мистецьких творів. У межах наукового дослідження виділяються такі основні аспекти:

1. Освіта, навчання та тренінги: організація лекцій про основи комунікації, соціальні медіа та маркетинг, курси або семінари, присвячені стратегії комунікації.

2. Практичні вправи: залучення митців до практичних завдань, які допоможуть їм розвинути навички створення й реалізації комунікаційних стратегій. Питання формування навичок стратегічної комунікації у митців, можливість практикувати мовні навички в контексті реальних завдань. Наприклад, студенти можуть розробити проєкт та представити його англійською мовою, що дозволяє їм одночасно розвивати як технологічні, так і мовні компетенції.

3. Крос-дисциплінарні заняття: організація занять, де вивчають технології через призму іноземних мов. Це може бути заняття, на якому

спочатку вивчають терміни, а потім використовують їх у технологічному контексті.

4. Використання технологій: застосування сучасних технологій, таких як онлайн-платформи (наприклад, Google Classroom, Padlet) для створення інтерактивних уроків, де можна спілкуватися і працювати над завданнями іноземною мовою. Відео, подкасти та інтерактивні ігри, які поєднують технології та іноземні мови. Це дозволяє студентам взаємодіяти з носіями мови через інтерв'ю, вебінари, онлайн-курси, що значно підвищує їхню мотивацію та інтерес до навчання.

5. Завдання на розуміння та аналіз: використання завдань, що вимагають читати та аналізувати технічні тексти англійською мовою може допомогти в розвитку мовних навичок. Наприклад, статті про нові технології або інструкції з використання приладів.

6. Розвиток критичного мислення: інтеграція технологічної освіти та мовного навчання також сприяє розвитку критичного мислення. Аналізуючи технічні тексти або вирішуючи проблеми англійською, студенти навчаються формулювати свої думки, робити висновки та обґрунтовувати свої рішення.

Образотворче мистецтво є простір для застосування різноманітних інтерактивних, творчих платформ, програм та ресурсів, також сприяє розвитку інтелектуальних і творчих здібностей, забезпечує інтенсифікацію навчального процесу. «Методикою проведення образотворчого мистецтва передбачено гармонійне поєднання у структурі різноманітних видів діяльності та видів мистецтва (література, музика, театр тощо). Мультимедійні засоби навчання мають переваги порівняно з традиційним навчанням, допомагають поєднувати візуальні, музичні, театральні й інші види мистецтва. «Інтерактивні технології навчання сприяють ефективному розвитку в кожній особі системи загальнолюдських цінностей та загальноприйнятих норм поведінки; усвідомленню особистої відповідальності та вмінню об'єднуватися з іншими членами суспільства задля розв'язання спільної проблеми; формуванню навичок спілкування та співпраці з іншими членами групи (суспільства), взаєморозуміння та взаємоповаги до кожного індивідуума; формуванню вміння робити вільний та незалежний вибір, що ґрунтується на власних судженнях та аналізі дійсності, розумінні норм і правил поведінки в суспільстві та поваги до них, знанні законів, основних прав людини; особистій відповідальності та громадянському обов'язкові. Сьогодні існує величезна кількість різних засобів для впровадження та реалізації інтерактивних технологій.

Наприклад, інтерактивні вправи: коло ідей, акваріум, використання засобів мультимедіа, ігри, електронний підручник тощо. В. Бучма наголошує – «Електронні підручники – інтерактивні засоби, які містять значну кількість графічних ресурсів (рисунок, зображення, схеми тощо), гіперпосилання, аудіо і відео медіа, а також різноманітні завдання, які дозволяють видозмінити, покращити навчальний процес» [2, с. 45]. Важливою характеристикою

електронного підручника є інтерактивність, тобто, можливість виконувати завдання і отримувати зворотний зв'язок у режимі реального часу. Крім того, інтерактивна взаємодія з контентом забезпечує студентам можливість самоперевірки отриманих знань» [2, с. 46]. Слід зазначити, що використання будь-яких інтерактивних підручників з озвученням та візуальним представленням повинно бути доцільним, обґрунтованим, в оптимальній кількості, не перевантажувати чи розсіювати увагу суб'єктів навчального процесу, а щоб сфокусувати увагу на тренінгові повторення мовленнєвих структур.

Серед основних переваг використання електронного підручника, які відзначає науковиця Степанова-Камиш: 1. Наявність величезної кількості інтерактивних елементів – зображення, анімації, відео тощо, що дозволяє краще зрозуміти навчальний матеріал. «Інтерактивність та мультимедійність, окрім різноманітної текстової, графічної, аудіо та відео інформації, анімації, означають, що ті, хто навчаються, можуть взаємодіяти з об'єктами, втручатися в певні процеси, моделювати, використовувати засоби віртуальної реальності, обмінюватися думками з вчителем чи інструктором та між собою» [5].

2. Доступ до великої кількості навчальної інформації із наочноїлюстративними поясненнями. Це означає, що є доступ до навчального матеріалу з різних джерел.

3. Індивідуалізація навчального процесу. Тобто можна самостійно підбирати темп уроку, повторювати пройдений матеріал тощо.

4. «Можливість ефективної самоперевірки (наприклад, через вбудовані опитувальники з автоматичною перевіркою та поясненням відповідей)» [5].

Слід звернути увагу і на ризики, які можуть виникнути під час використання електронних джерел:

1. Залежність від технічних ресурсів – у зв'язку з цим навчальний процес може перерватися, через відсутність Інтернету або несправність технічних засобів.

2. Ризик зниження комунікації.

3. Перевантаження інформацією та зниження концентрації уваги під час навчання. Перенасичення інформацією може мати негативні наслідки, такі як виснаження, втрата впевненості у знаннях, розбіжності у правильності необхідного навчального матеріалу тощо [4, с. 45].

Використання електронного підручника є оптимальним рішенням, яке реалізовує принцип наочності, міцності знань, тим самим дає можливість краще сприйняти, осмислити навчальний матеріал; адаптуватися до потреб кожного студента; розвинути образне мислення, творчість, самостійність; побудувати заняття так, що викликає інтерес. Водночас, важливо враховувати ризики, які можуть виникати та пов'язані із різними чинниками. Усунення ризиків потребує розробки ефективних кроків для їх подолання. У процесі навчання стратегічного образотворчого мовлення доцільно також

прогнозувати варіанти збалансованого поєднання електронного підручника із традиційним підходом до навчання.

Важливим моментом є складність процесу формування навичок мовлення в напруженому стресовому оточенні. Виходячи із вищесказаного, слід вказати про альтернативність традиційної організації освітнього процесу, і про неусвідомлене поняття культури мовлення, яке ще тільки починає по-новому впроваджуватися у життя і вимагає появи антистресового методу навчання. Тому, ми застосовуємо метод вибіркового вивчення важливих фахових (професійних тем). Вважаємо, що захист тематичних проєктів на заняттях є доцільним методом для вираження роздумів, проведення спостережень та аналізу мистецьких явищ. Такий підхід сприяє не лише розвитку аналітичних і критичних навичок у студентів, а й стимулює їхнє творче мислення та здатність до самовираження.

Цьому слугують попередньо підготовлені ключові слова, тексти, запитання на перевірку розуміння почутого, побаченого, прочитаного та формування діалогів. Метод захисту тематичних проєктів відкриває можливості студентів виражати і свою думку, і вступати в діалог як слухач чи глядач. На цьому етапі відкриваються можливості для стимулювання інтелектуального розвитку студентів, формування їхнього критичного мислення та усвідомлення себе як майбутніх митців, здатних вести конструктивний діалог. На початковому етапі навчального процесу викладач-практик відіграє роль організатора двосторонньої взаємодії, акцентуючи увагу на самостійній роботі студентів і їхній творчій діяльності, яка спрямовується та коригується відповідно до поставлених цілей. Ефективність навчання залежить від багатьох факторів, серед яких оволодіння змістовною частиною підготовленого тексту, роль заняття в тематиці курсу та загальний рівень підготовки студентів, клімат в аудиторії, майстерність викладача, чіткість інструкцій.

Можливо ця теоретична інформація не буде такою переконливою як практична, тому кілька слів саме про мовні індивідуальні студентські проєкти, які проводяться в межах навчальної програми як підсумок здобутих знань за рік навчання про того чи іншого митця, якого студент обирає самостійно за власним уподобанням. Враховуючи завдання за спеціалізаціями 022, 023, варіюємо професії обраних відомих особистостей. Викладач, відповідно до профілю групи, даючи, до прикладу, поняття мистецьких періодів, може запропонувати проєкт:

«Живописець/деревообробник/кераміст/металообробник/дизайнер реалізму» з представленням своєї роботи в матеріалі та описі етапів виконання обраної переглядової роботи. Такі проєкти є практично-повчальними та дозволяють провести самоаналіз своїх дій. Засоби й інструменти живописця, на перший погляд, є окультурені, вони поміщені ніби в один тубус та міні студію. А от фахівцям ОДПМ (декоративно-прикладного мистецтва) притаманне володіння ширшим переліком лексики природних матеріалів й інструментів,

відточеними техніками в обробці сировини, несамовитою працездатністю, здатністю відчувати та цінувати живий матеріал, а також вмінням коригувати результати своєї діяльності у поєднанні з майстерним використанням інструментів. Всі ці якості виступають ключовими елементами успішної творчої роботи. Так, якщо творчо підійти до організації ситуативних й універсальних проєктів, чітко сформулювати інструкції до виконання, знайти потрібні слова для підбадьорення та мотивації, створити творчу атмосферу ситуації успіху, то результатом може стати добре опанування і засвоєння знань з програмових тем, краще розуміння суті через проблемні питання, вміння побудова власних висловлювань, інтерпретування ситуацій, фактів, розвиток професійних та творчих здібностей через мову обговорення (Discussion) та виготовленням проєкту з вибіркового тем загально побутової тематики сьогодення: «Подорожі, Знайомство, Представлення-резюме, Я - молодий українець, Українські традиції, Погода, самопочуття та емоції, Виставкова діяльність, Візити до мистецьких локацій, На митниці, Благодійна справа і т. д.». Темати презентаций про творчість відомих діячів, закарпатських митців-класиків, охоплюють імена постатей: А. **Ерделі** – модерного живописця свого часу; письменника, духовного пастира народу, культурно-просвітницького діяча А. **Бачинського**, який залишив глибокий слід в історії культури Закарпаття поч. ХІХ ст. та подав орієнтир наступним служителям багатонаціонального закарпатського краю; А. **Волошина** – відомої історичної постаті Карпатської України; З. **Баконія** – живописця пленерної школи, В. **Микити** – легенди живописної школи, І. **Небесника** - педагога, реалізатора регіональної мистецької освіти та інших митців, які вмінно поєднували професійну підготовку з педагогічною. Історія Закарпатського регіону цікава своєю неповторністю, національно-культурними особливостями, має неперевершене виховне значення у формуванні поваги й гордості до минулого Закарпатської області, мудрості у виборі майбутніх шляхів співпраці, формуванні трудових навичок та інформативності для майбутніх досліджень [4, с. 4]. Кінцевою формою представлення вивчених тем ми ще обираємо усний журнал, прес-конференцію, ілюстроване зіставлення фактів, документів, подій, епох, поетичні читання, перегляд відеофільму чи міні вистави. Система оцінки проєктної роботи оцінюється розробленими критеріями. Передбачені номінації, місця, підсумковий бал.

Отже, нами визначено необхідність формування навичок стратегічної комунікації англійською мовою в освітньому середовищі за умови переорієнтації усіх учасників на рівень інтерактивного навчання, що рефлексивно розкриває внутрішній потенціал студентів, інтегрує навчальну діяльність студентів у реальні професійні ситуації.

У загальному висновку можна стверджувати, що засобів формування стратегічної комунікації на мовних заняттях є значна кількість, а їх використання залежить в першу чергу від уміння інтегрувати вивчення

англійської мови у практику вивчення мистецьких предметів. Взаємодія технологічної освіти та вивчення мови є ключовою для формування сучасного фахівця, оскільки вона дозволяє не лише засвоювати технічні знання, але й розвивати мовні навички, сприяє їх професійному розвитку та успішній реалізації творчого потенціалу.

Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на вивчення питань підготовки аудіовізуальних навчальних програм, а також підготовки педагогів, здатних оволодіти комунікативними стратегіями у мистецькій галузі.

Список літератури:

1. Закон України «Про освіту». Вилучено із: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19# Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text) (дата звернення: 13.03.2025).
2. Бучма В., (2005) Електронний підручник як засіб підвищення ефективності дистанційного навчання в умовах війни. Електронна бібліотека НАПН України. Вилучено із <https://salو.li/1ef502A>. Великий тлумачний словник сучасної української мови 250000 \уклад. Та головний ред.. В.Т.Бусел. Київ: Ірпінь; Перун, VIII. 1728 с.
3. Кремень В., (2011) Вітчизняне краєзнавство: стратегічні орієнтири сучасної освітньої парадигми, «Краєзнавство», № 3, С. 10 – 15.
4. Костюк М., (2021) Transcarpathian country studies. Іншомовне краєзнавство Закарпаття: Навчально-методичний посібник з курсу англійської мови для студентів факультетів мистецького спрямування. Видання доповнене. / Укладач: М. П. Костюк. Ужгород: Гражда, 48 с.
5. Степанова-Камиш А., (2021) Яким має бути повноцінний електронний підручник і чому pdf-версії недостатньо. Нова українська школа // Веб-ресурс НУШ. Вилучено із <https://salو.li/067995e>
6. Химинець В.В., (2007) Інноваційна освітня діяльність. Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2007; Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. № 8. 128 с.

САМОСТІЙНІСТЬ УЧНІВ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Іваничко Інна Іванівна,

викладач кафедри
загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
inna.ivanichko@uzhnu.edu.ua

Тафійчук Аделіна Василівна,

студентка спеціальності «Початкова освіта»
кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
tafiichuk.adelina@student.uzhnu.edu.ua

Анотація. Проаналізовано поняття самостійності учнів та його значення у сучасному світі. Встановлено, що у визначенні поняття «самостійність» можна виокремити три основні компоненти: незалежність, готовність відповідати перед суспільством за результати власних рішень та вчинків, переконаність у правильності своїх дій з морального погляду. З'ясовано фактори, які сприяють підвищенню рівня самостійності учнів у навчальній діяльності у сучасному світі.

Ключові слова: самостійність, учні, початкова школа, самостійна діяльність, навчання.

Key words: independence, students, primary school, independent activity, learning.

Кожне нове покоління суттєво відрізняється від попереднього. На думку дослідників, сучасним школярам часто притаманні обмеженість інтересів, пасивність, нездатність досягати поставлених цілей і долати життєві труднощі. У таких умовах особливо важливо, щоб діяльність учителів і батьків була спрямована на формування в дітей навичок самостійності. У «Педагогічному словнику» С. Гончаренка самостійну роботу трактують як різні форми навчальної діяльності учнів, що можуть бути як індивідуальними, так і колективними. Вона виконується під керівництвом учителя, відповідно до його завдань, однак без його безпосередньої участі, і може відбуватися як під час уроків, так і вдома [3, с. 307]. О. Савченко зазначає: «самостійна робота є ключовим етапом використання набутих знань під час виконання навчальних завдань» [7, с. 81]. П. Підкасистий вважає, що головною характеристикою самостійної роботи є наявність у кожному її виді так званої «генетичної клітинки» – конкретного пізнавального завдання. Воно сприяє поступовому розширенню знань, їхньому якісному ускладненню, оволодінню ефективними методами розумової праці, розвитку навичок систематичної та

ритмічної роботи, дотриманню режиму занять, а також відкриттю нових способів навчальної діяльності [6, с. 31].

В. Буряк наголошує, що самостійна робота, інтегрована в освітній процес, – це діяльність, яку учень виконує без прямого втручання вчителя, проте за його завданням і у визначений для цього час [1, с. 50]. О. Ващук визначає самостійну роботу як особливу форму організації навчального процесу, яка виконується учнем за завданням викладача та вимагає від нього активної розумової діяльності [2, с. 56].

Л. Кравчук наголошує, що пошуковий метод сприяє здобуттю нових знань, невідомих учневі, і тому цінним є не лише результат, а й сам процес, який він проходить для отримання відповідей [5, с. 26]. Самостійність також можна розглядати як ініціативну дію дитини у відповідь на педагогічний вплив [9, с. 14].

Л. Жарова пропонує трактувати поняття «самостійна робота» у навчальному процесі як діяльність, що виконується за завданням учителя у визначений для цього час і без його безпосереднього втручання. При цьому учні усвідомлено прагнуть досягти поставленої мети, докладаючи власних зусиль та виражаючи результати своїх розумових і фізичних дій у будь-якій формі [4, с. 72].

С. Трубочова, розглядаючи сутність самостійної роботи, відносить її до виду діяльності, що взаємопов'язана з усіма методами навчання [8, с. 81]. Дослідження показують, що учні, які володіють самостійністю, краще засвоюють матеріал, швидше адаптуються до нових умов навчання та мають вищу академічну успішність.

У Фінляндії, яка займає провідні позиції в міжнародних рейтингах якості освіти, учнів з раннього віку навчають самостійно виконувати проєктні роботи, працювати з різними джерелами інформації та робити власні висновки. В Україні у багатьох школах застосовують методики розвитку самостійності через інтерактивне навчання, групові проєкти, дослідницьку діяльність. Наприклад, відповідно до концепції Нової української школи (НУШ) учнів заохочують самостійно ставити перед собою навчальні цілі, аналізувати результати своєї роботи та вдосконалювати навчальні стратегії.

Таким чином, при визначенні поняття «самостійність» можна виокремити три основні компоненти: 1) незалежність – здатність дитини самостійно, без сторонньої допомоги, брати відповідальність за свої дії; 2) готовність відповідати перед суспільством за результати власних рішень та вчинків; 3) переконаність у правильності своїх дій з морального погляду.

Учитель має широкі можливості для розвитку самостійності дітей молодшого шкільного віку. Він може використовувати такі засоби, як громадські доручення, допомога іншим членам суспільства, виконання колективних завдань. Важливо організовувати ці форми роботи так, щоб у дітей була можливість проявити самостійність у повному обсязі. Це означає, що педагог не повинен втручатися у виконання завдань, а лише створювати

сприятливі умови для самостійної діяльності учнів. Попри те, що в молодшому шкільному віці провідним видом діяльності є навчання, ігрова діяльність продовжує відігравати важливу роль у розвитку самостійності.

У сучасному світі для підвищення рівня самостійності учнів у навчальній діяльності сприяють такі фактори: 1) розширення сфери застосування знань, дій і взаємодій: застосування знань у різних навчальних дисциплінах для формування цілісного світогляду; використання міжпредметних зв'язків, що допомагають інтегрувати отриману інформацію в реальному житті; освоєння кожного етапу навчальної діяльності як основи для розширення та поглиблення знань (приклад: під час вивчення теми «Додавання і віднімання чисел» на уроці математики можна залучати елементи природознавства (підрахунок листя на деревах), літератури (підрахунок персонажів у казці) або трудового навчання (розподіл матеріалів для виробів). Результат: учні не лише засвоюють окремі факти, а й формують комплексне уявлення про взаємозв'язки між предметами, що сприяє розвитку їхньої самостійності).

2) Зростання рівня самостійності через особливу побудову навчання. Основний принцип: навчальний процес має бути організований так, щоб поступово відбувався перехід від залежності учня від учителя до самостійного пошуку та застосування знань. Етапи розвитку самостійності: інструктивний етап – вчитель чітко пояснює, які знання та дії необхідні для розв'язання завдання, спільний пошук – учні разом із вчителем обговорюють способи вирішення завдання, роблять припущення, часткова самостійність – учень отримує завдання, в якому частково сам визначає алгоритм розв'язання, повна самостійність – учень самостійно формулює проблему, знаходить спосіб її вирішення та оцінює результат (приклад: на початкових етапах вчитель пояснює, як розв'язати задачу, підказує послідовність дій, пізніше учні самі аналізують задачу, визначають необхідні знання та шукають способи її розв'язання, на останньому етапі діти самостійно вирішують подібні завдання, пояснюють свої дії та доводять правильність розв'язку. Результат: формується вміння учнів самостійно працювати, аналізувати та ухвалювати рішення, виховується відповідальність за власні дії та їх результати, розвивається здатність до самонавчання та критичного мислення).

3) **Формування навчальної діяльності молодших школярів.** Основний принцип: навчальна діяльність має бути організована таким чином, щоб кожен учень **поступово переходив від виконання окремих конкретних дій до усвідомленого виконання загальних дій.** Етапи розвитку навчальної діяльності: **формування окремих дій** – учень виконує завдання за зразком, використовуючи конкретні інструкції, **узагальнення та систематизація** – учень починає усвідомлювати логіку виконання дій, розуміє загальні принципи, **застосування в нових ситуаціях** – учень може переносити отримані знання та навички на вирішення нових завдань, **самостійне розв'язання проблем** – учень формулює проблему, визначає стратегію вирішення та пояснює свої дії (приклад: на початкових етапах діти

вчать писати окремі букви, складають із них слова, дотримуються правил написання, поступово вони починають розуміти загальні принципи побудови слів і речень, на наступних етапах учні самостійно пишуть невеликі тексти, складають розповіді, використовуючи отримані знання. **Результат:** діти переходять від механічного виконання завдань до **свідомого навчання**, розвивається вміння **аналізувати, узагальнювати та застосовувати знання** в різних ситуаціях, виховується **відповідальність за власний навчальний процес та готовність до самостійного пізнання**).

4) Організація переходу дитини від опанування певними діями в готовому вигляді до особистого відкриття конкретних дій і систем з метою підвищення ступеня самостійності молодших школярів. У цьому випадку важливо пам'ятати, що предметом діяльності дітей були конкретні або загальні дії.

5) Перехід учнів від розуміння обов'язковості опанування якимись певними навичками до розуміння необхідності засвоєння або певними навичками до розуміння необхідності оволодіння цілісної структури навчальної діяльності.

6) Перехід дитини від вирішення простих завдань до більш творчих, у яких потрібно використовувати знання і дії суміжного характеру.

Важливо пам'ятати, що в самостійної дитини є свої особливі якості, а саме: ініціативність, здорова самооцінка, самоконтроль, готовність проявити творчість у навчанні. Отже, з усього вищесказаного можна стверджувати, що важливо розвивати самостійність саме в молодшому шкільному віці, бо від цього залежить її самостійність у подальшому. Для розвитку самостійності у навчанні дітей молодшого шкільного віку необхідні планомірні, систематичні дії з боку вчителя. Лише при виконанні цих умов можливо підвищити рівень навчальної самостійності та розумових здібностей учнів.

Перспективи подальших досліджень у цій галузі можуть бути спрямовані на вивчення ефективних методик і практик розвитку самостійності у дітей молодшого шкільного віку. Окрім того, важливим аспектом є вивчення ролі батьків і взаємодії з вчителями у процесі навчання, щоб забезпечити гармонійний розвиток цих ключових якостей у дітей. Такі дослідження можуть допомогти створити більш цілісну модель підтримки самостійності та когнітивного розвитку учнів.

Список літератури:

1. Буряк В. П. Самостійна робота як вид навчальної діяльності школяра. *Рідна школа*. 2001. № 9. С. 49-51.
2. Ващук О. В. Активізація пізнавальної діяльності учнів 5-7 класів у процесі самостійної роботи на уроках трудового навчання засобами новітніх інформаційних технологій : дис. канд.. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2001. 235 с.

3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 374 с.
4. Жарова Л. В. Основи вікової психології. Тернопіль: Богдан, 2002. 112 с.
5. Кравчук Л. В. Розвиток пізнавальної активності молодших школярів. *Сучасна школа України*. 2012. №2. С. 24-28.
6. Підкасистий П. І. Сутність пізнавальної діяльності учнів. Київ: Педагогіка, 1980. 240 с.
7. Савченко О. Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів. Київ: Радянська школа, 1982. 176 с.
8. Трубачова С. Організація самостійної роботи учнів у процесі засвоєння нових знань. *Педагогіка і психологія*. 1996. № 4. С.79-83.
9. Цюприк А.Я. Організація самостійної роботи студентів технічного коледжу у процесі навчання суспільних дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук.: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 2005. 20 с.

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА

Мельник Олександра Василівна,

викладачка Природничо-гуманітарного фахового коледжу Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»,
аспірантка кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

oleksandra.barchyk@uzhnu.edu.ua

Нікітіна Олександра Дмитрівна,

студентка спеціальності «Початкова освіта»
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

nikitina.oleksandra@student.uzhnu.edu.ua

Анотація. У статті розглянуто сутність поняття «інформаційно-комунікаційна компетентність» (ІК-компетентність) у контексті професійної діяльності класного керівника. Визначено основні компоненти цієї компетентності. Охарактеризовано проблеми її розвитку у сучасному освітньому середовищі.

Ключові слова: розвиток, освітній процес, класний керівник, інформаційно-комунікаційна компетентність, професійна підготовка.

Key words: development, **educational process**, class teacher, information and communication competence, professional training.

Через військову агресію РФ наша країна сьогодні живе в умовах, коли в більшості регіонів учителі активно застосовують інформаційно-комунікаційні

технології (ІКТ) та електронні ресурси для проведення онлайн-уроків, за допомогою яких учні здобувають якісну освіту. У закладах освіти проводять онлайн-уроки, класні години та батьківські збори, розміщують навчальні матеріали – презентації, схеми, аудіо- та відеофайли, надають посилання на корисні ресурси для самостійного вивчення.

Класний керівник – це педагог, який, поряд із викладанням навчального предмета, здійснює загальну координаційну роботу з учителями, що працюють у класі, об'єднує їхні зусилля для досягнення найкращих результатів у навчально-виховному процесі [2, с. 165]. Він організовує позаурочну та культурно-масову роботу, сприяє взаємодії всіх учасників освітнього процесу, забезпечує належні умови для навчання, виховання, самореалізації, розвитку й соціального захисту учнів.

Зміст діяльності класного керівника регулюється «Положенням про класного керівника закладу загальної середньої освіти» [3], а також Конституцією України, Конвенцією ООН про права дитини, законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту» та іншими нормативно-правовими актами.

Інформаційно-комунікаційна компетентність педагога передбачає не лише комп'ютерну грамотність, а й уміння практично застосовувати ІКТ у професійній діяльності [4]. Науковці [6, с. 217] підкреслюють поширення терміну «комп'ютерні та телекомунікаційні технології». Так, А. Кучера та Н. Бойко визначають інформаційно-технологічну компетентність як «здатність використовувати, відтворювати, удосконалювати засоби та методи отримання і поширення інформації в друкованому та електронному вигляді» [5, с. 104].

Є. Лодатко акцентує на важливості наявності актуального освітнього або професійного завдання як умови формування ІКТ-компетентності [7]. Н. Баловсяк зазначає, що ІКТ-компетентність є переважно особистісно-діяльнісною характеристикою педагога [1, с. 142].

Інформаційно-комунікаційна компетентність класного керівника включає: володіння цифровими платформами для взаємодії з учнями та батьками, створення цифрових виховних проєктів, застосування ІКТ у виховній роботі, критичне осмислення інформації та її безпечне використання.

Для забезпечення якісного освітнього процесу у 2020 році МОН України створило електронну платформу «Всеукраїнська школа онлайн» (ВШО), яка відповідає чинним програмам та сприяє патріотичному вихованню. Платформа пропонує відеоуроки, методичні рекомендації, ресурси для учнів, учителів і батьків. Серед актуальних проєктів – «Нова українська школа», «Інтелект України», «Ліга крилатих», «Росток», «SmartKids» тощо.

Підготовка класних керівників до ефективного використання ІКТ має базуватися на принципі безперервного професійного розвитку. Доцільними є: курси підвищення кваліфікації з акцентом на ІКТ, технічна підтримка,

мотивація до самонавчання, інтеграція цифрової грамотності в програми підготовки педагогів.

Отже, ІКТ-компетентність є невід'ємною частиною професійної готовності сучасного класного керівника і вимагає системного підходу до її формування в умовах цифрової трансформації освіти.

Список літератури:

1. Баловсяк Н. В. Формування інформаційної компетентності майбутнього економіста в процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2006. 248 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
3. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти. *Інформаційний збірник МОН України*. 2000. № 22. С. 3–7.
4. Інформаційний посібник ініційовано Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України з метою надання інформаційної підтримки органам місцевого самоврядування в реалізації Нового Освітнього Простору в закладах освіти. URL: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2019/05/NOP_Suchasne-obladnannya.pdf (Дата звернення: 04.04.2025).
5. Кучера А. М., Бойко Н. І. Формування інформаційно-технологічної компетентності студентів-філологів як складова професійної підготовки. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія «Педагогічні науки» : збірник наукових статей*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. СХХХХ (140). С. 101–109.
6. Кучерява Т. О., Сільченко М. В., Шабаліна І. В. Інформатика та комп'ютерна техніка: активізація навчання : практикум для індивід. роботи, 2-ге вид., без змін. Київ : КНЕУ, 2008. 448 с.
7. Лодатко Є. Інформаційно-технологічна компетентність як основа підготовки майбутніх інженерів-педагогів до розвитку технічної творчості учнів. *Молодь і ринок*. 2015. № 7. С. 13–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2015_7_4 (Дата звернення: 15.05.2023).

РЕЦЕПЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО І МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Кухта Марія Іванівна,

канд. пед. н., доцент,

доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

mariya.kukhta@uzhnu.edu.ua

Ваколя Зоряна Михайлівна,

канд. пед. н., доцент,

доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

zariana.vakolia@uzhnu.edu.ua

Зейкан Наталія Іванівна,

магістр спеціальності «Початкова освіта»

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

zeikan.nataliia@student.uzhnu.edu.ua

Анотація. У статті розкрито окремі аспекти інклюзивного навчання і розвитку дітей дошкільного і молодшого шкільного віку в системах освіти Канади і Польщі, з'ясовано специфіку підготовки асистентів вихователя/вчителя в закладах вищої педагогічної освіти, а також шляхом підвищення кваліфікації та на засадах волонтерської діяльності.

Ключові слова: інклюзивна освіта, зарубіжний досвід, заклад дошкільної освіти, початкова школа, асистент вихователя/вчителя.

Key words: *inclusive education, foreign experience, preschool educational institution, primary school, teacher's assistant.*

Важливою складовою державної політики України є прогресивні зміни в стратегії розвитку освіти для дітей з особливими освітніми потребами (ООП), що засвідчує «Концепція інклюзивної освіти» (2017 р.) Загалом філософія інклюзивної освіти тісно переплітається з концепцією прав людини та рівної доступності громадян до всіх без винятку суспільних сфер життєдіяльності. Тривалий у часі зарубіжний досвід організації освітнього середовища для дітей з ООП, які залучені до інклюзивної освіти, є доказом того, що учні повніше реалізують свій потенціал у навчанні, аніж їхні однолітки, котрі перебувають в неінклюзивних умовах.

Цілком слушним, на наш погляд, є дослідження Н. Компанець, про те, що присутність у класі учнів з ООП не впливає на рівень академічних знань звичайних дітей. Така ситуація швидше покращує стан викладання того чи іншого навчального предмета. Це відбувається через те, що «вчитель використовує різні методи та технології навчання, які роблять освітній процес цікавим, насиченим, доступним дитячому сприйманню» [1, с. 21].

В Україні Міністерством соціальної політики Класифікатор професій доповнено посадою «асистент учителя інклюзивного навчання» (наказ Держспоживстандарту від 25.07.2010 № 327). Відповідно до класифікатора виокремлено ряд професій:

- асистент вчителя з корекційної освіти 90 (3330);
- асистент вчителя спеціальної освіти (3330);
- асистент вчителя (3330);
- асистент соціального вихователя (3330);
- асистент вихователя закладу дошкільної освіти (3340);
- асистент майстра виробничого навчання (3330);
- асистент вчителя-дефектолога (3330).

Доцільно наголосити, що асистент учителя, за визначенням Л. Нос, – це людина, яка допомагає вчителю працювати з групою учнів, чи індивідуально та виконувати навчальну програму в закладах освіти. Він може працювати в державних і приватних школах, навчальних центрах, спеціалізованих навчальних закладах [2, с. 126].

На думку С. Литовченко, асистент вчителя – рівноправний член педагогічного колективу закладу, бере участь в освітньому процесі відповідно до своїх обов'язків (як варіант розглядалася назва посади «вчитель-асистент», що підкреслює важливу роль фахівця у системі професійних відносин) [3, с. 254].

Зауважимо, що практика інклюзивної освіти в Україні порівняно з іншими країнами світу короткотривала в часі, а тому вважаємо за необхідне вивчення і впровадження зарубіжного педагогічного досвіду, зокрема таких країн, як Канада і Польща. У системах освіти вказаних країн напрацьовано теоретичні і практичні алгоритми співпраці вчителя початкових класів і асистента та чітко розмежовані функціональні обов'язки та відповідальність за складові освітнього процесу. Канадійські дослідники важливого значення надають встановленню професійних відносин, які базуються на взаємній повазі та комунікації: «Вчитель як керівник освітнього процесу відповідає за планування програми, складання індивідуального плану, оцінку учнів і зв'язок з батьками. Асистент вчителя підтримує та допомагає вчителю виконувати ці обов'язки» [4]. Зважаючи на те, що за останніх 10 років тільки в одній із провінцій Канади (Онтаріо) кількість дітей з аутизмом зросла до 20 тисяч, попит на асистентів учителів, які залучаються для роботи з такими дітьми, часто перевищує пропозицію.

Асоціація вчителів Канади (провінція Манітоба) розробила методичні рекомендації «Вчителі та асистенти в галузі освіти», яка призначена для надання допомоги вчителям у роботі з асистентами вчителя, які працюють в одному класі або школі [5]. Чітке розуміння ролей та обов'язків повинно зробити відносини гармонійними та продуктивними.

У державних школах Канади асистенти можуть працювати як волонтери: асистентами у бібліотеці, секретарями у школі, асистентами у їдальні.

У положеннях канадійського Закону «Про адміністрування освіти», в якому йдеться про «осіб, які доглядають, допомагають і беруть участь у навчанні, повинні виконувати обов'язки, які визначає директор. Ці обов'язки не можуть включати: організацію або управління класом; проведення уроку; оцінювати навчальні досягнення учнів; обирати навчальні матеріали для навчання дітей з ООП» [6].

Підготовка вчителів, зокрема й учителів початкової школи, до роботи на засадах інклюзії, є предметом активної дискусії серед польської педагогічної спільноти, про що свідчать матеріали міжнародних конференцій, освітніх і фінансових ініціатив Європейського Союзу й польського уряду, звіти про їх упровадження за останні роки. Каталізатором зазначених процесів стали загальноосвітні тенденції з гуманізації системи цінностей, освітні реформи у Польщі, спрямовані на реалізацію права кожного громадянина отримати доступ до якісної освіти для реалізації власних здібностей, а також зростання кількості учнів з психофізіологічними відхиленнями чи обмеженими здоровельними можливостями [7].

Така ситуація стала певним викликом для вчительської спільноти й педагогічних закладів вищої освіти Польщі, оскільки виникла нагальна потреба в професійній підготовці вже працюючих чи майбутніх педагогів до комплексного розв'язання проблеми забезпечення соціального, емоційного, інтелектуального і фізичного розвитку таких дітей [8].

В освіті Польщі існують загальні стандарти для різних напрямів навчання й окремо стандарти, підготовлені саме для вчителів. Стандарти підготовки вчителів початкової школи суттєво відрізняються за своїм змістом і структурою від усіх інших, котрі формуються за загальними правилами і мають однакову структуру.

Головне завдання підготовки вчителів початкової школи, залучених до створення інклюзивного освітнього простору для учнів, полягає у формуванні у вихованців з особливими освітніми потребами упевненості у власних можливостях й у розвитку їхньої здатності до позитивної самооцінки [9].

Українські вчені С. Сисоєва та Т. Кристопчук зазначають, що професійна підготовка вчителів у Польщі здійснюється у двох юридично-адміністративних системах: публічній та непублічній (державній та приватній відповідно); у двох середовищах: академічному (університети, вищі професійні школи, вищі педагогічні школи) та освітньому (вчительські колегії, що мають статус вищих шкіл); на різних рівнях: спеціаліст, що доповнюється магістратурою, магістр, післядипломне навчання у формах: стаціонарній, заочній, вечірній [10].

Таким чином, однією з умов успішного навчання дитини з ООП є командний підхід, який забезпечують вчитель, асистент вчителя, логопед, медичний персонал, адміністрація, які залучені до освітнього процесу. Іншими словами, це взаємоузгоджена діяльність мультидисциплінарної команди фахівців та батьків дитини, спрямована на створення необхідних

умов, що сприяють розвитку особистості учня, засвоєнню знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, самореалізації та інтеграції в соціум.

Список літератури:

1. Компанець Н. М. Організація роботи асистента педагога в інклюзивному середовищі за допомогою програмно-методичного комплексу. *Дефектологія*. 2013. № 3. С. 21 – 25.
2. Нос Л. С. Основні функції та особливості підготовки асистентів вчителів початкової школи в Канаді. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки*. 2010. № 14. С. 248 – 251.
4. Литовченко С.В. Специфіка роботи асистента вчителя загальноосвітнього навчального закладу з інклюзивним навчанням. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2013. Вип. 4 (1). С. 252 – 256.
5. Issue Brief on Teacher Assistants. (2009). Research and Information Services, Canadian Teachers' Federation. Retrieved from and Forms.pdf URL: https://archive.org/stream/ERIC_ED516757/ERIC_ED516757_djvu.txt (дата звернення 24.02.2025).
6. Educational Assistant's Handbook. Frontier school division. Retrieved from and Forms/Educational%20Assistant%20Handbook.pdf URL:<https://www.frontiersd.mb.ca/HR/SiteAssets/Pages/Documents> (дата звернення 24.02.2025).
7. Appropriate Educational Programming in Manitoba. (2006). In Standards for Student Services. Special Education (p. 50). Winnipeg: Manitoba Education, Citizenship and Youth.
8. Głodkowska J. Model kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – różnice nie mogą dzielić, [w:] Podniesienie efektywności 205 kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Materiały szkoleniowe, cz, 2010, 1 str.
9. Ustawa o ratyfikacji Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. poz.882). URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20120000882> (дата звернення 21.01.2025).
10. Implications for educational practice of the science of learning and development / L. Darling-Hammond et al. *Applied Developmental Science*. 2019. Vol. 24, no. 2. P. 97–140. URL: <https://doi.org/10.1080/10888691.2018.1537791> (дата звернення 21.01.2025).
11. Сисоєва С.О., Кристопчук Т.Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: навч. посіб. Рівне: Овід, 2012. 352 с.

ПОНЯТТЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ НАУКОВІЙ ДУМЦІ

Повідайчик Оксана Степанівна,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
oksana.povidaichyk@uzhnu.edu.ua

Реблян Антоніна Муратівна
аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
antonina.reblian@uzhnu.edu.ua

Гринь Ольга Валентинівна
аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
olha.hryn@uzhnu.edu.ua

Анотація: Проаналізовано сутність поняття «науково-дослідницька діяльність» у працях європейських учених та визначено її структуру. Охарактеризовано дослідницькі вміння здобувачів вищої освіти, необхідні для якісного виконання наукових досліджень.

Ключові слова: науково-дослідницька діяльність, європейська вища школа, здобувачі вищої освіти, наукове дослідження, дослідницькі вміння.

Keywords: scientific research activity, European higher education institution, higher education students, scientific research, research skills.

На сьогоднішній день успішна підготовка фахівців різних професійних галузей базується на інтеграції освіти і досліджень, що зумовлює розвиток системи науково-дослідницької діяльності (НДД) здобувачів вищої освіти. Значний інтерес для вітчизняної педагогічної науки становить досвід організації НДД студентів у провідних європейських університетах. У європейській вищій школі, яка має низку позитивних практик реалізації студентської наукової роботи та формування науково-дослідницького освітнього середовища, розроблені форми і методи НДД студентів різних освітніх рівнів, розвинуті механізми стимулювання їхньої наукової та інноваційної активності, що може бути впроваджено у вітчизняних закладах вищої освіти.

Система організації наукової роботи студентів у вищій школі є предметом наукових дискусій Т. Голуб, І. Драч, Б. Кампоса, Т. Колодько, М. Князян, С. Литвиної, В. Прошкіна. Особливості НДД студентів в університетах Європи досліджують Д. Аугене, А. Гатфілд, Ч. Гіппс, А. Граб, І. Козубовська, В. Ламанаускас, Б. Макгілкріст, І. Попович, О. Шквир та ін.

НДД здобувачів вищої освіти є складним феноменом, який забезпечує соціально-значущі орієнтири їхньої діяльності і є важливою умовою набуття нових знань та формування професійних умінь і навичок.

Так, литовські вчені Д. Аугене і В. Ламанаускас зазначають, що НДД студентів є необхідною і специфічною формою освітньої діяльності, яка потребує самостійних, свідомих, творчих дій та є інтегральною складовою професійної підготовки. Розвиток готовності студентів ЗВО до НДД, на думку науковців, це складна проблема, оскільки вони повинні оволодіти загальними та специфічними для відповідної науки методологією та методами досліджень і навичками їх застосовування в процесі реалізації наукових досліджень [1].

Британські вчені Ч. Гіппс та Б. Макгілкріст, досліджуючи НДД студентів університету, зауважують про важливу здатність працювати самостійно і в групі та зазначають, що дослідник-початківець повинен вміти ставити критичні питання, вміло оперувати даними, завершувати наукове дослідження у встановлені терміни, не потребувати постійного контролю, визначати статистичну цінність фактів та отримувати задоволення від наукового дослідження [2].

На думку дослідника С. Борга, НДД – це пошук нових знань, це рефлексивний, цілеспрямований та систематичний процес, який представляє цінність для саморозвитку студентів як у сфері професійної діяльності, так і модернізації системи освіти в цілому. Саме результативність такого підходу (research education), згідно з позицією вченого, надає можливість студентам раціонально виконувати НДД, спостерігати та аналізувати інноваційні процеси в освіті, орієнтуватися на вивчення практичного досвіду інших дослідників. Як ціннісний орієнтир професійної кар'єри студента, освітній процес має бути нерозривно пов'язаний з науковими дослідженнями та цілеспрямованою НДД [3].

Отже, з позиції європейських науковців НДД здобувачів вищої освіти розглядається як діяльність, яка підвищує ефективність освітнього процесу через професійну спрямованість та можливість вирішення фахових завдань нестандартними способами.

Британський психолог Дж. Равен визначив основні характеристики, необхідні фахівцю для успішної НДД: самостійність у науковому дослідженні; відповідальність за науковий результат; ініціативність у процесі НДД; уміння застосовувати наявні знання та аналізувати нові ситуації [4].

Відзначимо, що результативність НДД залежить від наявності сформованих у студентів умінь бачити проблему, виконувати наукові експерименти, спостерігати, формулювати гіпотезу, давати визначення поняттям. У цьому контексті можна визначити структуру НДД студентів: постановка мети дослідження, побудова плану роботи, висування гіпотези, перевірка гіпотези через проведення експерименту, визначення практичної та теоретичної значущості отриманих результатів, наукова новизна дослідження, вміння вирішувати творчі завдання, що не мають заздалегідь відомого результату, рефлексія власного досвіду та його застосування у професійній діяльності.

Для ефективного виконання здобувачами вищої освіти наукових досліджень необхідним є сформованість у них дослідницьких умінь.

Так, важливими в процесі проведення НДД є методологічні вміння – це здатність студента грамотно і ефективно здійснювати науковий пошук у обраній науковій галузі з опорою на загальноприйняті науково обґрунтовані уявлення про організаційно-методологічне забезпечення дослідницького процесу [5].

До провідних, з позиції науковців, належать етичні вміння дослідника – здатність дотримуватися норм і принципів наукової етики при виконанні досліджень у обраній науковій галузі, поширенні отриманих дослідницьких результатів, спілкуванні у професійній спільноті [6].

Ключовими є проєктні вміння дослідника – це здатність планувати, оперативно та ефективно керувати реалізацією наукових проєктів різного рівня, у тому числі міждисциплінарними, у певній дослідницькій галузі з урахуванням різноманітних обмежень та наявних ресурсів, вимог до якості дослідницьких результатів та необхідності їх практичного застосування після завершення роботи над науковим проєктом [5].

В останні роки надзвичайно актуалізуються цифрові вміння дослідника – здатність безпечно і відповідально використовувати цифрові технології та інструменти при виконанні НДД та здійсненні професійної взаємодії у межах наукової співпраці у цифровому науково-освітньому середовищі [7].

Будь-яке дослідження неможливе без його критичного аналізу. Відтак важливими в процесі НДД є критичні вміння дослідника – здатність до цілеспрямованого, логічного, рефлексивного, критикоаналітичного осмислення та оцінки наукової інформації та прийняття на цій основі обґрунтованих рішень для досягнення низки теоретичних та практичних дослідницьких завдань, цілей професійного розвитку [6].

Оскільки виконання будь-якого наукового дослідження передбачає наукову комунікацію дослідників, важливими в процесі НДД є комунікативні вміння – здатність здобувачів освіти брати участь у письмовому та усному професійно орієнтованому дискурсі, не тільки в академічному, а й в інших соціальних контекстах, в онлайн та офлайн форматі рідною або іноземною мовою.

Отже, становлення кваліфікованого та компетентного фахівця у ЗВО нерозривно пов'язане з виконанням НДД, яка є функціональною основою розвитку низки загальних і фахових компетентностей, необхідних для вирішення складних професійних завдань через використання методів наукових досліджень. НДД студентів європейських університетів передбачає здатність проєктувати, критично аналізувати і здійснювати методологічно та етично коректні дослідження, у тому числі з використанням сучасних цифрових інструментів і технологій на засадах ефективної міжособистісної і міжкультурної комунікації, крос-функціональної взаємодії.

Список літератури

1. Lamanauskas V., Augienė D. Bachelor Students' Scientific Research Activity at University: Situation Analysis and Improvement Possibilities. In: M. Bilek (Ed.). Science and technology education for the 21st century: Research and research oriented studies (Proceedings of the 9th IOSTE symposium for Central and Eastern Europe). Hradec Kralove: Gaudeamus Publishing House, 2014 P. 297–312.
2. Gipps C, MacGilchrist, B. Teacher expectations and pupils' achievement. London: Continuum, 2002. 231 p.
3. Borg S. Language teacher research engagement. L.: Language Teaching, 2010. 395 p.
4. Raven J. Competence in Modern Society: Its Identification, Development and Release. Unionville. New York: Royal Fireworks Press, 1997. 193 p.
5. Steinerová J. Methodological Literacy of Doctoral Students – An Emerging Model. Communications in Computer and Information Science. 2013. Vol. 397. P. 148–154.
6. Whitmarsh J. Developing ethical literacy in postgraduate research. The International Journal of Learning: Annual Review. 2009. Vol. 16. №3. P. 207–218.
7. Providing researchers with the skills and competencies they need to practise Open Science. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. 36 p.

ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Райчук Вікторія Анатоліївна,
аспірантка кафедри загальної педагогіки
та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
viktoriiia.rainchuk@uzhnu.edu.ua

Анотація. У статті розкрито сутність трансформації менеджменту освітнього процесу у вищій школі України в умовах євроінтеграції. Проаналізовано основні принципи та механізми впровадження європейських стандартів управління освітнім процесом, зокрема студентоцентрованого підходу, автономії закладів вищої освіти та інтернаціоналізації. Визначено ключові виклики та перспективи розвитку менеджменту освітнього процесу в контексті інтеграції української вищої освіти до європейського освітнього простору. Вони полягають у спрямованості менеджменту освітнього процесу на розвиток культури

якості, професіоналізацію управління, інтеграцію освіти і науки, розвиток партнерства з роботодавцями та адаптацію до вимог Industry 4.0

Ключові слова: менеджмент освітнього процесу, вища освіта України, євроінтеграція, студентоцентроване навчання, автономія ЗВО, інтернаціоналізація.

Key words: Educational Process Management, Higher Education in Ukraine, European Integration, Student-Centered Learning, Autonomy of Higher Education Institutions, Internationalization.

Євроінтеграційні процеси в Україні ставлять перед системою вищої освіти нові виклики та завдання, що зумовлюють суттєву трансформацію підходів до менеджменту освітнього процесу. Переорієнтація системи вищої освіти відповідно до європейських стандартів та принципів потребує не лише змін у нормативно-правовій базі [3;4], але й фундаментального переосмислення організаційних, методичних та управлінських аспектів освітньої діяльності.

Мета дослідження полягає у визначенні ключових напрямів трансформації менеджменту освітнього процесу у вищій школі України в контексті євроінтеграції, аналізі сучасних практик та окресленні перспектив подальшого розвитку.

Філософські аспекти управління освітою (Б. Гершунський, С. Клепко, К. Корсак, В. Кремень, В. Лутай, С. Подмазін); системний підхід як методологічна основа управління освітою (Ю. Конаржевський, В. Лазарєв, С. Мітін, Т. Шамова, Г. Шабанова); управління освітою на державному і регіональному рівнях (В. Васильєв, М. Дарманський, Г. Єльнікова, Л. Колеснікова, В. Луговий, Г. Мартинов, С. Ніколаєнко); застосування окремих технологій для поліпшення управління освітою (В. Гуменюк, Г. Дмитренко, Г. Єльнікова, О. Єльнікова, А. Єрмола, Г. Капто, М. Капустін, В. Лазарєв, О. Мойсєєв, Є. Павлутенков); моніторинг як інструмент управління освітою (Г. Єльнікова, В. Кальней, С. Клепко, К. Крутій, І. Лікарчук, Т. Лукіна, О. Ляшенко, О. Овчарук,); управління якістю освіти (Е. Коротков, Т. Лукіна, О. Ляшенко, Н. Островерхова, М. Поташнік); інноваційні підходи (В. Андрущенко, Л. Ващенко, І. Гавриш, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, В. Паламарчук); інформатизація освіти засобами ІТ-технологій (В. Биков, Л. Забродська, В. Коробов, В. Ліпейко, А. Мартинов, В. Олійник, Р. Осіпа) тощо.

Під «менеджментом освітнього процесу» розуміють складну систему управління освітньою діяльністю у конкретному освітньому закладі: цілями, організацією, результатами, взаємодією учасників процесу.

Поняття «менеджменту освітнього процесу» не тотожне поняттю «освітній менеджмент», яке презентує реалізацію освітньої політики держави у системі освітніх закладів різних рівнів, управління освітою на різних рівнях тощо.

Менеджмент освітнього процесу – це діяльність (і мистецтво управління), наповнена конкретними діями через: *планування* (розробку навчальних планів, розкладів і стратегій для досягнення освітніх цілей), *організацію* (координація роботи викладачів, студентів і адміністрації), *контроль* (оцінка якості навчання, моніторинг досягнень студентів і ефективності викладачів) та *управління* ресурсами (розподіл фінансів, часу і матеріальних ресурсів для підтримки навчального процесу), *моніторинг* (усіх аспектів освітнього процесу) та *впровадження інновацій* (нових підходів та технологій для покращення якості освіти) для забезпечення його ефективності, якості і відповідності цілям освіти.

Трансформація менеджменту освітнього процесу може бути досягнута через динаміку змін, що здійснюються, або відбуваються /відображаються на кожній складовій його структури.

Аналіз літератури з проблеми дослідження дозволяє констатувати, що трансформація менеджменту освітнього процесу у вищій школі України відбувається під впливом таких концептуальних засад:

1. Імплементатії принципів Болонського процесу, що передбачає запровадження трициклової системи вищої освіти, ЄКТС, забезпечення мобільності студентів та викладачів [8; 10].
2. Впровадження Європейських стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості вищої освіти (ESG), які стосуються внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості [2; 11].
3. Реалізації концепції студентоцентрованого навчання, що ставить студента в центр освітнього процесу та передбачає гнучкі навчальні траєкторії, залучення студентів до прийняття рішень [2; 6].
4. Розширення автономії закладів вищої освіти в академічних, організаційних, фінансових та кадрових питаннях [5; 12; 14].
5. Посилення взаємодії з ринком праці та роботодавцями у контексті формування та реалізації освітніх програм [1; 7].

Основні напрями трансформації менеджменту освітнього процесу сьогодні охоплюють низку важливих змін, що відбуваються у вищій школі України. Почати варто з трансформації організаційної структури управління [9]. Вона насамперед пов'язана з децентралізацією – коли значні повноваження передаються на рівень факультетів, кафедр і навіть окремих підрозділів. Замість централізованої моделі дедалі частіше створюються нові управлінські органи: ради із забезпечення якості освіти, наглядові ради, етичні комітети. Важливу роль відіграє запровадження горизонтальних зв'язків і перехід до проєктного підходу в управлінні. Все це супроводжується залученням широкого кола стейкхолдерів – не лише викладачів і адміністрації, а й студентів, роботодавців та громадськості – до колегіального прийняття рішень.

Ще один важливий напрям – це студентоцентрований підхід в управлінні освітнім процесом. Його запровадження змінює фокус: тепер в центрі уваги

не програма чи викладач, а сам студент і його індивідуальні потреби. Університети створюють гнучкі освітні програми, які дають змогу формувати власну освітню траєкторію [2; 8]. Дедалі більше дисциплін обираються вільно, з'являються нові форми й методи навчання, що відповідають різним стилям сприйняття інформації. Водночас посилюється роль студентського самоврядування в управлінні, розвивається система менторства, тьюторства, академічного консультування – усе це спрямовано на те, щоб кожен студент почувався не просто частиною системи, а її активним творцем.

Не менш важливою є трансформація системи забезпечення якості освіти [11; 13]. Вона передбачає створення внутрішніх механізмів на рівні кожного закладу, які б дозволяли системно моніторити й переглядати освітні програми. До цього процесу дедалі активніше залучаються стейкхолдери, що допомагає формувати академічну культуру, засновану на спільних цінностях. Зворотний зв'язок зі студентами та іншими учасниками освітнього процесу стає важливим елементом прийняття рішень, а принципи академічної доброчесності поступово вбудовуються у політики та щоденну практику університетів.

Інтернаціоналізація управління освітою – ще один вагомий вектор змін. Вона вимагає розробки цілісних стратегій, які б не просто декларували відкритість до світу, а й реалізовували її на практиці [2]. Це включає відкриття англійських програм, створення умов для академічної мобільності студентів і викладачів, розвиток міжнародної співпраці як в освітній, так і в науковій площині. При цьому особливо важливою стає здатність визнавати результати навчання, здобуті за кордоном, інтегруючи міжнародний досвід у національний контекст.

І нарешті, цифровізація освіти радикально змінює способи управління навчальним процесом [13]. Сучасні університети впроваджують інформаційні системи, що дозволяють ефективно керувати освітнім середовищем. Розвивається цифрова інфраструктура для підтримки змішаного і дистанційного навчання. Відбувається перехід на електронний документообіг, використовуються цифрові платформи для комунікації та зворотного зв'язку. Аналітичні інструменти допомагають моніторити якість, а цифрові рішення загалом забезпечують прозорість і підзвітність у системі управління.

Поряд з цим науковці зазначають, що «нині ми є свідками формування одночасно двох феноменів: транснаціонального та глобального освітніх просторів, які, розвиваючись паралельно, впливають один на одного. При цьому транснаціональний освітній простір можемо розглядати як певну «територію» перевірки якості освітніх послуг у регіональному масштабі для подальшого глобального поширення» [1, с.74].

Менеджмент освітнього процесу, вплетений у канву стратегічних напрямів освітнього розвитку стоїть перед такими викликами, як: інституційна спроможність, що відображає недостатній рівень підготовки

управлінських кадрів до впровадження нових підходів у менеджменті освітнього процесу; ресурсне забезпечення, що формується з огляду на фінансові, технічні та кадрові ресурси для реалізації трансформаційних змін; наявність опору змінам через консервативність академічного середовища та неготовність частини викладачів та адміністративного персоналу до нових форм організації освітнього процесу; бюрократизація, що полягає у надмірній формалізації процесів забезпечення якості освіти та інших аспектів менеджменту освітнього процесу; наявність дисбалансу між автономією та контролем, що передбачає пошук оптимального балансу між інституційною автономією та необхідністю забезпечення якості та стандартів.

Отже трансформація менеджменту освітнього процесу у вищій школі України в контексті євроінтеграції є складним та багатоаспектним процесом, що охоплює організаційні, методичні, технологічні та культурні аспекти. Впровадження європейських стандартів та принципів управління освітнім процесом сприяє підвищенню якості вищої освіти, розширенню можливостей для студентів та викладачів, а також інтеграції української вищої освіти до європейського освітнього простору.

Ключовими напрямками трансформації менеджменту освітнього процесу є: децентралізація управління, студентоцентрований підхід, розвиток систем забезпечення якості, інтернаціоналізація та цифровізація. Ефективність цих трансформацій залежить від інституційної спроможності закладів вищої освіти, ресурсного забезпечення та готовності академічної спільноти до змін.

Подальший розвиток менеджменту освітнього процесу має бути спрямований на розвиток культури якості, професіоналізацію управління, інтеграцію освіти і науки, розвиток партнерства з роботодавцями та адаптацію до вимог Industry 4.0.

Список літератури:

1. Авшенюк Н. М. Розвиток транснаціональної вищої освіти в контексті глобалізації ринків освітніх послуг. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2011. № 4. С. 69-77. URL:http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/Tipuss/2011_4/Avsh.pdf
2. Актуальні проблеми управління закладами освіти в контексті стратегії модернізації освітньої галузі: колективна монографія / за загальною редакцією В. П. Кравця. Г. М. Мешко. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 310 с.
3. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Закон України "Про освіту" від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

5. Бабін І., Гриценко М., Жиляєв І., Матвійчук А. Університетська автономія в системі вищої освіти України. Аналітичний огляд. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2021. 154 с.
6. Калашнікова С., Луговий В., Таланова Ж. та ін. Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду розвитку щодо механізмів реалізації ефективного врядування в університетах. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2022. 203 с.
7. Моргун А., Ніколаєнко С., Шинкарук В. Управління якістю освітнього процесу в університеті: досвід та інновації. Київ: Науковий світ, 2019. 284 с.
8. Рашкевич Ю. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. 168 с.
9. Філіпова Л., Шевченко А. Менеджмент в освіті: теорія та практика. Київ: Либідь, 2021. 220 с.
10. Шульга Н. Трансформація системи управління закладом вищої освіти в умовах європейської інтеграції. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Проблеми економіки та управління. 2023. № 2. С. 71-79.
11. European Commission. The European Higher Education Area in 2020: Bologna Process Implementation Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020. 202 p.
12. European University Association. University Autonomy in Europe III: The Scorecard 2023. Brussels: EUA, 2023. 178 p.
13. Huisman J., Smolentseva A., Froumin I. (eds.) 25 Years of Transformations of Higher Education Systems in Post-Soviet Countries: Reform and Continuity. Palgrave Macmillan, 2022. 482 p.
14. Pruvot E. B., Estermann T. University Governance: Autonomy, Structures and Inclusiveness. In: European Higher Education Area: The Impact of Past and Future Policies.

РОЗВИТОК ІДЕЇ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Дешко Наталія Василівна,
аспірантка кафедри загальної педагогіки
та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
nataliia.deshko@uzhnu.edu.ua

Анотація. У роботі розкрито етапи інтернаціоналізації вищої освіти, які реалізуються в університетах різних країн та України (традиційна модель, яка включає мобільність, інтернаціоналізацію курикулуму (освітніх програм і навчальних планів), міжнародне співробітництво у сфері досліджень, партнерські відносини із закордонними закладами тощо). Схарактеризовано

розвиток ідеї інтернаціоналізації в Україні: від абстрагування (неприйняття серйозності викликів) до включення у конкретні міжнародні Програми співпраці, трансформацію нормативно-законодавчої бази тощо. Виокремлено сучасний етап інтернаціоналізації, що полягає у формуванні відкритого світового ринку висококваліфікованої праці й модернізації змісту освітніх програм таким чином, щоб їхні випускники успішніше виконували професійні функції не тільки у рідній країні в умовах її співпраці із зарубіжжям.

Ключові слова: інтернаціоналізація вищої освіти, глобалізація, міжнародне співробітництво, віртуалізація, академічна мобільність.

Key words: internationalization of higher education, globalization, international cooperation, virtualization, academic mobility

Протягом тривалого часу вимоги глобалізації та євроінтеграції залишалися для України радше абстрактними, що суттєво впливало на темпи та характер інтернаціоналізації вищої освіти. У 1980-х роках, будучи частиною Радянського Союзу, Україна, як і інші республіки, не сприймала інтернаціоналізацію вищої освіти як пріоритет. Міжнародна складова освітньої політики здебільшого зводилася до залучення іноземних студентів, що розглядалося як інструмент поширення радянської ідеології на міжнародній арені.

У 1990-х роках, після здобуття незалежності, країна вступила в етап глибоких трансформацій, що супроводжувався кризовими явищами в усіх сферах суспільного життя. Реформування вищої освіти в цей період відбувалося під впливом методологічного націоналізму – зосередження на національній ідентичності, відродженні історичних традицій та формуванні самосвідомості. Такий підхід, хоч і був важливим для консолідації українського суспільства, відтермінував активну інтеграцію у світовий освітній простір.

Ситуація почала змінюватися на початку 2000-х років із приєднанням України до Болонського процесу (2005 р.), що стало важливою віхою в контексті європейської інтеграції. Це означало початок адаптації української системи вищої освіти до європейських стандартів: запровадження трирівневої структури (бакалавр – магістр – доктор філософії), системи ECTS (Європейської кредитно-трансферної системи), механізмів внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти.

Подальшому розвитку інтернаціоналізації сприяло приєднання до програми Erasmus+, яка відкрила нові можливості для академічної мобільності студентів і викладачів, участі в міжнародних проектах, розвитку партнерських відносин між українськими та європейськими закладами вищої освіти.

Діюча з січня 2014 р. Програма ЄС «Горизонт 2020» є найбільшою транснаціональною програмою з наукових досліджень та інновацій. Бюджет

програми (близько 80 млрд євро) робить її однією з найдорожчих програм державної підтримки науки в світі. Основними цілями програми є підтримка європейської науки на найвищому світовому рівні, усунення перешкод на шляху до створення інновацій і надання можливості співпраці державного і приватного секторів з метою проведення спільних досліджень і створення інноваційних продуктів. Слід зазначити, що вже впродовж 2014 р. 24 проекти за участю українських установ виграли і почали отримувати фінансування. Україна увійшла до 10 найбільш активних учасників, тоді ще серед третіх країн. 20 березня 2015 р. підписана Угода між Україною і Європейським Союзом про участь України у Рамковій програмі ЄС з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020», яка має ряд відмінностей від Сьомої Рамкової програми і які необхідно враховувати при підготовці проектних пропозицій [2].

Інтернаціоналізація вищої освіти України обумовлена цілеспрямованою державною політикою щодо європейської інтеграції та реформування вищої освіти. Її важливими віхами стали такі події, як Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (2014), Угода між Україною і Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу Горизонт 2020 – Рамкова програма з досліджень та інновацій (2014-2020) та інші стратегічні документи української держави. Однією з цілей Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом є сприяння поступовому зближенню Сторін, ґрунтуючись на спільних цінностях і тісних привілейованих зв'язках, а також поглиблюючи зв'язок України з політикою ЄС та її участь у програмах та агентствах.

Слова «інтернаціональний», «інтеркультурний» та «глобальний» відображають широту явища інтернаціоналізації: «інтернаціональний означає взаємовідносини між націями, культурами, країнами; інтеркультурний відноситься до розмаїття культур, що існують у країнах, закладах вищої освіти, указує на культурне різноманіття. Нарешті, «глобальний» включено, щоб забезпечити почуття світового масштабу. Ці три терміни доповнюють один одного і разом усебічно описують процес інтернаціоналізації» (авторський переклад) [3].

Інтернаціоналізація – це процес інтеграції міжнародного виміру у функціонування вищої освіти: через мобільність студентів і викладачів, спільні програми, визнання дипломів, академічну співпрацю та відкритість до глобального ринку знань.

Інтернаціоналізація охоплює широке коло питань, таких, як інтернаціоналізація курикулуму (навчальних планів та освітніх програм), викладання, навчання, наукових досліджень; мобільність здобувачів вищої освіти, викладачів та адміністративного персоналу; співпраця з метою розвитку потенціалу країн, що розвиваються; використання ІКТ для віртуальної інтернаціоналізації та багато інших. Усі ці питання перебувають у полі зору багатьох українських і зарубіжних науковців [1].

Інтернаціоналізація стала предметом глобального інтересу та всесвітнього географічного охоплення, включно з Україною. Для того, щоб розробити та реалізувати національну стратегію інтернаціоналізації вищої освіти України необхідно враховувати тенденції і закономірності на міжнародному ринку освітніх послуг: а) збільшення кількості закладів, які надають транскордонну освіту та поява нових учасників на ринку освітніх послуг; б) комерціалізація освітніх послуг; в) комодифікація вищої освіти; г) глобальна конкуренція за залучення студентів і фахівців; д) регіональні особливості інтернаціоналізації; е) врахування місцевого контексту і культурних особливостей при включенні в глобальні транскордонні процеси; є) інтернаціоналізація наукових досліджень. Глобальні інтерпретації інтернаціоналізації вимагають більш ретельного підходу до її здійснення на практиці, ніж це відбувалося до недавнього часу [4].

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр., (затверджена Указом Президента України від 25 червня 2013 р.) визначила стратегічні завдання розвитку вищої освіти, серед яких: подальше вдосконалення процедур і технологій зовнішнього незалежного оцінювання якості освіти як передумови забезпечення рівного доступу до навчання у вищій освіті; централізацію управління вищою освітою, реформування та оптимізацію мережі закладів вищої освіти, приведення її у відповідність до потреб розвитку національної економіки та запитів ринку праці; створення дослідницьких університетів; розширення автономії закладів вищої освіти [9].

Прийняті закони України «Про вищу освіту» (2014) та «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2015) започаткували новий етап у реформуванні вищої освіти України [5; 6]. Аналіз Закону України «Про вищу освіту» дозволяє стверджувати, що держава сприяє розвитку міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти та інтеграції системи вищої освіти до світового освітнього простору.

Україна підписала угоду з Міжнародним Вишеградським Фондом, який є міжнародною організацією, що базується в Братиславі, заснований урядами Вишеградської групи (V4) країн – Чехії, Угорщини, Польщі та Словаччини – в місті Штірін, Чехія, 9 червня 2000 р.

Програма Фулбрайта, що фінансується урядом США, займає чільне місце у системі міжнародної освіти. На основі ідеї співпраці і взаєморозуміння, заснованої на знанні і повазі в розмаїтому світі, програма успішно працює з 1946 р., нині – у 160 країнах світу. За час існування програми в Україні з 1992 р. близько 1 000 українців навчались, стажувались, проводили дослідження в США; у свою чергу, понад 650 американців викладали в українських ЗВО й виконували наукові роботи [7].

Інтернаціоналізація вищої освіти змінюється у відповідь на сучасні швидкі зміни вищої освіти в умовах переходу до глобальної економіки, яка базується на знаннях, коли взаємодія та співробітництво стали обов'язковими.

Використання ІКТ сприяло появі міжнародних віртуальних закладів, які доповнюють, а в деяких випадках конкурують із традиційними ЗВО. Різноманітність учасників, постачальників і зацікавлених сторін сприяли новій хвилі інновацій, впливу і конкуренції щодо забезпечення міжнародної вищої освіти і політики, що регулює її. Масифікація, приватизація, корпоратизація, комерціалізація, комодифікація вищої освіти розширили можливості транскордонної вищої освіти. Розвиток ІКТ дозволив виокремити віртуальну інтернаціоналізацію, яка передбачає отримання закордонної освіти в режимі онлайн за допомогою ІКТ. «Віртуальна інтернаціоналізація освіти полягає у включенні різних міжнародних аспектів у дослідницьку, викладацьку та адміністративну діяльність вищих навчальних закладів на основі використання сучасних інформаційних технологій [8, с. 6]. Доповнюючи це визначення, зазначимо мету віртуальної інтернаціоналізації, а саме – розвиток внутрішньої інтернаціоналізації.

Сучасний стан характеризується тим, що більш ініціативні університети розвинених країн ураховують формування відкритого світового ринку висококваліфікованої праці й завбачливо реагують на це шляхом зміни своїх навчальних планів та освітніх програм. Найчастіше вони запроваджують нові навчальні дисципліни та модернізують зміст існуючих таким чином, щоб їхні випускники успішніше виконували професійні функції не тільки у рідній країні в умовах її співпраці із зарубіжжям, але й мали якомога більше переваг у працевлаштуванні порівняно з фахівцями з дипломами інших закладів, причому не тільки на батьківщині, а й за кордоном [3].

Аналіз матеріалів офіційного сайту ДВНЗ «УжНУ» дозволяє встановити такі основні форми інтернаціоналізації: співробітництво між закладами-партнерами, академічна мобільність, викладання іноземних мов для студентів, запрошення зарубіжних науковців для проведення лекцій інтеркультурного змісту та збільшення кількості англомовних курсів у курикулумі. Стратегія інтернаціоналізації вищої освіти реалізується на інституційному рівні й спрямована на розвиток міжнародного співробітництва, партнерських зв'язків, академічної мобільності та підтримку участі студентів, викладачів, дослідників у міжнародних проектах, програмах ЄС.

Модернізація змісту вищої освіти, розроблення та запровадження новітніх методів викладання та навчання, використання електронних засобів та технологій, імплементація інструментів визнання результатів навчання в контексті мобільності, а також постійне поліпшення якості викладання і навчання заснованих на дослідженнях, покликані забезпечити підготовку конкурентоздатних фахівців з інтеркультурними компетентностями, здатних жити та працювати в спільнотах з культурним розмаїттям як у своїх країнах, так і за кордоном.

Подальші дослідження можуть бути зосереджені на інноваційних підходах до віртуальної мобільності, транснаціональної освіти, спільних

програм подвійних дипломів та формування інституційної стратегії інтернаціоналізації на регіональному рівні. У контексті європейської інтеграції України важливо дослідити, яким чином інтернаціоналізація сприяє модернізації змісту вищої освіти, формуванню м'яких навичок у студентів та адаптації до глобального ринку праці.

Список літератури:

1. Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду інтернаціоналізації вищої освіти на основі культурно-гуманітарних стратегій / Андрущенко Т. В., Горбунова Л. С., Дебич М. А., Зінченко В. В., Сікорська І. М., Степаненко І. В., «Вища освіта України». Тематичний випуск «Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу», Вип. 3 (додаток 2). Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. 133 с. [Analiz_dosvidu_internac-VO_strategii_kulto-gum-avtors-kolektiv_IVO-2015_130p PDF \(ihed.org.ua\)](http://www.ihev.org.ua/Analiz_dosvidu_internac-VO_strategii_kulto-gum-avtors-kolektiv_IVO-2015_130p_PDF)
2. Горизонт 2020. <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/evropejska-integraciya/programi-ta-agentstvayes/gorizont-2020>.
3. Дебич М. А. Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід: монографія. Ніжин: ПП Лисенко. 2019. 408 с.
4. Долиняк Ю. О., Павліха Н. В., Цимбалюк І. О. Ринок освітніх послуг в умовах європейської інтеграції: ретроспективний аналіз і напрями розвитку [Текст]: монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 232 с.
5. Закон України «Про вищу освіту». <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
6. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність». <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
7. Історія Програми імені Фулбрайта. <http://www.fulbright.org.ua/uk/pages/17/program-history.html>.
8. Концепція віртуальної Інтернаціоналізації вищої освіти України. – 28 с. http://eicl.kharkiv.edu/upload/Einternationalization%20concept_Ukraine.pdf.
9. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. – 35 с. <http://www.osvitaks.edu.kiev.ua/Files/downloads/Національна%20стратегія>.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЗВО УКРАЇНИ

Шелемба Михайло Валерійович,
аспірант кафедри
загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
mykhailo.shelemba@uzhnu.edu.ua

Анотація. У публікації визначено поняття «студентське самоврядування», проаналізовано проблемні аспекти студентського самоврядування у закладах вищої освіти України. Діяльність органів студентського самоврядування сприяє як розвитку студентів та підготовці їх до сучасних вимог ринку праці, так і покращенню діяльності закладу вищої освіти через залучення студентів до прийняття рішень, зокрема у розробці освітніх програм. Виявлено та узагальнено негативні тенденції у функціонуванні студентського самоврядування, а також проаналізовано причини їх виникнення з метою подальшого вдосконалення цього інституту у ЗВО України.

Ключові слова: студентське самоврядування, заклад вищої освіти, права та можливості студентів, освітній процес, негативні чинники.

Keywords: student self-government, institution of higher education, students' rights and opportunities, educational process, negative factors.

Основним текстом, який дає визначення поняття студентського самоврядування є Закон України «Про вищу освіту». Закон каже, що студентське самоврядування – це право і можливість студентів (курсантів, крім курсантів-військовослужбовців) вирішувати питання навчання і побуту, захисту прав та інтересів студентів, а також брати участь в управлінні закладом вищої освіти¹.

Саме нормативно-правові акти згаданого закону вище регулюють діяльність органів студентського самоврядування в Україні на державному рівні. Зокрема у цьому Законі: подано визначення студентських організацій; окреслюються принципи на яких вони мають діяти; встановлюються рівні діяльності; форми студентських організацій; окреслюються основні функції; визначаються сфери участі; закріплюються фінансові питання студентських організацій тощо².

Діяльність студентського самоврядування у закладах вищої освіти є важливою як для розвитку студентів, так і для діяльності навчального закладу.

¹Закон України «Про вищу освіту». (2014, 17 січня), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

²Закон України «Про вищу освіту». (2014, 17 січня), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

На думку В. Бобрицької, самоврядування – це засіб підвищення ефективності виховання особистості³. Автор вважає, що завдяки самоврядуванню університет може вчити студентів ставити перед собою завдання, планувати власну діяльність, координувати дії, через що розвивати управлінський досвід та аналізувати процеси.

О. Кулінченко вважає, що самоврядування нічим не відрізняється від процесу управління, а його особливістю є те, що всі функції в ньому забезпечують студенти, а ефективність їх управлінської діяльності залежить від рівня підготовленості педагогами⁴.

Сучасні вчені розглядають органи студентського самоврядування як різновид поза навчальної діяльності студентів, один із видів об'єднання їх за спільними інтересами, метою яких є вирішення своїх проблем, зокрема поліпшення умов навчання та культурного дозвілля, творчий, науковий розвиток, сприяння соціалізації тощо⁵.

Тобто діяльність органів студентського самоврядування сприяє як розвитку студентів та підготовці їх до сучасних вимог ринку праці, так і покращення діяльності закладу вищої освіти через залучення студентів до прийняття рішень, зокрема створення освітніх програм.

Завдяки прийнятому новому закону про Студентське самоврядування, студенти отримали більше прав та можливостей для впливу на розвиток університету, формування навчальних програм та розвитку студентів під час навчання.

У статті 40 цього Закону наведено повноваження студентського самоврядування. Зокрема, наголошується, що «студентське самоврядування є невіддільною частиною громадського самоврядування відповідних навчальних закладів» та «..бере участь в управлінні закладом вищої освіти». Законодавчо визначено, що студентське самоврядування є невіддільною складовою структури університету⁶.

Варто зазначити, що відповідно до п. 5 ст. 40 цього ж Закону органи студентського самоврядування беруть участь:

- в управлінні закладом вищої освіти;
- в обговоренні та вирішенні питань удосконалення освітнього процесу;
- у заходах (процесах) щодо забезпечення якості вищої освіти;
- вносять пропозиції щодо змісту навчальних планів і програм»⁷

Підвищення вагомості студентського самоврядування та його участі у системі внутрішнього забезпечення якості значно зросло після затвердження

³Бобрицька В.І., Університетське самоврядування як засіб підвищення ефективності виконання обов'язків школяра, Загальна педагогіка, ст. 25.

⁴ Кулінченко О.С., Студентське самоврядування у системі вищої школи, Соціалізація особистості. Логос, 2002, ст. 67-75

⁵Ступак О.Б., Місце і роль студентського самоврядування в діяльності педагогічного університету, Ресурс: <https://bo0k.net/index.php?p=ac%20hapter&bid=8862&chapter=1>

⁶Закон України «Про вищу освіту». (2014, 17 січня), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

⁷Закон України «Про вищу освіту». (2014, 17 січня), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

«Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» наказ Міністерства освіти і науки України 11 липня 2019 року № 977. Зокрема у п. 11 наголошується, що «заклад вищої освіти, забезпечує у визначеній програмою роботи експертної групи час присутності осіб, з якими заплановані індивідуальні співбесіди, інтерв'ю, фокус-групи, зокрема представників органів студентського самоврядування»⁸.

Порівняно з попередньою процедурою акредитації спеціальностей вимоги щодо участі представників студентського самоврядування у цьому процесі не було. Водночас у матеріалах самоаналізу освітніх програм, що подаються на акредитацію заклад вищої освіти має продемонструвати як «здобувачі вищої освіти безпосередньо та через органи студентського самоврядування залучені до процесу періодичного перегляду освітньої програми та інших процедур забезпечення її якості як партнери. І як їх позиція береться до уваги під час перегляду освітньої програми».⁹

Студентське самоврядування відіграє ключову роль у створенні умов для саморозвитку, адаптації до вимог ринку праці та забезпечення активної участі студентів у навчальному процесі. Зараз часто самоврядування університету не використовує існуючі можливості через безліч проблем.

Більшість працівників системи освіти та студентів переконані, що студентське самоврядування є лише задекларованим явищем, позбавленим реальних повноважень в управлінні закладами вищої освіти. Так, академік Академії наук вищої школи України Геннадій Кривчик влучно узагальнив ситуацію, яка склалася на перші роки впровадження Болонських принципів: «Студентське самоврядування ще не стало впливовою і дієвою силою у переважній більшості навчальних закладів. Ми як регламентували, так і продовжуємо регламентувати усю без винятку життєдіяльність студентських колективів»¹⁰.

Л. Червона провела анкетування студентів для праці «Студентське самоврядування як інструмент розвитку інституційного потенціалу університету в контексті глобального лідерства» та виділила негативні та позитивні чинники в діяльності студентського самоврядування.

Основними негативними чинниками є:

1. «низька поінформованість студентів про нормативно-правові акти якими регламентується діяльність студентського самоврядування, його роль і завдання;

⁸Міністерство освіти і науки України. (2019, 11 липня). Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (977). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19?find=12>

⁹Міністерство освіти і науки України. (2019, 11 липня). Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (977). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19?find=12>

¹⁰ Коваленко О. Студради, Міністерство освіти. Продуктивний діалог // Освіта України. – 4.07.2006. - № 49-50. – с. 3

2. ототожнення студентського самоврядування з профспілкою студентів, що свідчить про нечітке уявлення студентів про роль та завдання органів студентського самоврядування, які полягають насамперед у захисті прав та інтересів студентів та забезпеченні їхньої участі в управлінні закладом вищої освіти;

3. суттєва пасивність студентства та їхня низька залученість до діяльності студентського самоврядування (співвідношення складає в середньому 10 % до 90 %).¹¹

У своїй роботі авторка Єгорова О.В. теж маркує проблему інформованості українських студентів щодо сутності, значення й можливостей студентського самоврядування. У багатьох закладах вищої освіти переважна більшість студентів сприймає самоврядування як щось нереальне й абстраговане. Активні студенти, які готові змінювати стан речей на краще, часто не мають достатньо інформації та досвіду роботи для продуктивної діяльності. В таких умовах рівень самосвідомості студентів та мотивація подолати перешкоди далі буде залишатись на низькому рівні. Тому підвищення рівня поінформованості стає основою для розв'язання інших нагальних проблем.¹²

С. Зубченко у праці «Студентське самоврядування як фактор оптимізації навчального процесу у вищій школі» звертає увагу, що істотною проблемою залишається пасивність, інертність, студентської спільноти у ставленні до багатьох актуальних проблем студентського самоврядування. Частково це може пояснюватися недостатньою поінформованістю студентів щодо можливостей студентського самоврядування. Зараз далеко не всі студенти усвідомлюють, яким чином студентське самоврядування може покращити їхнє становище чи вирішити конкретні проблеми.¹³

Також, повертаючись до думки Єгорова О.В, що активні студенти часто не мають досвіду роботи та навичок для реалізації проєктів студентського самоврядування, варто зауважити, що переважна більшість учасників студентського самоврядування студенти 1-3 курсу навчання, які не встигли здобути досвід. Студенти старших курсів чи магістерських програм не мають мотивації долучитись до студентського самоврядування, а вибирають шлях комерційного працевлаштування за межами закладів вищої освіти. Ці студенти не бачать прямого позитивного впливу участі у студентському

¹¹Червона, Л. (2017). Студентське самоврядування як інструмент розвитку інституційного потенціалу університету в контексті глобального лідерства. Розвиток інституційного потенціалу університетів у контексті глобального лідерства: колективна монографія (с. 124). Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/mon_Inst_potencial_Univ_Global_liderstvo_IVO-2017-205p_avtors-kolektiv.pdf

¹²Єгорова О.В. УДК 378.18, 3 історії студентського самоврядування в Україні, https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/618/Egorova.pdf?sequence=1&utm_source=chatgpt.com

¹³Зубченко, С. О. (2014). Студентське самоврядування як фактор оптимізації навчального процесу у вищій школі. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/studentske-samovryaduvannya-yak-faktor-optimizacii-navchalnogo>

самоврядуванні на їх кар'єрне зростання завдяки здобутому досвіду та навичкам.

Л. Червона у вище згадуваній праці також наводить позитивні тенденції діяльності студентських самоврядувань:

- понад 4/5 опитаних студентів вважають, що студентське самоврядування обов'язково повинно бути у закладах вищої освіти України;
- більш ніж половина респондентів зазначили, що участь у студентському самоврядуванні сприяє розвитку особистісного потенціалу лідера та формує у студентів почуття відповідальності»¹⁴

Отже, студентське самоврядування – це важлива складова демократичного життя університету, але, на жаль, воно не завжди працює ефективно. Наявність негативних тенденцій у сприйнятті студентського самоврядування підтверджується, зокрема, особистим досвідом автора, набутим у межах освітньої взаємодії. Йдеться про :

1. Формалізм та імітація діяльності : замість реального впливу – лише протоколи, заходи «для галочки».
2. Низький рівень залученості студентів: більшість студентів навіть не знають, хто їх представляє або які можливості самоврядування.
3. Залежність від адміністрації ЗВО: немає автономності: рішення часто узгоджуються або навіть нав'язуються керівництвом.
4. Недостатня підготовка та досвід членів самоврядування: брак знань з менеджменту, права, комунікації та організації діяльності.
5. Конфлікти всередині органів самоврядування: через амбіції, відсутність чіткої структури або розподілу обов'язків.
6. Корупційні ризики або непрозорість, наприклад, непрозоре використання бюджету або участь у розподілі стипендій.

Аналіз і осмислення негативних тенденцій сприяють висуванню гіпотез щодо їхніх причин:

1. Брак мотивації у студентів: багато хто не вірить, що через самоврядування можна щось змінити.
2. Невизначеність повноважень: законодавство не завжди чітко регламентує, що саме можуть вирішувати студради.
3. Недостатня підтримка з боку викладачів та адміністрації або, навпаки, надмірний контроль, який пригнічує ініціативу.
4. Відсутність належного навчання для лідерів самоврядування: новообрані студенти часто не знають, з чого почати.

¹⁴Червона, Л. (2017). Студентське самоврядування як інструмент розвитку інституційного потенціалу університету в контексті глобального лідерства. Розвиток інституційного потенціалу університетів у контексті глобального лідерства: колективна монографія (с. 124). Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/mon_Inst_potencial_Univ_Global_liderstvo_IVO-2017-205p_avtors-kolektiv.pdf

5. Соціальна апатія та зневіра в системі: загальні суспільні тенденції також впливають на активність молоді.

Подальше вивчення проблем студентського самоврядування (в напрямках: оцінка ефективності студентського самоврядування в різних ЗВО України; вивчення впливу студентського самоврядування на формування громадянської активності молоді; розробка механізмів підвищення автономності та прозорості; аналіз міжнародного досвіду; роль цифрових технологій у розвитку студентського самоврядування; формування методичних рекомендацій для ЗВО; дослідження мотивації та потреб студентів тощо) дозволить не лише краще зрозуміти внутрішні механізми функціонування студентського самоврядування, а й сприятиме підвищенню його ефективності як важливого інституту демократичного суспільства.

Список літератури

1. Бобритська В.І., Університетське самоврядування як засіб підвищення ефективності виконання обов'язків школяра, Загальна педагогіка.
2. Єгорова О.В. З історії студентського самоврядування в Україні, https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/618/Egorova.pdf?sequence=1&utm_source=chatgpt.com
3. Закон України «Про вищу освіту». (2014, 17 січня), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Зубченко, С. О. (2014). Студентське самоврядування як фактор оптимізації навчального процесу у вищій школі. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/studentske-samovryaduvannya-yak-faktor-optimizacii-navchalnogo>
5. Коваленко О. Студради, Міністерство освіти. Продуктивний діалог, Освіта України. 4.07.2006. № 49-50.
6. Кулінченко О.С. Студентське самоврядування у системі вищої школи. Соціалізація особистості. Логос, 2002.
7. Міністерство освіти і науки України. (2019, 11 липня). Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти.
8. Ступак О.Б., Місце і роль студентського самоврядування в діяльності педагогічного університету. <https://bo0k.net/index.php?p=ac%20hapter&bid=8862&chapter=1>
9. Червона Л. Студентське самоврядування як інструмент розвитку інституційного потенціалу університету в контексті глобального лідерства. Розвиток інституційного потенціалу університетів у контексті глобального лідерства: колективна монографія. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/mon_Inst_potencial_Univ_Global_liderstvo_IVO-2017-205p_avtors-kolektiv.pdf

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Козар Надія Іванівна,
аспірантка кафедри
загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
nadiya.kozar@uzhnu.edu.ua

Анотація. У публікації проаналізовано поняття «внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти», потреба академічного суспільства у її створенні, готовність закладів вищої освіти відповідати сучасним викликам у забезпеченні якості освіти; проаналізовано основні складові, функції, повноваження ЗВО для забезпечення якості вищої університетської освіти; зазначено нормативну складову в межах автономії ЗВО та державну законодавчу базу, що до принципів системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти.

Ключові слова: якість вищої освіти, внутрішня система забезпечення якості освіти, структура внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти, академічна доброчесність.

Key words: quality of higher education, internal quality assurance system, structure of the internal quality assurance system, academic integrity.

Якість освіти – це поняття, що не втрачає актуальності напротязі всієї історії академічної освіти. Покращення і вдосконалення якості надання освітніх послуг розкриває стратегічну перспективу розвитку суспільства, а саме у формуванні в учасників освітнього процесу компетентностей для різних сфер людської діяльності використовуючи стратегію «Lifelong learning» (LLL) - освіта протягом життя. Саме такий принцип дав поштовх цивілізованому суспільству для створення стандартизації та її оцінки якості освіти, що дістала назву «Внутрішня система забезпечення якості вищої освіти».

В європейському просторі вищої освіти було організовано ряд заходів, щодо обговорення стратегії розвитку вищої освіти країн-учасниць, де приймалися рішення про об'єднання практик різних ЗВО у єдину систему вищої освіти в Європі. Ці декларації лягли в основу Болонського процесу. Серед шести основних напрямів формування розвитку європейської системи вищої освіти проблема якості посіла п'яту позицію і була сформульована таким чином: «Сприяння європейському співробітництву в забезпеченні якості освіти».

Питання внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти в нашій країні гостро постало також напочатку 2000-х років, коли зросла кількість освітніх закладів, що почали надавати різного роду освітні послуги зокрема

для малих регіональних потреб та національних запитів загалом. Впевненість у належній підготовці фахівців потребувала системного контролю і перевірки з боку держави, незалежних установ, зовнішніх стейкхолдерів.

Головним документом в нашій державі, що декларує якість освіти є Закон України «Про освіту», в якому сформульовано основні засади, принципи, постулати щодо якості освіти, а саме [1]:

«Якість освіти – відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг»;

«Якість освітньої діяльності – рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг».

До часу появи сучасного поняття внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти, система якості вищої освіти в цілому не мала чітко визначеної назви, існували поняття: «академічна якість», «оцінка навчальних досягнень», «політика забезпечення якості освіти». Як можна побачити, використані терміни цілком відповідають сучасним понятійним елементам, що зібрані в системний тандем під назвою «внутрішня система забезпечення якості вищої освіти».

Основний орган, що фасилітує, а також контролює систему забезпечення якості вищої освіти в нашій країні, є Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. Система забезпечення якості включає в себе різні функції інтегрально об'єднані між собою, що дає змогу ЗВО якісніше надавати освітні послуги, бути конкурентними, мати якісний склад здобувачів і набувати щораз більше можливостей для академічного розвитку [2].

Реалізуючи стратегію держави у забезпеченні якості освіти згідно з рекомендаціями і стандартами Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти у закладах вищої освіти розробляються відповідні нормативні документи зокрема положення, для більш чіткого окреслення алгоритму дій щодо функціонування системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості забезпечення вищої університетської освіти.

Функції системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності загалом, та внутрішнього забезпечення якості вищої освіти університету передбачають [3]:

- визначення принципів та процедур забезпечення якості вищої освіти;
- здійснення моніторингу, періодичного перегляду та вдосконалення освітніх програм, розробки та впровадження нових курсів;
- щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників Університету та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань;

- забезпечення якості складу науково-педагогічних та педагогічних працівників Університету;
- забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників;
- наявність необхідних ресурсів для організації освітнього процесу за кожною освітньою програмою;
- наявність інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом;
- забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації;
- забезпечення дотримання академічної доброчесності працівниками Університету та здобувачами вищої освіти, у тому числі створення умов для забезпечення функціонування ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату;
- участь університету в національних та міжнародних рейтингових дослідженнях закладів вищої освіти

Політика університету щодо забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти повинна бути публічною і відкритою для всіх учасників освітнього процесу: здобувачів, професорсько викладацького складу, адміністрації, стейкхолдерів. Також передбачається моніторинг кращих практик забезпечення якості вищої освіти провідних Європейських ЗВО через налагодження співпраці, професійної комунікації, укладання угод про академічну мобільність здобувачів і адміністративно-викладцького складу, застосування перейнятого досвіду, враховуючи національну традицію вищої університетської освіти, політики і стратегії університету та держави. Концептуальні заходи, щодо забезпечення якості освітньої діяльності та якості забезпечення вищої університетської освіти є пріоритетними і поширюються на всі рівні – керівний, адміністративний апарат, здобувачі, викладачі, стейкхолдери. Кожний співробітник університету в межах своєї компетенції несе відповідальність за реалізацію надання якісних освітніх послуг залучаючи для цього усі структурні підрозділи закладу вищої освіти.

Стратегічна політика університету спрямована на досягнення високого рівня забезпечення якості вищої освіти шляхом впровадження стимулюючих заходів, які підвищують мотивацію здобувачів освіти до систематичної активної роботи впродовж усього періоду навчання. Це дає змогу формувати системні підходи до вивчення матеріалу для досягнення відповідних професійних та загальних компетентностей обраної спеціальності.

З метою інтегрального контролю внутрішнього забезпечення якості вищої освіти створюються відповідні підрозділи, що сприяють удосконаленню системи підготовки здобувачів вищої освіти. Розробляються контрольні заходи із залученням зацікавлених сторін (роботодавців). Розширені можливості для інтеграції наукової та освітньої діяльності університетів, ефективного використання результатів наукових досліджень в

освітньому процесі. Постійний моніторинг ринку праці з метою запровадження нових освітніх програм для забезпечення потреб замовників-роботодавців, фахівців належного рівня.

Фінансовий вклад у розвиток матеріально-технічної бази, інформаційних ресурсів в сучасній системі надання освітніх послуг значно покращує якість та ефективність навчання.

Створення сприятливих умов для науково-педагогічної діяльності викладачів, сприяння підвищення їх фаховості для ефективної підготовки здобувачів різного рівня вищої освіти, шляхом проходження стажування, різноманітних курсів, навчань, участь у конференціях та інших фахових заходах в національних та закордонних закладах освіти.

Ключовим і найбільш пріоритетним завданням університетів є дотримання норм академічної чесності, щоб запобігти проявам академічної недоброчесності серед учасників освітнього процесу. Для цього відділами, що відповідають за внутрішню систему забезпечення якості вищої університетської освіти організовуються різноманітні заходи з потрібними кейсами для запобігання будь яких форм і проявів академічної, етичної, професійної недоброчесності.

Значна увага для перспективного розвитку закладу вищої освіти приділена розвитку міжнародного співробітництва у науковій та освітній галузях, участь у міжнародних програмах, проєктах, вебінарах, тематичних круглих столах дає змогу академічному зростанню, відкритості, ефективності у наданні якісних освітніх послуг.

Підсумовуючи і узагальнюючи інформацію про одну із важливих складових освітньої діяльності: «Внутрішню систему забезпечення якості вищої університетської освіти» можемо сформулювати основні ключові постулати для досягнення цілі – забезпечення якості:

Забезпечення високих стандартів: внутрішня система забезпечення якості є важливим інструментом для підтримки і підвищення академічних стандартів, що сприяє формуванню компетентних спеціалістів.

Систематичний підхід: ефективна внутрішня система використовує ясно прописані процедури та методи оцінювання, які інтегруються в усі аспекти навчального процесу, включаючи розробку навчальних планів, оцінювання знань та зворотний зв'язок від студентів.

Взаємозв'язок з зовнішніми стандартами: внутрішні системи часто узгоджуються з національними і міжнародними стандартами якості, що допомагає університетам залишатися конкурентоспроможними на освітньому ринку.

Отже, внутрішня система забезпечення якості вищої університетської освіти стала невід'ємною частиною сучасного освітнього середовища. Її розвиток від простого моніторингу до складного механізму, що включає багатогранні функції і повноваження, відображає потреби сучасного

суспільства. З упевненістю можемо засвідчувати, що саме університети змінюють суспільство, а відтак країну.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на глибший аналіз ефективності впровадження внутрішніх систем забезпечення якості вищої освіти у різних університетах. Особливу увагу варто приділити дослідженню інноваційних підходів до стимулювання мотивації студентів, зокрема шляхом використання сучасних технологій та інтерактивних методів навчання.

Список літератури:

1. Закон України «Про освіту». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Закон України «Про вищу освіту». <https://ips.ligazakon.net/document/T141556?an=2422>
3. Положення про систему внутрішнього забезпечення якості освіти Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» <https://www.uzhnu.edu.ua › infocentre › get>

CURRICULUM REFORM IN SLOVAKIA AND PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF THE STUDY PROGRAM HUMAN AND NATURE

Nikola Tesľuková

PhD. student

University of Presov, Presov, Slovakia

nikola.teslukova@smail.unipo.sk

Vladimír Šebeň

Doctor of Philosophy, Associate Professor

University of Presov, Presov, Slovakia

vladimir.seben@unipo.sk

Anotácia: The paper focuses on the description of the curricular reform that the Slovak education system is undergoing from 2023, as well as the creation of new study programs that prepare students for teaching and with which Slovak universities respond to these changes in education. An example is the study program "Human and Nature" implemented at the University of Presov, which prepares future teachers of natural sciences (physics, biology, chemistry) for the second level of primary schools, corresponding to the third cycle, as per the new reform.

Кľúčové slová: kurikulárna reforma, príprava učiteľov, prírodné vedy, prírodovedná gramotnosť.

Keywords: curriculum reform, teacher training, natural sciences, scientific literacy.

The education system in Slovakia has undergone several reforms aimed at improving the quality of education for students. The current emphasis, for example, is on the development of critical thinking and reading, as well as students' mathematical, scientific, and digital literacy.

In May 2023, the Minister of Education, Research, Development and Youth of the Slovak Republic approved a new State Educational Program for Primary and Lower Secondary Education. The changes are part of a curricular reform aimed at meeting the educational needs of the 21st century. The main goal of the changes is to improve students' literacy (e.g. reading, mathematical, scientific or digital) and skills needed for the 21st century - critical thinking, digital and soft skills [1].

One of the changes is the organization of grades into individual cycles. Primary education has nine grades. The first cycle consists of grades 1 to 3, the second cycle consists of grades 4 to 5, and the third cycle consists of grades 6 to 9. The educational standards of the individual cycles determine the content of education and the expected learning outcomes at the end of them. The first and second cycles constitute the first stage of primary school, and the third cycle constitutes the second stage. The duration of the first stage is five years according to this educational program. The duration of the second stage of primary education is four years [2].

Furthermore, due to our focus on physics didactics, we are focusing on the reform with an emphasis on the educational area to which physics belongs.

In the first and second cycles, subjects with a natural science focus (biology, physics and chemistry) are taught as an integrated subject Human and Nature. In the third cycle, the school can implement the educational content of the educational area Human and Nature as an integrated subject or as separate subjects: biology, physics and chemistry [2].

The main goal of the educational area Human and Nature is to develop scientific literacy so that students can identify the scientific aspects of many complex situations and in these situations apply not only scientific knowledge, skills and attitudes but also the principles of cognition in natural sciences. At the end of the 3rd cycle, students can investigate and subsequently appropriately connect knowledge and critical thinking. With such developed scientific literacy, they can compare, select, evaluate, justify and formulate explanations based on critical analysis of results and argumentation [3].

Fundamental changes to which the science curriculum reform should contribute are, for example: changing the relationship to science education, developing science literacy in the majority of students, targeting at-risk groups of students to build the foundations of science literacy, creating opportunities for motivated students to engage, in the interest of improving their science education results and the results of the student learning community [4].

The latest curricular reform is expected to improve the results of Slovak students in the above areas, thanks to the integration of subjects in a certain educational area. However, the successful implementation of the reform also requires the adaptation of the training of future teachers in terms of modifying

existing ones, or in the case of creating new study programs providing this training. One of the newly created study programs is the study program Human and Nature, which will have its first bachelor's degree students at the Faculty of Humanities and Natural Sciences of the University of Presov from September 2025.

Unlike ordinary teacher study programs, which usually combine two teaching subjects, the new study program offers the study of a combination of three subjects: physics, biology and chemistry.

The content of the study program "Human and Nature" is designed to prepare future teachers both professionally (knowledge of natural sciences) and pedagogically and psychologically (so that they can effectively transfer this knowledge to students).

As part of their professional training, students study natural science subjects: biology (including, for example, general biology, genetics, ecology, botany, zoology, human anatomy and physiology), chemistry: (e.g. inorganic, organic, analytical), physics: (e.g. mechanics, electromagnetism, thermodynamics, quantum physics, optics, etc.).

The pedagogical-psychological basis includes the disciplines of pedagogy (e.g. theories of education and training, foundations of educational sciences), and psychology (e.g. general, developmental, social, and pedagogical psychology).

The connection between these two areas is found in subject didactics (physics didactics, biology didactics, chemistry didactics).

Students can try out the role of a teacher in pedagogical practice, which they complete in each subject.

The professional profile of a graduate is formed by completing professional natural science disciplines. The graduate has a wide range of knowledge from key areas of the aforementioned scientific disciplines within the broader scientific basis provided by the presented study program. He has basic pedagogical and professional knowledge and skills in research methods at various levels of organization of living and non-living systems, which he can apply when solving practical tasks, performing basic work in experimental biology, chemistry and physics, as well as in extracurricular activities. A graduate of the program is able to solve problems of natural science research and practical tasks of applied science and has knowledge and skills in research methods of living and non-living systems at various levels of their organization [5].

Since a bachelor's degree graduate is not authorized to practice teaching, he can only obtain authorization to work as a pedagogical assistant, pedagogical worker for extracurricular activities, school support team worker, etc. [6], he usually continues his studies at the master's level.

The main application of graduates of this study program is the field of education, where they work as teachers of natural science subjects at the second level of primary schools, i.e. the third cycle. However, they can also find employment in various sectors of natural science research, nature protection, etc.

Despite the importance of the educational area of Human and Nature in education, the unpopularity of science subjects and the decline in the level of scientific capital, the decline in science literacy of Slovak pupils in international PISA measurements, as well as the lack of interest and the breakdown of traditional science education on a European scale have been recorded for a long time. A promising solution seems to be the connection of science education with the study and knowledge of real phenomena and processes, which should have a dominantly activity-based and inductive character [4].

References

1. Eurydice. Prebiehajúce reformy a politický vývoj. 2024. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/sk/eurypedia/slovakia/reformy-v-skolskom-vzdelavani> (date of application 03.04.2025).
2. MŠVVaM SR. Štátny vzdelávací program pre základné vzdelávanie. 2023. https://www.minedu.sk/data/files/11811_statny_vzdelavaci_program_pre_zakladne-vzdelavanie.pdf (date of application 04.04.2025). 32 p.
3. MŠVVaM SR. Digitálna verzia štátneho vzdelávacieho programu 2023. 2023. <https://vzdelavanie21.sk/digitalny-statny-vzdelavaci-program/> (date of application 03.04.2025).
4. Pupala B., Fridrichová P. Vzdelávanie pre 21. storočie. Východiská zmien v kurikule základného vzdelávania. 2022. <https://vzdelavanie21.sk/wp-content/uploads/2022/06/Vychodiska-zmien-v-kurikule-zakladneho-vzdelavania.pdf> (date of application 05.04.2025). 153 p.
5. Človek a príroda (Bc. stupeň). 2025. <https://www.unipo.sk/fakulta-humanitnych-prirodných-vied/informacie-pre-uchadzacov/sp/CaP> (date of application 06.04.2025).
6. Opis študijného programu. 2025. https://www.unipo.sk/public/media/23708/OSP_FHPV_Bc_CAPB_stand_df.pdf (date of application 06.04.2025). 37 p.

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ТА ІГРОВЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСОБИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Ковач Дмитро Іванович,
магістрант фізичного факультету
спеціальності «Середня освіта. Фізика. Інформатика»
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
kovach.dmytro@student.uzhnu.edu.ua

Юркович Наталія Василівна,
кандидат фізико-математичних наук, доцент
кафедри твердотільної електроніки та інформаційної безпеки
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
nataliya.yurkovych@uzhnu.edu.ua

Анотація. У статті розглянуто два ключові підходи до впровадження ігор в освітній процес — гейміфікацію та ігрове навчання. Аналізується педагогічна цінність ігрових елементів, а також їхній вплив на мотивацію та залучення здобувачів освіти. Подано приклади застосування ігрових стратегій у форматах очного та дистанційного навчання, зокрема через використання форумів, вікторин, систем балів, та лідербордів.

Ключові слова: гейміфікація, ігрове навчання, мотивація, освітні технології, залучення студентів.

Key words: gamification, game-based learning, motivation, educational technology, student engagement

У сучасному освітньому процесі проблема мотивації учнів до навчання набуває особливої актуальності. Одним із дієвих способів зацікавлення здобувачів освіти є гейміфікація – застосування ігрових елементів у неігровому середовищі, зокрема в навчанні. Гейміфікація стимулює інтерес, підвищує рівень залученості та створює позитивну емоційну атмосферу в класі. До таких елементів належать: бали, рівні, нагороди, змагання, таблиці лідерів, а також сюжетні лінії чи рольові сценарії.

Ігрове навчання, у свою чергу, є педагогічною технологією, що передбачає цілеспрямоване використання гри як форми організації навчальної діяльності. Воно сприяє розвитку критичного мислення, умінню приймати рішення, працювати в команді та адаптувати знання до нових ситуацій. Особливо ефективними є дидактичні ігри, квести, симуляції, навчальні дебати та інтерактивні онлайн-платформи, які забезпечують активну участь здобувачів освіти в процесі пізнання.

Запровадження елементів гри дозволяє трансформувати звичну освітню взаємодію, зробити її більш особистісно орієнтованою та динамічною. Учні відчують себе суб'єктами навчання, а не лише його об'єктами, що

позитивно впливає на їхню самооцінку, мотивацію і загальну академічну успішність.

Насамперед, розмежуємо поняття: гейміфікація – це впровадження окремих ігрових елементів (бали, таблиці лідерів) у традиційне навчання з метою підвищення зацікавленості та мотивації; ігрове навчання – створення навчальної діяльності, яка за своєю структурою нагадує гру або симуляцію.[1]

У сучасних реаліях впровадження ігор у навчання є потужним інструментом в освітній діяльності. Нові покоління студентів змалечку використовують гаджети та легко пристосовуються до нових умов та правил в різних ігрових ситуаціях. Варто зазначити, що в залежності від складності гри - у своїй сутності гра не відрізняється від реальної життєвої ситуації крім певного рівня абстракції. Гра дозволяє зосередити увагу студента на конкретних моментах, що потребують більшої уваги, наприклад система очок акцентує увагу та допомагає критично оцінювати ситуацію та допомагає відпрацювати систему пріоритетів.

Кооперативні ігри допомагають покращити навички комунікації, проявити лідерські якості студентів та зосередити здібності талановитих студентів навколо групи замість власного еґо.

Заздалегіть продумана прозора система правил сприяє відчуттю справедливості у групі та об'єктивності оцінювання результатів.

Ігри можуть включати цілі, взаємодію, зворотний зв'язок, розв'язання проблем, змагання, наратив і веселе навчальне середовище – елементи, які підвищують залученість студентів і підтримують їхню мотивацію [2, с. 143]

Наприклад, на курсі економіки учні можуть брати участь у віртуальній біржовій грі, а на курсі політології – грати ролі під час імітацій переговорів щодо трудового спору [3].

Основою гейміфікації в освіті є психологія мотивації. Ігрові навчальні підходи активізують участь і наполегливість учнів, апелюючи до внутрішніх мотиваторів: автономії, майстерності та усвідомленої мети. Змагання та заохочення ще більше стимулюють прагнення до успіху. Ці внутрішні мотиватори тісно пов'язані з базовими психологічними потребами особистості, зокрема потребою у визнанні, самореалізації та відчутті контролю над власним навчанням. Коли учні мають змогу обирати завдання, проходити рівні складності за власним темпом і бачити поступ, це формує відчуття причетності до процесу та підсилює впевненість у власних силах. Ігрові елементи, такі як бали, бейджі чи таблиці лідерів, створюють додатковий зовнішній стимул, проте саме внутрішнє бажання досягти нових результатів є стійкою основою для довготривалої навчальної мотивації. Таким чином, гейміфіковане середовище поєднує задоволення, емоційну залученість і цілеспрямовану діяльність, що робить процес навчання більш природним та привабливим.

Застосування гейміфікації в різних форматах навчання: Гейміфікація успішно інтегрується як у традиційне очне навчання, так і в

дистанційні чи змішані освітні формати. В аудиторному форматі це можуть бути командні ігри, рольові симуляції, навчальні квести, які формують соціальні навички та сприяють колективному вирішенню проблем. У дистанційному навчанні популярності набувають інтерактивні онлайн-платформи (наприклад, Kahoot!, Quizizz, Classcraft), що забезпечують моментальний зворотний зв'язок, створюють атмосферу змагання й підтримують мотивацію навіть за відсутності фізичного контакту.

Гнучкість ігрових підходів дозволяє адаптувати їх до будь-якого предмета та рівня складності, підвищуючи індивідуалізацію навчального процесу. Важливо, що гейміфіковане навчання не лише урізноманітнює заняття, а й формує в учнів навички самостійного прийняття рішень, планування та відповідальності за власний освітній шлях.

Особливо помітний потенціал гейміфікації в онлайн-навчанні, де цифрові ресурси відкривають широкі можливості для інтерактивності та персоналізації. Так, **форуми з накопиченням балів за активність** (наприклад, за коментарі, відповіді на запитання чи створення корисного контенту) формують відчуття спільноти та змагальності серед учасників. **Тематичні вікторини** у форматі онлайн-змагань стимулюють повторення матеріалу в ігровій формі та сприяють миттєвому закріпленню знань.

Серед найбільш популярних платформ, які дозволяють реалізовувати гейміфіковане навчання, варто відзначити **Kahoot!, Quizizz, ClassDojo, Classcraft** та **Edmodo**. Вони надають інструменти для створення завдань із рівнями складності, віртуальними нагородами, зворотним зв'язком у режимі реального часу, що особливо важливо для підтримки мотивації в умовах дистанційної взаємодії.

Нижче подано порівняльну таблицю онлайн платформ для гейміфікації навчання.

Подана таблиця (див. табл.1) демонструє практичну цінність гейміфікованих платформ у сучасному освітньому процесі. Кожна із зазначених платформ має свої унікальні ігрові елементи, які сприяють залученню здобувачів освіти, підвищенню мотивації та розвитку ключових навичок – як інтелектуальних, так і соціальних. Від класичних вікторин до рольових ігор – засоби гейміфікації адаптуються до різних освітніх форматів (очного, дистанційного, змішаного) і дозволяють педагогам варіювати стратегії викладання залежно від цілей, вікових особливостей учнів та змісту навчального матеріалу. Це підтверджує, що гейміфікація – не лише тренд, а й ефективний інструмент педагогічної взаємодії.

Таблиця 1

Онлайн-платформи для гейміфікації навчання

Назва платформи	Формат використання	Ігрові елементи	Освітня мета / Ефект
Kahoot!	Онлайн-вікторини в реальному часі	Бали, таймер, рейтингова таблиця, музичний супровід	Перевірка знань, швидке повторення матеріалу, створення змагального середовища
Quizizz	Асинхронні або синхронні вікторини	Аватари, рівні, бали, миттєвий фідбек	Індивідуальна робота з помилками, розвиток відповідальності, підвищення мотивації
Classcraft	Рольова гра в освітньому середовищі	Персонажі, досвід, нагороди, місії	Командна робота, розвиток самоконтролю, інтеграція поведінкових цілей
Edmodo	Освітня соціальна мережа	Значки, бали за активність, форуми	Формування цифрової культури, підтримка зворотного зв'язку, оцінювання участі
ClassDojo	Менеджмент поведінки та комунікація	Бали, віртуальні значки, аватари	Позитивне підкріплення, залучення батьків до навчального процесу
Wordwall	Інтерактивні ігри (на уроці або онлайн)	Колесо фортуни, вікторини, відповідність	Активізація учнів, урізноманітнення методів повторення та закріплення знань

Онлайн-гейміфікація поступово змінює підхід до навчання. Уявіть освітнє середовище, де лекції перетворюються на інтерактивні пригоди, а виконання завдань стає цікавим викликом. Студенти не просто засвоюють матеріал – вони із захопленням занурюються у процес, формуючи відповідальне ставлення до навчання. Ігрові елементи, впроваджені з урахуванням специфіки аудиторії та цілей курсу, допомагають створити атмосферу, що мотивує [4]. Важливо, щоб ці елементи не перевантажували навчальний процес і уникали надмірної конкуренції, дозволяючи кожному студенту розкрити свій потенціал [5].

Такий підхід не потребує радикальних змін, а лише вдумливого впровадження у вже існуючі освітні методики. Використання різних ігрових форматів та їх грамотне комбінування – це ключ до створення динамічного та ефективного навчання. Гейміфікація стає мостом між традиційним навчанням і інноваційною освітою, прокладаючи шлях до успішного формування покоління, готового приймати виклики сучасності.

Висновки. Гейміфікація та ігрове навчання відкривають нові горизонти в освітньому процесі, сприяючи формуванню не лише позитивного навчального досвіду, але й глибшого залучення студентів. Ці підходи стимулюють внутрішню мотивацію, перетворюючи навчання з обов'язкової

рутини на захопливу подорож знань. Завдяки інтерактивності та елементам гри, студенти активніше долучаються до освітнього процесу, відчуваючи відповідальність за власний прогрес.

Ефективне впровадження гейміфікації та ігрового навчання ґрунтується на чіткому розумінні освітніх цілей, характеру курсу та потреб здобувачів освіти. Успішні педагогічні практики передбачають продумане поєднання ігрових елементів із існуючими методиками, забезпечуючи гармонійний баланс між розвагою та навчанням. Важливо також адаптувати ігрові елементи відповідно до різних типів студентів, уникати надмірної конкуренції й перенасичення ігрового середовища.

Зрештою, інтеграція таких підходів дозволяє формувати не лише кваліфікованих фахівців, але й особистостей, здатних до критичного мислення, творчого вирішення завдань та активної участі в побудові суспільства знань.

Перспективами подальших досліджень можуть бути охоплені наступні напрями:

✓ Впровадження ігрових методів у інклюзивній освіті: Дослідження того, як гейміфікація може адаптуватися для задоволення потреб учнів з різними освітніми можливостями. Аналіз ефективності ігрових підходів у сприянні рівному доступу до якісної освіти.

✓ Поєднання гейміфікації з технологіями штучного інтелекту: Розробка інтелектуальних систем, що використовують елементи гейміфікації для персоналізації навчання. Дослідження того, як штучний інтелект може оптимізувати ігрові сценарії залежно від потреб і рівня знань студентів.

✓ Вплив гейміфікації на розвиток soft skills: Аналіз того, як ігрові методи сприяють розвитку навичок комунікації, командної роботи, критичного мислення та адаптивності. Вивчення впливу гейміфікації на соціальну й емоційну інтеграцію студентів.

✓ Етичні аспекти гейміфікації: Дослідження потенційних ризиків ігрових підходів, таких як маніпулювання поведінкою учнів, створення стресових ситуацій або нерівного змагання. Розробка етичних стандартів для впровадження гейміфікації в освітній процес.

Список літератури:

1. Відмінності між гейміфікацією й ігровим навчанням URL: <https://osvita.ua/school/method/80683/>
2. Sociology Mind. ISSN Online: 2160-0848. електронне видання URL: <https://miar.ub.edu/issn/2160-0848>
3. Кapp, К. М. (2012). The Gamification of Learning and Instruction: Game-based Methods and Strategies for Training and Education. San Francisco: Pfeiffer.
4. Офіційний сайт Duolingo URL: <https://uk.duolingo.com/>
5. Офіційний сайт Kahoot URL: <https://kahoot.com/>

ІННОВАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ (НДРС) ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Гаврик В'ячеслав Євгенович,

аспірант кафедри
загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
viacheslav.havryk@uzhnu.edu.ua

Опачко Магдаліна Василівна,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри
загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
magdalena.opachko@uzhnu.edu.ua

Анотація. У статті розглядаються ключові напрями інноваційних змін у системі науково-дослідної роботи студентів (НДРС) у контексті цифровізації та глобалізації освітнього простору. Проаналізовано технологічні й організаційні інновації, інтеграцію науки, освіти та бізнесу, інтернаціоналізацію дослідницької діяльності. Окрему увагу приділено викликам, що постають перед сучасною НДРС, та перспективним формам її розвитку. Автори виокремлюють основні тенденції трансформації системи НДРС та пропонують підходи до формування дослідницьких компетентностей студентів університету.

Ключові слова: інновації, науково-дослідна робота студентів, цифровізація, міждисциплінарність, інтернаціоналізація, проєктний підхід, наукова комунікація.

Key words: innovations, student research work, digitalization, interdisciplinarity, internationalization, project-based approach, scientific communication.

Дослідження проблеми інноваційного розвитку системи науково-дослідної роботи студентів (НДРС) на початку ХХІ століття набуває особливої актуальності в контексті сучасних трансформаційних процесів у вищій освіті. В умовах формування інноваційної економіки та суспільства знань підготовка фахівців, здатних до самостійного наукового пошуку, критичного мислення та творчого вирішення професійних завдань, стає стратегічним пріоритетом освітньої політики [1].

Актуальність дослідження зумовлена низкою чинників:

По-перше, інтеграція України до європейського освітнього простору вимагає переосмислення історичного досвіду організації науково-дослідної роботи студентів та його адаптації до сучасних вимог. Вивчення еволюції

системи НДРС дозволяє виявити ефективні форми та методи залучення студентів до наукової діяльності, які можуть бути творчо переосмислені в сучасних умовах.

По-друге, стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та цифровізація освітнього процесу створюють нові можливості для організації студентської науково-дослідної роботи. Історико-педагогічний аналіз розвитку системи НДРС допомагає краще зрозуміти закономірності її трансформації під впливом технологічних змін.

По-третє, посилення конкуренції на ринку праці підвищує вимоги до дослідницьких компетентностей випускників закладів вищої освіти. Вивчення історичного досвіду організації НДРС сприяє виявленню найбільш ефективних механізмів формування дослідницьких навичок майбутніх фахівців.

По-четверте, розвиток інноваційної економіки потребує тісної інтеграції науки, освіти та виробництва. Дослідження еволюції системи НДРС дозволяє простежити зміни у взаємодії цих складових та визначити перспективні напрями їх подальшої інтеграції.

Історіографічний аналіз свідчить, що окремі аспекти розвитку системи науково-дослідної роботи студентів досліджувались у працях В.П. Андрущенка, О.М. Микитюка, Н.Г. Сидорчук, О.М. Пехоти, В.М. Шейка та інших науковців. Водночас комплексне дослідження становлення та розвитку системи НДРС у визначений історичний період потребує подальшого розроблення.

Метою дослідження є аналіз інноваційних трансформацій системи науково-дослідної роботи студентів (НДРС) на початку ХХІ століття та виявлення провідних тенденцій її трансформації і визначення перспективних напрямів подальшого розвитку.

Початок ХХІ століття ознаменував етап у розвитку науково-дослідної роботи студентів, характерними рисами якого стали інноваційність, інтеграція в міжнародний освітній простір та широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій.

У ХХІ столітті науково-дослідна робота студентів зазнає глибоких змін, що обумовлено глобальними процесами цифровізації, інтернаціоналізації та технологічного прогресу. Інноваційні трансформації в організації НДРС охоплюють як технологічні, так і організаційні аспекти, сприяючи формуванню нової культури дослідництва в академічному середовищі [4].

Технологічні інновації. Однією з найважливіших змін стало впровадження електронних систем управління науковими проектами, які значно оптимізують планування, контроль та реалізацію дослідницької діяльності. Все більшої популярності набувають віртуальні лабораторії, що дають змогу студентам проводити експерименти в цифровому середовищі без прив'язки до фізичного простору. Хмарні технології забезпечують гнучкий доступ до результатів досліджень і матеріалів з будь-якої точки світу, а

дистанційна наукова комунікація дозволяє ефективно співпрацювати навіть за умов географічної віддаленості. Додатково, нові горизонти відкриває використання віртуальної та доповненої реальності у науковій роботі.

Організаційні інновації. Зміни торкнулися й організаційної структури наукової діяльності. Зокрема, створення міждисциплінарних дослідницьких центрів сприяє об'єднанню зусиль фахівців із різних галузей. Формуються наукові кластери, які діють як платформи для обміну знаннями й ресурсами. Розвиток мережевих форм взаємодії та впровадження проектного підходу дозволяють студентам долучатися до реальних дослідницьких кейсів. Особливої уваги заслуговують студентські стартап-інкубатори – простори, де наукові ідеї перетворюються на інноваційні продукти.

Інтеграція науки, освіти та інновацій. Цей період позначається активним розвитком інноваційної інфраструктури: створюються технопарки, бізнес-інкубатори, центри трансферу технологій та інноваційні лабораторії. Все це сприяє тіснішій взаємодії між університетами та бізнесом. Студенти долучаються до виконання замовних досліджень, беруть участь у спільних проектах з підприємствами, розвивають власні стартапи та комерціалізують результати своїх наукових розробок.

Інтернаціоналізація наукової діяльності. Сучасна НДРС дедалі більше інтегрується у світовий науково-освітній простір. Студенти беруть участь у міжнародних дослідницьких програмах, долучаються до академічної мобільності, працюють у складі міжнародних консорціумів. Результати їхніх досліджень публікуються в іноземних наукових виданнях, а фінансування часто здійснюється за рахунок міжнародних грантів.

Цифровізація наукової діяльності. Цифрова трансформація НДРС виявляється у двох головних напрямках: інформаційному забезпеченні та комунікації. Сьогодні студенти мають доступ до провідних наукових баз даних, користуються електронними бібліотеками, аналізують ефективність своєї роботи за допомогою наукометричних платформ. Комунікаційні платформи – від наукових вебінарів до соціальних мереж – забезпечують динамічний обмін ідеями, а сервіси колективної роботи сприяють створенню синергетичних дослідницьких груп.

Нові форми організації НДРС. Новітні формати роботи, як-от хакатони, наукові марафони, проектні лабораторії чи студентські коворкінги, стають звичними для сучасного університетського середовища. Завдяки їм формується нова генерація дослідників, здатних працювати в мультидисциплінарних командах та мислити гнучко й інноваційно.

Компетентнісний підхід. Сучасна наука потребує не лише знань, а й набору ключових компетентностей. Серед них – вміння працювати з великими даними, користуватися цифровими інструментами, ефективно комунікувати в команді, управляти проектами та проявляти підприємницьку ініціативу. Таким чином, НДРС трансформується у простір для комплексного розвитку особистості дослідника.

Попри значні досягнення в трансформації науково-дослідної роботи студентів, сучасна система НДРС стикається з низкою серйозних викликів. Передусім це стрімке старіння знань і технологій, яке вимагає постійного оновлення навчальних програм і методик. Важливим аспектом є необхідність модернізації матеріально-технічної бази – без сучасного обладнання, програмного забезпечення та інфраструктури складно забезпечити повноцінну дослідницьку діяльність.

Ще однією проблемою є забезпечення інформаційної безпеки в умовах відкритого наукового простору, зростаючої кількості цифрових сервісів і міжнародної комунікації [3]. Водночас постає завдання збалансування фундаментальних і прикладних досліджень, аби не втратити як академічну глибину, так і практичну цінність результатів. Не менш важливим є захист інтелектуальної власності, зокрема в контексті студентських стартапів та інноваційних проєктів.

Однак попри всі ці труднощі, система НДРС має значні перспективи для подальшого розвитку [2]. Передусім ідеться про глибшу цифровізацію наукової діяльності, впровадження штучного інтелекту у дослідження, розширення міждисциплінарної взаємодії. Міжнародна співпраця та інтеграція з інноваційними екосистемами відкривають нові можливості для студентів, зокрема в межах програм мобільності, грантового фінансування та спільних дослідницьких ініціатив.

Початок ХХІ століття став періодом стрімкого впровадження нових форм організації наукової роботи. Ефективність системи НДРС визначається комплексом взаємопов'язаних факторів: нормативно-правовим регулюванням, організаційною структурою, кадровим забезпеченням, станом технічної бази, а також мотивацією студентів до наукової діяльності.

Висновки. Трансформація системи НДРС є не лише реакцією на глобальні виклики, а й стратегічним кроком до формування нової генерації дослідників – компетентних, мобільних, інноваційних.

Серед ключових проблем, що потребують вирішення, – підвищення зацікавленості студентів у дослідженнях, удосконалення механізмів фінансування, а також модернізація інфраструктури. У свою чергу, перспективні напрями розвитку системи НДРС включають: створення інтегрованих науково-освітніх платформ; розширення міжнародних проєктів; підтримку студентського підприємництва; впровадження практикоорієнтованих досліджень.

Сучасний етап розвитку НДРС характеризується такими тенденціями: активна цифровізація процесів; інтернаціоналізація дослідницької діяльності; посилення міждисциплінарного підходу; тісна інтеграція науки, освіти й інновацій; широке впровадження проєктних методів.

Таким чином, трансформація системи НДРС є не лише реакцією на глобальні виклики, а й стратегічним кроком до формування нової генерації дослідників – компетентних, мобільних, інноваційних.

Перспективи подальших досліджень полягають у аналізі моделей інтеграції науково-дослідної діяльності студентів у навчальний процес у контексті інноваційної економіки.

Список літератури:

1. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
2. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>
3. Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність в Україні у 2023 році: науково-аналітична доповідь / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда та ін. Київ: УкрІНТЕІ, 2024. 108 с.
4. Наукові публікації на тему інновацій в освітньо-науковому процесі (Scopus, Web of Science). Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність: Науково-методичний збірник. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Nauk-metod.zbirnyk-Osv.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu-%20Innovatsiyna.ta.projektna.diyalnist.pdf> (дата звернення: 7.03.2025).

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ

Розлуцька Галина Миколаївна

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри загальної педагогіки
та педагогіки вищої школи

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна

galina.rozlutska@uzhnu.edu.ua

Петрина Ярослав Дмитрович

аспірант кафедри загальної педагогіки
та педагогіки вищої школи

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна

yaroslav.petryna@uzhnu.edu.ua

Анотація: Сучасний етап розвитку вищої освіти характеризується активною інтеграцією інноваційних технологій та методів навчання, що сприяє підвищенню якості викладання і адаптації освітнього процесу до сучасних вимог.

У статті розглянуто цифрові інструменти навчання у вищій школі, що забезпечують підвищення якості освіти, активізацію пізнавальної діяльності студентів та розвиток критичного мислення. Представлено сучасні підходи науковців до цифрових та імерсивних технологій у вищій школі.

Ключові слова: інноваційні методи навчання, цифрові технології, штучний інтелект, проєктне навчання, інтерактивні технології, вища освіта.

Key words: innovative teaching methods, digital technologies, artificial intelligence, project-based learning, interactive technologies, higher education.

У сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та глобалізаційних процесів система вищої освіти України зазнає суттєвих трансформацій, що обумовлюють необхідність впровадження інноваційних методів навчання. Одним із ключових напрямків модернізації освітнього процесу стало впровадження цифрових методів, що отримало відображення у дослідженнях сучасних науковців.

У нашому дослідженні ми на основі визначення С. Гончаренко поняття «технології», як системного методу створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань та поняття «методу», як способу організації практичного й теоретичного освоєння діяльності робимо висновок, що технологія охоплює ширший спектр компонентів, що включають в себе як окремі методи, так і дидактичні прийоми, ряд інформаційних та технічних засобів, серед яких акцентовано нашу увагу на цифрових [1].

Особливості впровадження інноваційних методів навчання за допомогою цифрових технологій досліджують сучасні науковці, серед них: О. Марунчак, Л. Валіцька, Т. Вінник, М. Садовий, Т. Калюжна, Н. Котенко, Н. Лобач, Т. Близнюк, Н. Гречаник та інші.

Зокрема, О. Марунчак та Л. Валіцька доводять значущість цифрових ресурсів в забезпеченні еволюційного переходу від традиційних лекційних форматів до інтерактивних, проєктно-орієнтованих та AI-підтримуваних дидактичних методів [2].

Дослідження Т. Вінника показує, що використання новітніх технологій у навчальному процесі стимулює активну участь здобувачів освіти, сприяючи формуванню освітньої автономії та особистісного розвитку [3]. М. Садовий акцентує увагу на використанні цифрових технологій, які виступають платформою для реалізації інтерактивного навчання [4].

Цінною вважаємо думку, про застосування імітаційних проєктних технологій, яке дозволяє студентам моделювати професійне середовище, що забезпечує практичний досвід і сприяє розвитку навичок аналізу та прийняття рішень [4]. Цей підхід став особливо актуальним у контексті підготовки фахівців нового покоління, коли практична складова професійної підготовки набуває першорядного значення.

Інновації у формі використання штучного інтелекту у навчальному процесі здобувають все більшу популярність у вищій освіті. Дослідження Т. Калюжної свідчить, що інтеграція AI-технологій допомагає оптимізувати роботу викладачів, адаптувати навчальні програми під індивідуальні потреби здобувачів освіти та розширити доступ до знань [5]. Особливо вагомим є досвід застосування інноваційних інструментів, що сприяють розвитку неформальної освіти у ЗВО, де штучний інтелект використовується для моніторингу та корекції навчального процесу відзначає Н. Котенко з колегами [6]. Цей напрямок дозволяє створити освітнє середовище, яке максимально відповідає вимогам сучасного ринку праці.

З огляду на виклики останніх років, пов'язані з пандемією та військовими подіями, значного поширення набули технології дистанційного та змішаного навчання. Як показує дослідження Н. Лобач та співавторів, інноваційні педагогічні технології забезпечують якісне дистанційне навчання та ефективність освітнього процесу навіть у кризових умовах, адже створюють безперервне навчання і дозволяють оперативно реагувати на зовнішні зміни [7]. Наш власний педагогічний досвід демонструє, що використання сучасних цифрових інструментів удосконалює традиційні методи навчання й відкриває нові можливості як для студентів, так і для викладачів. Погоджуємось із думкою дослідників, що інтеграція інноваційних технологій в освітній процес з використанням цифрових інструментів, сприяє ширшому залученню студентської молоді до неформальної освіти [8].

У дослідженні Н. Гречаник акцентовано увагу на впровадженні імерсивних технологій, що дозволяють занурити студентів у навчальне середовище шляхом використання віртуальної та доповненої реальності. Такий підхід, на думку авторки, стимулює розвиток пізнавальної активності, вмінь аналізувати проблемні ситуації та синтезувати отримані результати, що є важливими особистісними утвореннями необхідним для виконання трудових функцій [9].

Отже, сучасна вища освіта дедалі активніше орієнтується на використання цифрових інструментів, які трансформують традиційне розуміння освітнього процесу. Цифровізація вищої школи передбачає не тільки впровадження окремих технологічних рішень, але й модернізацію практичних підходів до організації освітньої діяльності.

Впровадження цифрових та імерсивних технологій в умовах сучасної вищої освіти вимагає використання комплексних методів, що дозволяють узгодити теоретичне знання з практичним досвідом. Серед таких методів можна виділити адаптивне навчання, яке забезпечує персоналізацію освітнього процесу, інтерактивне змішане навчання, орієнтоване на активну участь студентів. Імерсивні технології, такі як віртуальна та доповнена реальність ефективні для створення занурюючих середовищ, що моделюють реальні ситуації, а також симуляційні та проєктні методики, що сприяють

формуванню практичних навичок і розвитку критичного мислення. Їх використання в освітньому процесі вищої освіти сприяє створенню інтегрованої системи професійної підготовки, яка поєднує традиційні педагогічні підходи з інноваційними технологічними рішеннями.

Різновиди цифрових платформ та можливості їх використання в освітньому процесі вищої школи з проєкцією на очікувані результати представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Використання цифрових платформ в освітньому процесі вищої школи

Технологія (тип)	Метод	Ефект від впровадження
Адаптивні цифрові платформи (цифрова)	Адаптивне навчання	Забезпечення персоналізації навчального процесу, оптимізація роботи за рахунок адаптації до індивідуальних потреб студентів та підвищення ефективності засвоєння матеріалу.
Онлайн-платформи та інструменти для комунікації (інтерактивна)	Змішане навчання з використанням онлайн-активностей	Активізація студентської взаємодії, підвищення рівня залученості та розвитку критичного мислення через інтерактивну співпрацю та обговорення навчального контенту.
Віртуальна та доповнена реальність (імерсивна)	Створення імерсивних навчальних середовищ	Формування практичних навичок через симуляцію реальних ситуацій, зменшення розриву між теорією та практикою, забезпечення емоційно насиченого та інтерактивного досвіду навчання.
Симуляційні технології та проєктне навчання (імерсивна)	Імітаційні методики та колаборативні проєкти	Розвиток здатності прийняття рішень у складних умовах, формування креативного мислення та практичного досвіду через моделювання реальних ситуацій та вирішення практичних завдань.

<p>Блоги та цифрові ресурси (цифрова/інтерактивна)</p>	<p>Платформи для рефлексивного аналізу та обговорення</p>	<p>Підвищення самостійності студентів, розвиток комунікативних навичок та критичного мислення через ведення особистих блогів та участь у дискусіях, що стимулює інтеграцію теоретичних знань із практикою.</p>
<p>AI-асистовані навчальні системи (цифрова / інтерактивна)</p>	<p>Інтелектуальне тьюторство, навчальна аналітика, чат-боти для мікроконсультацій</p>	<p>Автоматизоване формативне оцінювання й зворотний зв'язок у реальному часі; персоналізовані рекомендації щодо траєкторії навчання; адаптація матеріалу до стилю й темпу студента; підтримка інклюзивності (зокрема для здобувачів з ООП); скорочення рутинного навантаження викладача та розширення доступу до якісних освітніх ресурсів.</p>

Вищенаведене дає підстави до висновку, що практичне впровадження цифрових та імерсивних технологій у вищій школі надає можливості для використання комплексних методів, які дозволяють поєднати традиційні педагогічні підходи з інноваційними технологічними рішеннями. Це забезпечує інтеграцію теорії та практики, персоналізацію навчання, активізацію пізнавальної активності студентів. Вважаємо, що їх використання сприяє модернізації освітнього процесу та створенню гнучкого, інклюзивного та інноваційного освітнього середовища.

Список літератури:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / голов. ред. С. В. Головка. Київ : Либідь, 1997. 264 с.
2. Марунчак О., Валіцька Л. Еволюція методів навчання у вищій школі: від традиційних до інноваційних підходів. *Професійно-прикладні дидактики*. 2024. № 2. С. 43–47.
3. Вінник Т., Тенденції впровадження інноваційних технологій викладання у вищій освіті. *Journal of Information Technologies in Education (ITE)*. 2021. № 49. С. 61–72.

4. Садовий М., Соменко Д., Трифонова О. Методика навчання студентів реалізації імітаційних проєктних технологій. *Pedagogical sciences theory and practice*. 2024. № 2. С. 142–148.
5. Калюжна Т. Неформальна освіта: інноваційні інструменти професійної діяльності науково-педагогічних працівників ЗВО на основі штучного інтелекту. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: педагогіка*. 2024. № 6.
6. Котенко Н., Жирова Т. Аналіз технологій штучного інтелекту щодо оптимізації інклюзивних практик у вищій освіті. *Information technology and society*. 2023. № 4 (10). С. 15–23.
7. Лобач Н., Саєнко М., Ісичко Л. Впровадження інноваційних педагогічних технологій у вищій освіті для забезпечення якісного дистанційного навчання в умовах воєнного стану. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Т. 2, № 61. С. 255–259.
8. Близнюк Т., Качак Т., Близнюк О. Проєктне навчання для розвитку пізнавальної активності студентів. *Освітні обрії*. 2024. Т. 59, № 2. С. 44–48.
9. Гречаник Н. Інтеграція імерсивних технологій в ландшафт сучасної освіти: зарубіжний дискурс. *Věda a perspektivy*. 2024. № 11(42). С. 216–229.

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ У МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ: ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Добровольська Оксана Ярославівна,
доктор філософських наук, професор
кафедри культури і соціально-гуманітарних дисциплін
Закарпатська Академія мистецтв
oxanadobrovolska@ukr.net
Куклишин Мирослава,
студентка 4 курсу
Закарпатська Академія мистецтв

Анотація. У статті розглядається роль емоційної експресії вчителя як ключового чинника залучення учнів до навчального процесу. Акцентується увага на важливості підбору відповідних методів навчання з урахуванням контексту взаємодії між педагогом і студентом. Підкреслюється вплив як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів на формування професійних ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців, зокрема у сфері викладання образотворчого мистецтва. Зазначається, що творчий підхід, аналітичне мислення та тісна співпраця між учасниками освітнього процесу є визначальними умовами ефективного навчання.

Ключові слова: здібність, обдарованість, педагогічна майстерність, прийоми виховного впливу.

Key words: ability, giftedness, pedagogical skills, methods of educational influence.

Сучасна освіта вимагає складних та різноманітних науково-педагогічних підходів, спрямованих на підвищення якості викладання та розвиток компетентних особистостей з інноваційним мисленням.

У цьому контексті особливого значення набуває аналіз педагогічної майстерності вчителів та його впливу на успішність учнів. Різні методи педагогічного спостереження відкривають нові перспективи для аналізу та оцінки освітніх процесів у навчальних закладах.

Мета дослідження – провести теоретичний та порівняльний аналіз впливу кваліфікації та професійної майстерності вчителів на успішність і якість освітнього процесу, проаналізувати вплив рівня їх професійної компетентності на розвиток пізнавальних та творчих здібностей учнів. На основі огляду існуючої літератури хочемо визначити, які саме педагогічні навички впливають на розвиток критичного мислення, креативності та академічної успішності учнів.

Набуття майбутнім учителем педагогічної майстерності високого рівня є тривалим процесом, ускладненим комплексом критеріїв оцінки. Мета цього підрозділу – визначити основні компетенції та навички, які має опанувати сучасний вчитель для підвищення своєї професійної ефективності.

Аналіз взаємозв'язку між компетентністю викладача та успішністю учнів є складним завданням, оскільки передбачає облік освітніх норм педагогічної системи при взаємодії педагогів та учнів.

Позитивні результати навчання покликані впливати на інтелектуальний розвиток учнів та оптимізувати їх навчальні стратегії, сприяючи ефективній інтеграції до педагогічної системи, швидкої адаптації до освітніх стандартів і здатності вирішувати нові освітні, професійні та соціальні завдання.

Умови для досягнення цих цілей, що визначаються навчальними програмами та підручниками, занадто великою кількістю учнів у класах та суворо відведеним часом для різних видів діяльності, призводять до ускладнення професійної діяльності вчителя. У результаті лише вчителі, здатні подолати перешкоди, пов'язані з освоєнням педагогіки, можуть гарантувати успішне навчання та виховання всіх чи більшості учнів.

Для характеристики практичного аспекту педагогічної професії можна назвати різні етапи розвитку педагогічної майстерності, які впливають на результативність цієї професії (кожен наступний етап охоплює попередній): I (мінімальний рівень) – репродуктивний – педагог є здатним висловлювати знання; II (низький рівень) – адаптивний – педагог є здатним коригувати свій дискурс залежно від особливостей аудиторії; III (проміжний рівень) – педагог володіє навичками локального моделювання та знання педагогічних

стратегій, специфічних кожній частині навчального курсу; IV (високий рівень) – педагог має високий рівень володіння локальним моделюванням, володіння стратегіями й тактиками викладання предмета загалом.

Високий рівень активності та поведінки у локальному моделюванні передбачає володіння стратегіями й тактиками навчання учнів у своїй предметній галузі. Деяким вчителям не вдається досягти високого рівня активності чи педагогічної майстерності. Навички відіграють істотну роль у надбанні цього досвіду.

Значний внесок у вивчення загальних здібностей, обдарованості й таланту зробили Акуленко Л. [1], Антонова О. [2], Бакиров В. [3], Зазимко О. [5], Мірошниченко О. [8], Моляко В. [9], Ручка А. [10] та ін.

Здібності визначаються як стійкі індивідуально-психологічні характеристики особистості, що є передумовами успіху в одній або кількох сферах діяльності. Схильності можуть не перетворитися на здібності. Здібності впливають на легкість оволодіння знаннями та вміннями у різних видах діяльності, підкресливши, ці психологічні характеристики розвиваються у процесі участі у діяльності.

Поняття «обдарованість» інтерпретується як таке, що охоплює всі рівні здібностей. Винятково високі рівні інтелектуальних здібностей позначаються термінами «талант» та «геній».

Існує взаємозв'язок обдарованості, особистісних якостей та цілісності характеру людини. Серед ознак обдарованості виділяються такі: а) різноманітність підготовки людини, різноманітність її здібностей; б) усвідомлення та освоєння своїх здібностей; в) інтеграція здібностей до характеру. Талант тісно пов'язаний із характером, а це означає, що справжній талант вимагає твердого та осмисленого характеру, сильної волі, а також ясності цілей та життєвих планів.

Інновації у сфері освіти передбачають використання сучасних методів та підходів до навчання. Процес навчання дуже складний і його ефективність залежить від взаємодії педагогів та учнів, доступності навчальних ресурсів, рівня адміністративної, дослідницької та методичної підтримки. Не менш важливими є потреба суспільства в новій інформації та інші змінні, які, можливо, ще не до кінця вивчені.

Педагогіка – це дисципліна, яка потребує постійних зусиль і творчого підходу, адаптуючись та розвиваючись із часом. Учителі відіграють активну роль у поліпшенні освітнього процесу, впроваджуючи інноваційні методи у викладання, що призводить до сприятливих результатів у їхній педагогічній практиці. Це вид мистецтва, який демонструє активну діяльність вчителя у сфері освіти, демонструє його особистий та професійний досвід, громадянську позицію та володіння освітньою практикою.

Нині однією з найважливіших обов'язків суспільства є навчання молодого покоління. Виховання у нього мудрості, працьовитості, старанності,

мужності та доблесті багато в чому залежить від керівництва та впливу батьків.

Найважливішим чинником розвитку особистості є вдосконалення освітнього процесу, його гуманізація, забезпечення самостійності учнів та ефективне використання технологічних ресурсів.

Протягом усієї історії педагогіки та психології незмінно акцентується увага на ролі діяльності у формуванні особистості людини, починаючи з ранніх її етапів.

Педагогічна методологія охоплює низку стратегій і прийомів організації суспільно корисної діяльності учнів. Ця діяльність покликана сприяти розвитку їхньої особистості та стимулювати творче мислення.

Професійна майстерність педагога має бути спрямована на сприятливу взаємодію з учнями, що є проявом педагогічної майстерності. Основними прийомами виховного впливу є мотивація, вимогливість, заохочення і покарання, суспільна думка.

Перспектива – це мотиваційний підхід, покликаний спонукати учнів до досягнення цілей, перетворюючи їх в особисті устремління й інтереси. Цей метод заохочує наполегливість і рішучість – дві основні характеристики особистісного розвитку учнів.

Вимогливість – це поширений прийом, що використовується для стимулювання або припинення певної поведінки в ході безпосередньої взаємодії педагога та учня у процесі викладання та навчання. При використанні вимоги як педагогічного методу необхідно враховувати різницю між універсальними педагогічними вимогами, спрямованими на структурування колективу. Ці універсальні вимоги спонукають учнів до суспільно корисної діяльності та сприяють згуртуванню педагогів та учнів для зміцнення співробітництва. Ці вимоги встановлюють норми поведінки та підходи, яких необхідно дотримуватись у освітньому контексті.

У процесі організації діяльності школярів можуть використовуватися різні способи заохочення: схвалення, похвала, подяка, приз, нагорода.

Методи заохочення та покарання – це традиційний педагогічний підхід до зміни поведінки учнів. Ці заходи спрямовані на заохочення позитивної поведінки та запобігання негативної, впливаючи на права, обов'язки та мораль учнів. Застосування методів заохочення й покарання вимагає від педагогів особливої пильності, оскільки кожне рішення має бути ретельно продумане та враховувати індивідуальні особливості учнів.

Суспільна думка – впливовий інструмент у сфері освіти, що сприяє діям, корисним суспільству, і зміцнює виховні аспекти колективу. Такий підхід сприяє зміцненню соціальної взаємодії та координації діяльності усередині групи.

Усі педагоги повинні мати глибокі знання про методи та засоби навчання, дотримуватися гуманістичного підходу та приділяти особливу увагу кожному учневі. Педагогічний вплив заснований на автентичній та динамічній

взаємодії, спрямованій на досягнення загальних цілей та збагачення освітньої бази.

Професійний досвід педагога проявляється у його здатності застосовувати отримані знання та навички у своїй роботі. Необхідно ретельно підготуватися до застосування методів впливу, створивши відповідні умови, що гарантують ефективність.

Підготовка молодих фахівців потребує комплексного підходу, що поєднує теоретичні знання та практичні навички. Якщо учні не виявляють інтересу до предметів, що вивчаються, це знижує ефективність навчання. У зв'язку з цим педагогам дуже важливо скоригувати свої підходи, щоб стимулювати мотивацію та залученість учнів.

Уміння вчителя заздалегідь підлаштовуватись під процес навчання учнів, виявляючи емоційну експресію за допомогою жестів, міміки та відповідної інтонації, відіграє найважливішу роль у підготовці до спілкування у класі. Ці зовнішні прояви дозволяють вчителю передати своє ставлення до матеріалу, сприяючи виникненню творчої атмосфери у класі. Однак, якщо педагог перебуває у поганому чи незвичайному настрої, це може негативно позначитися на творчій атмосфері у групі та знизити ефективність навчання.

При виборі та застосуванні методів викладання та навчання необхідно розуміти та враховувати особливості навчальної ситуації. Ключовими умовами ефективного застосування цих методів є встановлення динамічних та збагачувальних відносин між учителем та учнем у рамках тісної співпраці. Дуже важливо ретельно вибрати відповідний метод чи підхід у дружній чи професійній взаємодії, беручи до уваги контекст, який може бути сприятливим, нейтральним чи несприятливим. Крім того, процес викладання, заснований на активному роздумі та аналітичному підході, не тільки сприяє набуттю знань, а й спонукає учнів до участі у процесі навчання.

Висновки. Інновації в освіті потребують системного впровадження сучасних методів навчання, орієнтованих на активну взаємодію між учителем і учнями. Ефективність освітнього процесу значною мірою залежить не лише від професійної майстерності педагога, а й від цілісної підтримки освітнього середовища: адміністративної, методичної, дослідницької. Важливу роль відіграють соціальні потреби в оновленій інформації та вихованні молодого покоління.

Сучасний педагог має не лише передавати знання, але й формувати цінності через мотивування, заохочення, вимогливість і вплив громадської думки. Вибір методів навчання повинен враховувати особливості навчальної ситуації та сприяти формуванню продуктивного освітнього діалогу. Залучення учнів до аналізу, рефлексії та співпраці створює умови для глибшого розуміння навчального матеріалу та розвитку особистості.

Перспективи подальшого дослідження полягають у аналізі ефективності взаємодії між педагогом і учнями в умовах змішаного або дистанційного навчання.

Список літератури:

1. Акуленко Л., Балакірєва О., Волосевич І., Костюченко Т., Лациба І., Павлова Д., Шуренкова А. Світове дослідження цінностей в Україні - 2020. «Український центр європейської політики», 2020. 216 с.
2. Антонова О. Базові знання з педагогіки: становлення, розвиток, технологія формування: монографія О. Антонова. Житомир: ЖДПУ, 2003. 208 с.
3. Бакиров В. С. Ціннісна свідомість і активізація людського фактору. Харків : Вища школа, ХГУ, 1988. 149 с.
4. Горlach М. І., Кремень В. Г., Ніколаєнко С. М., Требін М. П. та ін. Основи філософських знань: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 1028 с.
5. Зазимко О. Формування життєвих цінностей у юнацькому віці: психологічні особливості. Актуальні проблеми психології. Вісник КНТЕУ. 2012. № 4. С. 89–104.
6. Макаренко А. С. Методика виховної роботи. К. : Радянська школа, 1990. 366 с.
7. Міжнародні науково-практичні читання: «Цінності у вихованні підростаючого покоління: проблеми, пошуки, перспективи» (Київ, 20-21 листопада 1996 р.) // Педагогіка і психологія. №1. 1997. С. 105-190.
8. Мірошниченко О.А. Цінності та ідеали особистості як основа формування соціально значущих якостей майбутнього вчителя. Наука і освіта. 2010. № 4/5. С. 115-121.
9. Моляко В. А. Психологічні проблеми творчої обдарованості. К.: Знання, 1995. 52 с.
10. Ручка А. А. Ціннісний підхід в системі соціологічного знання. К. : Наукова думка, 1976. 156 с.
11. Rokeach M. Beliefs, attitudes and values. San Francisco, 1969. 317 p.

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Попадич Олена Олександрівна,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри загальної педагогіки
та педагогіки вищої школи
olena.popadych@uzhnu.edu.ua

Шикітка Галина Миколаївна,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
halyna.shykitka@uzhnu.edu.ua

Макаренко Віктор Володимирович,

магістрант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
makarenko.viktor@student.uzhnu.edu.ua

Мигович Мирослава Михайлівна,

магістрантка кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
myhovych.myroslava@student.uzhnu.edu.ua

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Анотація. У статті розглядається змішане навчання як ефективна форма організації освітнього процесу, що поєднує традиційне очне навчання з елементами дистанційної освіти. Проаналізовано актуальність використання змішаного навчання в умовах сучасних викликів, зокрема під час воєнного стану, пандемій, переходу до цифрової трансформації освіти. Особлива увага приділена методам, які використовуються під час змішаного навчання. Зроблено висновок про доцільність упровадження змішаного навчання як гнучкої та адаптивної форми освітнього процесу в умовах сучасного суспільства.

Ключові слова: змішане навчання, освітній процес, початкова школа, методи навчання, якісна освіта.

Key words: blended learning, educational process, elementary school, teaching methods, quality education.

Сьогодні суспільство вступило в епоху новітніх високих технологій, що зумовлює загальну інформатизацію освіти, яка стає обов'язковим складником роботи будь-якої освітньої установи, зокрема початкової школи. Інформатизація освіти викликана потребами освітніх установ і суб'єктів освітнього процесу в швидкому передаванні, обробленні зберіганні та опрацюванні інформації. Ситуація, що склалася під час епідемії COVID-19 та воєнного стану в Україні, змушує педагогів, зокрема вчителів початкової школи, адаптуватися до нових умов, приймати обґрунтовані та правильні рішення у професійній діяльності. Учитель як суб'єкт педагогічного процесу

є основним чинником реформування освітніх систем. У зв'язку зі суттєвими змінами в навчальних закладах і суспільстві загалом свідомість педагога має бути спрямована на гуманістичні цінності, тобто він має використовувати креативні методи у своїй професійній діяльності [5, с. 311]. К. Бугайчук вивчає особливості запровадження моделі m-learning як форми дистанційного навчання в навчальний процес вищих навчальних закладів МВС України [2]. Р. Горбатюк, Ю. Тулашвілі розглядають напрями використання m-learning, акцентуючи увагу на сучасних тенденціях в освіті [3, с. 32]. В. Білоус звертає увагу на такі передумови своєчасності застосування мобільних технологій в освітньому середовищі: високий рівень і динаміка поширення мобільних пристроїв, стійкий інтерес до їх застосування, можливість перетворити їх у медіаконтент і можливість їх супутнього використання в інфраструктурі освітнього та науково-дослідного простору [1, с. 306]. Пріоритетною умовою якісної освіти є застосування нових інформаційних технологій у навчанні. Навчальну інформацію отримують завдяки засобам активного використання глобальної мережі Інтернет, електронної пошти, відеоконференцій, вебінарів, електронних бібліотек тощо [4, с. 12].

Змішане навчання стало об'єктом наукового дискурсу на початку ХХІ століття – в цей період у зарубіжному науковому просторі з'явилися визначення дефініції «змішане навчання», запропоновані зарубіжними вченими (Дж. Реай [8]; І. Томпсон [9], Дж. Роні [10], Дж. Йонг [13] та ін). Український тлумачний словник української мови подає два визначення дієслова «змішувати»: 1) з'єднувати, поєднувати разом що-небудь різнорідне, готуючи суміш; 2) порушуючи звичайний порядок, перемішувати [6]. У Короткому оксфордському словнику змішування розглядають як «формування гармонійного поєднання, злиття» [11]. Вперше термін «змішане навчання» вжив науковець Дж. Ламб у 2001 році [12]. Д. Сміт визначила змішане навчання як «метод навчання на відстані, що поєднує інноваційні (високотехнологічні – телебачення, інтернет тощо та низькотехнологічні – голосова пошта або конференц – зв'язок тощо) технології з традиційними» [15].

Українські вчені В. Кухаренко, С. Березенська, К. Бугайчук, Н. Олійник, Т. Олійник, О. Рибалко, Н. Сиротенко, А. Столяревська в колективній монографії «Теорія і практика змішаного навчання» окреслили педагогічні аспекти змішаного навчання [7].

Таким чином, змішане навчання – це ефективне поєднання різних стилів та моделей викладання із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. У процесі змішаного навчання використовують традиційні методи: словесні (розповідь, пояснення, бесіда, лекції, інструктажі тощо); наочні (ілюстрації, демонстрації, спостереження); практичні (лабораторна робота, практична робота, вправи тощо), які за умови дистанційної взаємодії трансформуються у більш сучасні форми, такі як відеолекція, відеоконференція, форум, чат – для словесних; презентації (у форматі

мультимедіа-презентації, скрайбінгу тощо), подкасти, відео – для наочних; вебінари, віртуальні лабораторії, віртуальні світи тощо – для практичних методів. Часто методи навчання у процесі змішаного навчання вибирають з огляду на необхідність безпосереднього спілкування в аудиторії чи онлайн – синхронні або асинхронні – в зручному місці в зручний час. (рис. 1.1).

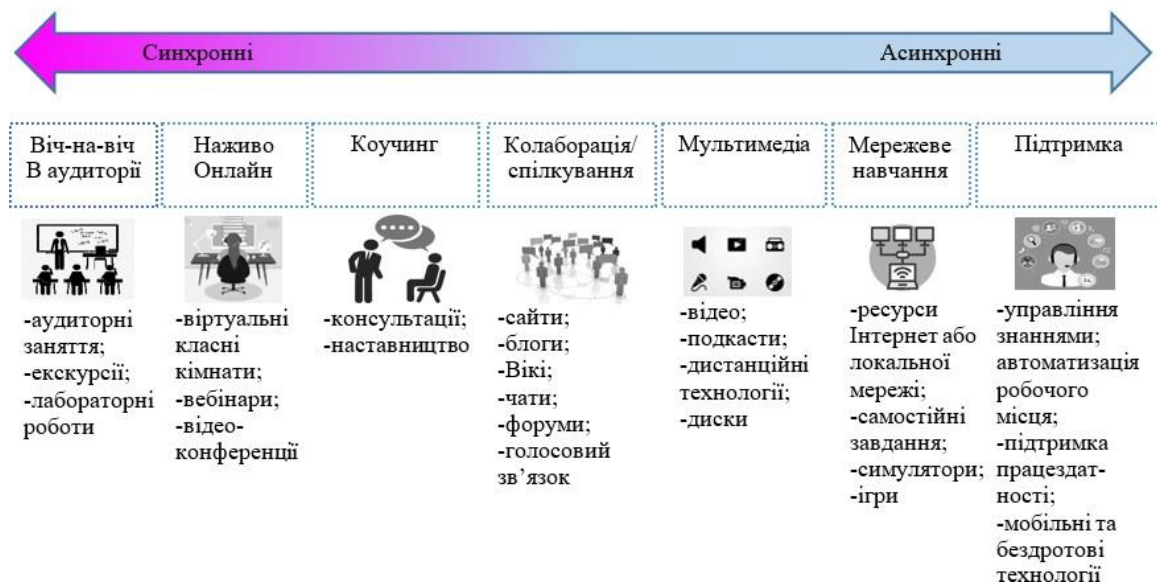

Рис. 1.1. Синхронні та асинхронні методи змішаного навчання(за матеріалами Райнера Крецбурга [16])

Водночас відзначимо, що зміст розвитку сучасної освіти в Україні визначається нововведеннями у сфері цифрових технологій. Це безпосередньо пов'язано з появою «цифрового покоління».

Сучасне покоління відрізняється вмінням досконало працювати з графікою. Їхнє спілкування та комунікація відбуваються за допомогою електронних листів, а інформація передається стрімко. Теперішня молодь прагне одночасно вирішувати численні завдання, переважає проєктна групова діяльність і захоплення іграми.

Науковці організації The Learning [14], яка займається підтримкою впровадження змішаного навчання в американських школах, визначили набір основних компетентностей, якими повинен володіти викладач для забезпечення ефективної діяльності (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Основні компетентності викладача в змішаному навчанні

Для змішаного навчання характерні п'ять ключових моментів [17]: синхронна взаємодія – це події, які відбуваються разом з учителем, такі як традиційні лекції, заплановані чати, вебіари, відеоконференції тощо. Самостійне навчання – діяльність здобувача освіти, яка проходить у зручний для нього час і в зручному місці. Це можуть бути відеолекції, опрацювання літературних джерел (як друкованих, так і веб-ресурсів), подкастів, заповнення онлайн-форм із завданнями тощо. Співпраця – спільна діяльність здобувачів освіти, внаслідок якої обговорюється певне питання чи створюється спільний проект або продукт. Наприклад, це може бути виконання проєктної роботи, обговорення у форумах або спільна робота над створенням і редагуванням документів за допомогою Інтернет-сервісів. Оцінювання – визначення ступеня засвоєння навчального матеріалу здобувачем освіти. Це можуть бути вікторини, тести, есе, ведення особистих блогів тощо. Поточний контроль має особливо важливе значення під час самостійного вивчення матеріалу, адже він дозволяє здобувачу усвідомити необхідність повторення тих чи інших фрагментів. Допоміжні матеріали – ресурси, що сприяють поглибленню знань з теми. Вони можуть бути корисними як для тих, хто прагне знати більше, так і для тих, у кого є прогалини в знаннях. Це можуть бути гіперпосилання на цікаві матеріали, форуми зі частими запитаннями здобувачів освіти з певних модулів/тем/дисциплін, довідники, енциклопедії, словники тощо.

Змішане навчання передбачає: акцент на здобувачеві освіти та його освітній діяльності, а не на технологіях, що використовуються для цього; ресурси і технології, які застосовуються в освітньому процесі, визначаються

виключно з потреб певної групи або здобувача освіти. Це враховує такі фактори, як вік, рівень підготовки, необхідний зміст навчання, наявність друкованих чи цифрових ресурсів тощо. Вони не формують зміст, а є лише засобом для його пізнання; різні ступені «змішування» відповідно до вибраної аудиторії здобувачів освіти та її потреб; онлайн-курси не слід ототожнювати зі змішаним навчанням, оскільки вони не передбачають безпосереднього спілкування викладача зі здобувачем освіти та ретельного аналізу його рівня засвоєння матеріалу. Відповідно, такі курси не можуть впливати на подальшу навчальну діяльність; ефективність упровадження залежить від гармонічного поєднання цифрових технологій і наукових досліджень їх використання, ознайомлення з передовим досвідом колег та інших фахівців у цій галузі, а також проведення власних експериментів. Нова роль вчителя, який перетворюється з транслятора навчального матеріалу на тьютора або наставника. Він скеровує освітню траєкторію здобувача освіти та надає консультативну допомогу.

Таким чином, змішане навчання є потужним підходом до освітнього процесу, який поєднує традиційні методи навчання з сучасними технологіями. Він акцентує увагу на здобувачеві освіти та його потребах, а не на технологіях, використаних у навчанні. Це підхід, що забезпечує гнучкість і адаптивність, дозволяючи навчальному процесу відповідати викликам сучасного суспільства.

Список літератури:

1. Білоус В. В. Мобільні додатки для навчання математики як засіб підвищення мотивації учнів молодшої школи. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2017. № 3. С. 303–309.
2. Бугайчук К. Л. Мобільне навчання: сутність та моделі впровадження в навчальний процес вищих навчальних закладів МВС України. URL: <https://dspace.univd.edu.ua>. (дата звернення: 02.04.2025).
3. Горбатюк Р., Тулашвілі Ю. Мобільне навчання як нова технологія вищої освіти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. 2013. Вип. 27. С. 31–34. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua> (дата звернення: 07.04.2025).
4. Кремень В. Г., Биков В. Ю. Категорії «простір» і «середовище»: особливості модельного подання та освітнього застосування. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія : наук.- практ. журн.* / Харків. держ. політехн. ун-т, Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Укр. інж.-пед. акад. 2013. № 2. С. 3–16.
5. Попадич О. О. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до формування правової компетентності учнів початкової школи : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2021. 598 с.
6. *Словник української мови. Український тлумачний словник (1970–1980)*

- [Електронний ресурс]. – Доступно: <http://sum.in.ua/s/zmishuvaty>. (дата звернення: 17.09.2023).
7. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / В.М. Кухаренко, С. М. Березенська, К. Л. Бугайчук, та ін. ; за ред. В.М. Кухаренка. Харків: «Міськдрук» ; НТУ «ХПІ», 2016. 284 с.
 8. Reay J. Blended learning –a fusion for the future. *Knowledge Management Review*. 2001. Vol. 4(3). P. 6.
 9. Thomson I. Thomson job impact study: The next generation of corporate learning. Retrieved. 2003. July 7.
 10. Rooney J. E. Blending learning opportunities to enhance educational programming and meetings. *Association Management*. 2003. Vol. 55(5). P. 26–32.
 11. Fowler H. W., Fowler F.G., Allen Robert E. *The Concise Oxford Dictionary of Current English*. – Print book : English : 8th ed. – Oxford : Clarendon Press ; New York : Oxford University Press, 1990.
 12. Lamb J. Blended Learning Is the New Buzz Phrase. *Originally from The Financial Times* Retrieved. 2001. [Online]. URL: <http://specials.ft.com/ftit/june2001/ FT3M0640JNC.html>. (Last accessed: 02.08.2023).
 13. Young J. R. Hybrid teaching seeks to end the divide between traditional and online instruction. *Chronicle of Higher Education*. 2002. Vol. 48(28). P. 33-34.
 14. The Node Learning Technologies Network. *The Node's Guide to Blended Learning: Getting the Most out of Your Classroom and the Internet*. Retrieved. 2005. Sept 21. URL : <http://thenode.org/guides/blended/blended.pdf>. (Last accessed: 02.08.2023).
 15. Smith J. M., Ph.D. Blended Learning: An Old Friend Gets a New Name. *Executive Update*. URL: <http://www.gwsae.org/Executiveupdate/2001/March/blended.htm>. Retrieved. 2005. Sept 25. (in English). (Last accessed: 02.08.2023).
 16. Creutzburg R. Virtual tutorials, Wikipedia books and multimedia-based teaching for blended learning support in a course on Algorithms and Data Structures. *Proceedings of SPIE - The International Society for Optical Engineering*. 2014. Vol. 9030.
 17. Horn M. Staker. *Blended: Using disruptive innovation to improve schools*. San Francisco: Jossey-Bass, 2015. P. 704.

ІННОВАЦІЙНІ ІДЕЇ У ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГІВ ДЛЯ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ ПІДКАРПАТСЬКОЇ РУСІ (1919-1938)

Петечук Аріадна Робертівна,

аспірантка кафедри загальної педагогіки

та педагогіки вищої школи

ДВНЗ «УжНУ»

arina333551@gmail.com

Анотація. У статті розкрито сутність інноваційних ідей у підготовці педагогів для освіти Підкарпатської Русі в період з 1919 по 1938 роки. Схарактеризовано стан освіти в регіоні, діяльність навчальних закладів з підготовки вчителів, навчальні плани та програми, методичні матеріали, поширені педагогічні ідеї, порівняльні аспекти з іншими регіонами Чехословаччини та вплив політичних, соціальних і культурних факторів на розвиток системи підготовки педагогічних кадрів. Підкреслюється значний прогрес у розвитку освіти в Підкарпатській Русі за часів чехословацького правління, ключову роль учительських семінарій та педагогічних курсів, а також вагомий внесок Августина Волошина у цей процес. Розкрито сутність інноваційних ідей у підготовці педагогів для шкіл Підкарпатської Русі.

Ключові слова: Підкарпатська Русь, Закарпаття, Чехословаччина, освіта, підготовка педагогів, учительські семінарії, педагогічні ідеї, історія освіти.

Keywords: Subcarpathian Ruthenia, Transcarpathia, Czechoslovakia, education, teacher training, teacher seminaries, pedagogical ideas, history of education.

На шляху реалізації завдань, спрямованих на розвиток змісту освіти в контексті євроінтеграційних перетворень, звернення до історії дозволяє уникнути помилок, виявити здобутки, зберегти і примножити її здобутки, реалізувати сучасні здобутки та проекти на майбутнє.

У цьому аспекті дуже вагомим є досвід розбудови демократичного суспільства на Закарпатті у міжвоєнний період (період перебування Закарпаття у складі Чехословаччини) (1919-1939 рр.). Це зумовлено усвідомленням цінного досвіду, набутого практикою, застосуванням методів і форм у вихованні дітей на основі ідей гуманізму, демократизму, полікультурності.

Період з 1919 по 1938 роки став для Підкарпатської Русі, мальовничого краю, що увійшов до складу Чехословаччини, часом глибоких змін та сподівань. Після десятиліть перебування під владою Австро-Угорщини, регіон прагнув до національного відродження, і ключову роль у цьому процесі відіграла освіта.¹ Саме в цей час особливої ваги набула підготовка кваліфікованих педагогів, здатних не лише передавати знання, але й

формуванню національної свідомості молодого покоління в умовах культурно-мовного розмаїття [1].

Чехословацька держава, проголосивши рівність народів, взяла курс на задоволення освітніх потреб усіх своїх регіонів, і Підкарпатська Русь не стала винятком [2]. Розбудова ефективної системи освіти вимагала створення власної мережі підготовки вчительських кадрів, яка б відповідала специфіці краю. Тож, давайте поглянемо на літературу того часу, щоб зрозуміти, як саме відбувалося становлення педагогічної освіти в цьому унікальному регіоні.

Освітній ландшафт Підкарпатської Русі на початку 1919 року представляв собою строкату картину, успадковану від попередньої епохи. Проте вже до 1938 року тут сформувалася розгалужена мережа навчальних закладів різних типів: від початкових народних шкіл до гімназій та учительських семінарій [3]. Відкривалися нові школи, де навчання велося рідною мовою [4]. Це стало справжнім проривом після періоду мадяризації та русифікації. Активно розвивалася навіть дошкільна освіта [5].

Однак, не обійшлося і без складнощів. У школах точилася боротьба між прихильниками москвофільської та українофільської орієнтацій щодо вибору мови навчання [6]. Офіційна мова визначалася урядовими документами [7], але на практиці мовне питання залишалося гострим. Ще однією серйозною проблемою була нестача кваліфікованих вчителів, які б володіли місцевою мовою та розуміли культурний контекст регіону [8].

У цей період ключову роль у підготовці вчителів відігравали учительські семінарії. Серед найважливіших слід назвати Ужгородську греко-католицьку учительську семінарію та Мукачівську державну учительську семінарію [9]. В Ужгороді також діяла жіноча учительська семінарія [2]. Загалом у 1938 році в Підкарпатській Русі працювало чотири такі заклади [3], де навчання велося рідною мовою [4].

Для підвищення кваліфікації вже працюючих вчителів при семінаріях в Ужгороді та Мукачеві під час літніх канікул організовувалися шеститижневі наукові курси [11]. Важливу роль у становленні національної свідомості майбутніх педагогів відіграв Августин Волошин, який очолював Ужгородську учительську семінарію [4]. Архівні документи, що збереглися до наших днів у Державному архіві Закарпатської області, є цінним джерелом інформації про діяльність цих закладів [12].

Крім формальних семінарій, існували також педагогічні курси для екстернів та курси підвищення кваліфікації [9]. Ужгород та Мукачево регулярно приймали вакаційні методичні курси, а при навчальних закладах діяли педагогічні кружки [11]. Учительські товариства також активно долучалися до організації курсів для вчителів [13]. Держава всіляко підтримувала педагогів, які навчалися на цих курсах, забезпечуючи їх безкоштовним проживанням, харчуванням та методичною літературою [11].

Аналіз навчального плану Ужгородської семінарії, що був розроблений на основі державного плану Міністерства освіти Чехословаччини 1924 року,

дає змогу виявити враховування місцевих потреб та особливостей [14], Августин Волошин надавав великого значення практичній підготовці майбутніх вчителів, збільшивши кількість годин на практичні заняття та педагогічну практику в базовій школі [14].

Цікаво, що в перші роки 1920-х самі вчителі на окружних конференціях брали участь у формуванні навчальних планів [8]. До навчальних програм входили не лише академічні предмети, але й такі дисципліни, як спів та наука домоводства [7], що свідчило про прагнення до всебічного розвитку майбутніх педагогів.

Важливу роль у забезпеченні навчального процесу відіграли методичні матеріали та підручники. Августин Волошин особисто розумів цю потребу і створив цілу низку праць з педагогіки, дидактики та історії педагогіки [14]. Методична література також надавалася вчителям на курсах підвищення кваліфікації [11]. Педагогічні журнали того часу публікували статті з питань методичних розробок та обміну досвідом [7].

На розвиток педагогічної освіти в Підкарпатській Русі значний вплив мала плеяда видатних діячів. Серед них особливо вирізняється постать Августина Волошина [4]. Його керівництво Ужгородською учительською семінарією, численні підручники та активна участь в організації педагогічної спільноти зробили його ключовою фігурою в цій галузі. Він також ініціював створення Педагогічного товариства Підкарпатської Русі та «Учительської громади» [14].

Поряд з Волошином, вагомий внесок у розвиток освіти Підкарпатської Русі зробив І. Чургович, ректор Ужгородської учительської семінарії, який впроваджував вивчення історії рідного краю та заохочував національну свідомість учнів [19].

Педагогічні ідеї того часу були пронизані прагненням до гуманізму та розвитку практичних навичок [7]. Велика увага приділялася навчання рідною мовою та формуванню національної свідомості [20]. Спостерігався поступовий перехід до більш особистісно орієнтованих підходів в освіті [21]. У 1922 році було запроваджено обов'язкове восьмирічне навчання [22], що свідчило про державну підтримку розвитку освіти.

Розвиток педагогічної освіти в Підкарпатській Русі відбувався під значним впливом політичних, соціальних та культурних факторів [4]. Входження до складу Чехословаччини відкрило нові можливості для розвитку освіти, забезпечивши фінансування та розширення шкільної мережі. Демократична політика чехословацького уряду сприяла розвитку освіти, хоча іноді спостерігалися тенденції чехізації. Мультиетнічний склад населення зумовив розвиток шкіл з різними мовами навчання [4].

Діяльність таких особистостей, як Августин Волошин, та товариства «Просвіта» сприяла зростанню національної самосвідомості. Загалом, період чехословацького правління став часом значного прогресу в розвитку освіти Підкарпатської Русі.

Аналіз літератури з проблеми дослідження дозволив виявити джерела інноваційних ідей у підготовці вчителів. Насамперед, це був досвід зарубіжної педагогічної (європейської) думки. Аналіз використання ідей зарубіжної педагогіки зі сторінок педагогічної преси, яка існувала у досліджуваній період свідчить про те, що вчителі Підкарпатської Русі були: 1) добре поінформовані про передовий педагогічний досвід європейської, американської освіти (а саме: Дальтон-план, система Дерколі, Белл-ланкастерська система навчання, методика навчання за Монтессорі); 2) впроваджували його в школах, в яких працювали; 3) ділилися на сторінках педагогічної преси своїми здобутками, успіхами у впровадженні нових систем навчання та формулювали рекомендації, поради, щодо уникнення, подолання труднощів.

Ще одним важливим джерелом інновацій для підкарпатських учителів було стажування. У Підкарпатській Русі набув поширення такий феномен професійного удосконалення вчителів як навчально-методичні подорожі по більш розвинутих регіонах Чехословацької Республіки (Чехії, Словаччини, Моравії) тощо. Наприклад, у квітні 1922 р. близько 30 молодих вчителів із Підкарпатської Русі було відряджено до чеських шкіл різних шкільних округів. На період відрядження за вчителем зберігалась заробітна плата та видавались державні кошти на витрати у розмірі 1500 Ч.кр. До одного шкільного округу було прикріплено 2 – 3 вчителі. Метою їх перебування у чеських закладах було вивчення певних напрямків діяльності чеського шкільництва. Кожен учасник екскурсії зобов'язувався вести «щоденник студійної дороги», який затверджували вчитель та директор школи із приймаючої сторони.

На наступні літні канікули подали прохання про участь у методичних екскурсіях 147 підкарпаторуських вчителів. Усі бажаючі були розділені на 7 груп і в період з 5 травня по 16 червня 1924 р. направлені у навчальну подорож до Праги.

Організаційно-дидактичні завдання подорожей еволюціонували від пасивного спостереження та виконання попередньо визначеного плану подорожі до індивідуалізованого для кожного педагога вибору напрямків методичних навчань, який передбачав творчу ініціативу вчителя. Таким чином надавалась можливість ознайомитись із позитивними досягненнями в галузі освіти більш розвинутих європейських регіонів та адаптувати передовий педагогічний досвід у практику власної роботи. Порівняння рівня професійного розвитку європейських педагогів та власних результатів стимулювало процес пошуку ефективних шляхів теоретичної та практичної підготовки, накреслення власної стратегії професійного удосконалення.

Висновки. Аналіз літератури показав, що період 1919-1938 років був важливим етапом у розвитку педагогічної освіти в Підкарпатській Русі. Входження до складу Чехословаччини створило сприятливі умови для розширення мережі навчальних закладів та впровадження навчання рідною

мовою. Учительські семінарії стали ключовими центрами підготовки педагогічних кадрів, а такі діячі, як Августин Волошин, відіграли визначальну роль у формуванні національно свідомої та професійно підготовленої плеяди вчителів. Незважаючи на певні політичні та соціальні складнощі, система освіти регіону зазнала значного прогресу, що відобразилося у збільшенні кількості шкіл, покращенні їхнього матеріального забезпечення та підвищенні кваліфікації педагогів. Попри складнощі політичного та соціального контексту, прагнення до національного відродження та розвитку освіти стало потужною рушійною силою, що залишила помітний слід в історії Підкарпатської Русі.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні досвіду організації педагогічних курсів та їхньої ефективності у подоланні нестачі кваліфікованих вчителів.

Список літератури

1. Закарпаття 1919-2009 років: історія, політика, культура / під ред. М. Вегеша, Ч. Фединець. Ужгород : Поліграф-центр «Ліра», 2010. 720 с.
2. Петечук А. (2022). Досвід організації дошкільної освіти у полікультурному середовищі закарпаття в 1919-1938 роках. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*, (2(51)), 98-103. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2022.51.98-103>
3. Човрій С. Архівні джерела дослідження педагогічної освіти у Закарпатті (кінець XVIII – 40-і роки XX століття). *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 49, том 2, 2022. С.222-229. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/49-2-35>
4. Човрій С. Стан наукової розробки генези педагогічної освіти на Закарпатті (кінець XVIII -40-і роки XX століття). *Інноваційна педагогіка*. Вип. 43, Т.1. 2022 С.29-34 DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/43/1.5>
5. Лемак О.І. Педагогічні ідеї та просвітницька діяльність українських літераторів Закарпаття (20-30 роки XX століття). Дис. ...д-ра філософії за спец. 011 Освітні, педагогічні науки. МДУ, Мукачево, 2024. 302 с. <https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/07/%D0%9B%D0%95%D0%9C%D0%90%D0%9A-%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%B7-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BC-%D0%9F%D0%94%D0%A4-%D0%90.pdf>
6. Олашин М., Сліпецький О., Ісак Ю. Наукові виміри постаті Августина Волошина (державотворчість, музеєзнавство, педагогіка, джерелознавство, прапорництво). *Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія»*, вип. 2 (51), 2024. С. 142-147

- file:///D:/Users/UserHome/Downloads/%D0%9E%D0%BB%D0%B0%D1%88%D0%B8%D0%BD%20%D0%9C.%D0%92.%20%D1%82%D0%B0%20%D1%96%D0%BD.%20%D0%A0%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%B7%D1%96%D1%8F.pdf
7. Достал Я. Підкарпатська Русь (Закарпаття періоду Чехословацької Республіки: 1919 – 1938 pp.) : путівник-довідник / Ярослав Дóстал; пер., упоряд., доповн. Ю. Фатули. Ужгород : Карпати, 2014. 312 с.
 8. Розман І.І. Організація навчально-методичної роботи з учителями у системі шкільної освіти Закарпаття (1919-1938 pp.). Авторе...диск.пед.н.: 13.00.01 –загальна педагогіка та історія педагогіки. Дрогобич: Дрогобицький державний педагогічний університет, 2016.24 с. <https://dsru.edu.ua/wp-content/uploads/2016/05/Автореф.-Розман.doc>
 9. Фізеші О.Й. Освітні реформи в закарпатті другої половини ХІХ – початку ХХ століття: освітологічний дискурс. Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи, 2023. С.34-41 DOI: <https://doi.org/10.32782/ped-uzhnu/2023-2-7>
 10. Вегеш М. М., Віднянський С. В. Августин Волошин : Монографія / Видання п’яте, доопрацьоване і змінене. Ужгород–Київ: РІК-У, Інститут історії України НАН України, 2022. 512 с.
 11. Величко Г. О. Діяльність української еміграції в Подєбрадах (перша половина ХХ ст.). <http://www.ukrmemorial.eu/literatura/diplom/>
 12. Підкарпатська Русь. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%A0%D1%83%D1%81%D1%8C
 13. Депчинська І. А. Розвиток змісту шкільної гуманітарної освіти на Закарпатті в період 1919–1939 pp. Дис....к.пед.н.: 13.00.01- загальна педагогіка та історія педагогіки. Ужгород, 2019. 347 с. https://www.rshu.edu.ua/images/afto/disert_depchinska_ia.pdf
 14. Кляп.М.І. Вирішення проблем розвитку освіти Підкарпатської Русі в період Чехословацької республіки (1919–1938 pp.). Інноваційна педагогіка. Вип. 13. Т. 2. 2019. С. 13- 18 DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-13-2-2>
 15. Маляр Л.В., Кухта М.І. Розвиток шкільництва та мовно-літературної освіти на Закарпатті в другій половині ХІХ – першій половині ХХ ст.: Навчально-методичні матеріали для студентів та аспірантів закладів вищої освіти педагогічних спеціальностей. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2021. 55 с. <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/35753>
 16. Човрій С. Ю. Підготовка вчителів для шкіл Закарпаття (ХІХ ст. – 40-і роки ХХ ст.): методичні рекомендації до вивчення теми «Розвиток освіти та шкільництва Закарпаття» з дисципліни «Історія педагогіки» для студентів освітнього ступеня «бакалавр» напряму підготовки 6.010102

- «Початкова освіта». Мукачево : МДУ, 2017. 31 с. Chovriy_Metodychni rekomendatsiyi_3.pdf
17. Ладжун Ю. Ю. Національна політика Чехословаччини в Підкарпатській Русі 1919-1923 років. *Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія»*. Вип. 1 (32), 2014. С.89-96
<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/2421/1/%D0%9D%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%9E%D0%9D%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%90%20%D0%9F%D0%9E%D0%9B%D0%86%D0%A2%D0%98%D0%9A%D0%90%20%D0%A7%D0%95%D0%A5%D0%9E%D0%A1%D0%9B%D0%9E%D0%92%D0%90%D0%A7%D0%A7%D0%98%D0%9D%D0%98%20%D0%92%20%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%9A%D0%90%D0%A0%D0%9F%D0%90%D0%A2%D0%A1%D0%AC%D0%9A%D0%86%D0%99%20%D0%A0%D0%A3%D0%A1%D0%86%201919-1923%20%D0%A0%D0%9E%D0%9A%D0%86%D0%92.pdf>
 18. Вегеш М., Віднянський С., Чаварга А. Становлення державної служби Карпатської України крізь призму українськочехословацьких відносин (1938–1939 рр.). *Український історичний журнал*. 2022. №1. С.103-118
 DOI: <https://doi.org/10.15407/uhj2022.01.103>
 19. Цубов Л. На шляху до державності (до 70-річчя проголошення незалежності Карпатської України). *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. Вип.43. С.231-242 https://ipien.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/tsubov_na_shliahu.pdf
 20. Човрій С. Становлення і розвиток ужгородської греко-католицької жіночої учительської семінарії (1902–1944). *Молодь і ринок*. № 3/201 (2022). DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.260008>
 21. Испыты для учительства народных школ : Розпоряжене з дня 23. августа 1923, ч. 19.792. *Урядовый Вѣстник школьного оддѣла цивильноѣ управы Подкарпатскоѣ Руси* / Редакцією школьного оддѣла. Ужгород : Накладом школьного оддѣла цивильноѣ управы Подк. Руси, 1923. Рочник III. Число 6. С. 120-123.
 22. О зложеню испытов учительскоѣ способности : Розпоряжене з дня 18 августа 1923, ч. 19.378. *Урядовый Вѣстник школьного оддѣла цивильноѣ управы Подкарпатскоѣ Руси* / Редакцією школьного оддѣла. Ужгород : Накладом школьного оддѣла цивильноѣ управы Подк. Руси, 1923. Рочник III. Число 6. С. 119–120.

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ

Солонина Василь Олександрович,

аспірант кафедри

загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

vasyl.solonyna@uzhnu.edu.ua

Леспух Олександр Михайлович,

магістр спеціальності 011 «Педагогіка вищої школи» кафедри

загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

lespukh.oleksandr@student.uzhnu.edu.ua

Анотація. У статті розглядається проблема професійного самовизначення молоді в Україні та роль закладів вищої освіти у цьому процесі. Аналізуються сучасні підходи до профорієнтаційної роботи, зокрема використання інструментів неформальної освіти. Наголошується на важливості впровадження інноваційних методів, що включають інтерактивні тренінги, воркшопи та партнерства з роботодавцями. Акцент зроблено на розширенні можливостей за допомогою сучасних інформаційних технологій. Обґрунтовано необхідність адаптації найкращих європейських практик до українських реалій.

Ключові слова: професійне самовизначення, неформальна освіта, профорієнтація, молодь, вища освіта, інноваційні методи, соціальні інститути.

Keywords: professional self-determination, non-formal education, career guidance, youth, higher education, innovative methods, social institutions.

В Україні професійне самовизначення молоді є важливим етапом соціального становлення. Особливо це стосується студентів, які перебувають у період формування соціальної зрілості та шукають своє місце у професійному світі. Університети грають ключову роль у цьому процесі, однак існуючі підходи профорієнтації часто є формальними й обмеженими. Зважаючи на успішний європейський досвід, необхідно впроваджувати інноваційні методи профорієнтації, які включають неформальну освіту. Це забезпечить комплексний розвиток студентів і відкриє нові можливості для їхньої професійної самореалізації.

Неформальна освіта це потужний інструмент, який розширює горизонти традиційного навчання. Вона сприяє розвитку навичок, які не завжди охоплюються формальною програмою, наприклад, комунікація, командна робота чи стратегічне мислення. У контексті професійної орієнтації неформальна освіта допомагає студентам краще зрозуміти свої потенційні

професійні шляхи, враховуючи їхні особисті вподобання, сильні сторони та тенденції на ринку праці.

Сучасна система вищої освіти вимагає від університетів не лише передавати знання, але й допомагати студентам у формуванні професійної ідентичності. У цьому контексті особливої актуальності набуває професійна орієнтація студентів, особливо на етапі переходу від бакалаврату до магістратури. Одним із потужних ресурсів для ефективної профорієнтаційної роботи є інструменти неформальної освіти. Вони дозволяють студентам глибше усвідомити власні інтереси, здібності та потенційні кар'єрні напрями.

Мета дослідження – проаналізувати можливості використання інструментів неформальної освіти у процесі професійної орієнтації студентів університету. Об'єктом є процес професійної орієнтації студентів. Предмет – вплив неформальної освіти на професійне самовизначення студентів.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність неформальної освіти в контексті профорієнтації.
2. Охарактеризувати ефективні інструменти та форми неформальної освіти.
3. Проаналізувати приклади впровадження неформальної освіти у вищій школі.
4. Виокремити перспективи розвитку неформальних освітніх практик.

Науковці, які працюють у сфері професійної орієнтації спрямовані на пошуки шляхів використання інноваційних технологій для дієвості і осучаснення компонент професійної орієнтації. У дослідженні Т.Д. Кочубей, М.С. Міщенко розглядаються інноваційні форми профорієнтації, такі як використання інформаційно-комунікаційних технологій, професійні проби та інтерактивні заходи [1]. Автори акцентують увагу на важливості формування soft skills у молоді для успішного професійного самовизначення. У роботі Н.В. Тілікіної аналізуються причини міграції молоді, зокрема низький рівень заробітної плати та недостатня ефективність профорієнтаційної роботи [2]. Авторка пропонує шляхи вдосконалення профорієнтації через інтеграцію сучасних технологій та міжнародний досвід.

У дослідженні «Актуальні проблеми профорієнтаційної роботи закладів вищої освіти» розглядаються соціально-економічні аспекти профорієнтації, а також проблеми вибору професії серед молоді [3]. Автори наголошують на важливості співпраці між закладами освіти, роботодавцями та іншими соціальними інститутами.

Слід відмітити, що неформальна освіта, як потужний інструмент, який розширює горизонти традиційного навчання і сприяє розвитку навичок, які не завжди охоплюються формальною програмою, наприклад, комунікація, командна робота чи стратегічне мислення, - не стала предметом окремого дослідження. Це актуалізує проблему нашого дослідження.

У контексті професійної орієнтації неформальна освіта допомагає студентам краще зрозуміти свої потенційні професійні шляхи, враховуючи їхні особисті вподобання, сильні сторони та тенденції на ринку праці.

Серед найпоширеніших інструментів неформальної освіти, які активно використовуються у процесі професійної орієнтації, особливе місце займають тренінги, майстер-класи та ігрові симуляції. У контексті вищої освіти до неформальних практик відноситься і участь у семінарах, хакатонах, кар'єрних форумах, проектних командах, волонтерських ініціативах, стажуваннях, діяльності у студентських організаціях.

Саме завдяки таким активностям студенти можуть не лише ознайомитися з реальними професійними ситуаціями, але й відчутти себе безпосередніми учасниками фахової діяльності.

Так, участь у тренінгах з управління проектами, тайм-менеджменту або командної взаємодії дозволяє студентам здобути базові навички, які є критично важливими в сучасному ринку праці. Майстер-класи, що проводяться за участі запрошених експертів з бізнесу, ІТ чи креативних індустрій, розкривають тонкощі фахової діяльності, наприклад, у сфері продажу, дизайну або програмування. Водночас, ігрові симуляції створюють модельні ситуації, які імітують реальні робочі виклики – це допомагає студентам «приміряти» на себе ту чи іншу професійну роль.

Перевага такого підходу полягає в інтерактивності: навчальний процес перетворюється на захопливу взаємодію, яка стимулює мотивацію, креативність та рефлексію. У подібному середовищі студент отримує можливість «побачити себе» у різних ролях, порівняти свої очікування з реаліями та прийняти більш усвідомлене рішення щодо подальшого професійного напрямку.

Дедалі більше університетів запроваджують системну роботу у цьому напрямі. Наприклад, Ужгородський національний університет успішно реалізує програму професійної орієнтації через регулярні Дні кар'єри, тематичні тренінги та партнерські ініціативи з компаніями. У межах таких заходів студенти можуть пройти короткі практичні курси, поспілкуватися з потенційними роботодавцями, отримати кар'єрні консультації або пройти стажування.

Інтеграція інструментів неформальної освіти в академічний процес також має вагоме значення. Наприклад, факультативи або вибіркові дисципліни з елементами проєктної роботи, міждисциплінарні воркшопи, спільні проєкти з бізнесом – усе це сприяє формуванню нової культури навчання, зорієнтованої на реальні виклики.

Неформальна освіта дозволяє студентам експериментувати з різними ролями, з'ясувати, які сфери є для них цікавими та перспективними. Участь у проєктах чи ініціативах за межами академічної програми допомагає краще зрозуміти собі, свої сильні сторони, а також наблизитися до конкретних професійних сфер.

Особливо ефективною в цьому контексті є діяльність, що передбачає:

- моделювання професійних ситуацій (кейси, ігри, симуляції);
- роботу у мультидисциплінарних командах;
- взаємодію з фахівцями з галузі (менторство, гостьові лекції, консультації);
- ознайомлення з ринком праці та перспективними напрямками (кар'єрні дні, відвідування компаній).

Ці практики дають змогу студентам не лише краще розуміти можливості розвитку, а й формувати необхідні навички для подальшої професійної реалізації.

Сучасні технології відкривають нові горизонти для профорієнтаційної роботи. Онлайн-платформи, такі як Prometheus, надають студентам доступ до великої кількості безкоштовних курсів у різних галузях – від програмування до бізнес-аналітики. Завдяки інтерактивним форматам, мультимедіа, тестам та сертифікації, студенти можуть не лише розвивати свої знання, але й будувати портфоліо, що стане у пригоді при вступі до магістратури або під час працевлаштування. Prometheus також співпрацює з провідними українськими університетами та міжнародними організаціями, що забезпечує високу якість освітнього контенту.

Особливої уваги заслуговують і курси з розвитку життєстійкості, наприклад, «Життєстійкість молоді в умовах криз», які спрямовані на формування емоційної стабільності, навичок планування та саморегуляції – невід'ємних складників професійного зростання.

Окрім масових онлайн-курсів, студентам варто звернути увагу на платформи для професійної діагностики, такі як портал Державної Служби Зайнятості, який пропонує онлайн-тестування на визначення професійних здібностей, аналіз рівня soft skills та персоналізовані рекомендації щодо вибору кар'єрного шляху. Також корисною є платформа Hryoutest, де користувачі проходять тестування, що допомагає співвіднести свої інтереси з конкретними професіями.

Ефективне використання інструментів неформальної освіти можливе завдяки тісній співпраці університету з роботодавцями, громадськими організаціями, галузевими асоціаціями. Такі партнерства дозволяють:

- створювати середовище для практичного навчання;
- інтегрувати сучасні технології (цифрові платформи, онлайн-курси, симулятори);
- розширювати мережу можливостей для студентів у виборі професійного напрямку.

Окрему роль відіграють кар'єрні центри, які поєднують елементи індивідуального консультування, майстер-класів, анкетування та спільної роботи з факультетами.

Активне впровадження таких інструментів не лише підвищує якість професійної орієнтації, а й спонукає студентів до глибшого самопізнання, розвитку усвідомленості щодо свого майбутнього. Натомість, для

університетів це стимул створювати інноваційні освітні формати, які враховують запити сучасної молоді й тенденції глобального ринку праці.

Висновки. Використання інструментів неформальної освіти у професійній орієнтації студентів вищої школи дозволяє сформуванню нову якість освітнього середовища — більш гнучкого, відкритого до змін та здатного відповідати на виклики часу.

Підсумовуючи, можна виокремити такі ключові висновки:

1. Використання інструментів неформальної освіти сприяє більш ефективному професійному самовизначенню студентів.

2. Інтеграція сучасних технологій та партнерство з роботодавцями роблять профорієнтаційну роботу більш доступною та результативною.

3. Системний підхід до професійної орієнтації молоді є важливим чинником розвитку економіки країни.

Перспективним є впровадження індивідуальних освітніх траєкторій, що враховують досвід неформального навчання, розробку механізмів його визнання (наприклад, через портфоліо або цифрові бейджі), а також активізацію студентського самоврядування як платформи для розвитку лідерських та проектних компетенцій.

Список літератури

1. Кочубей Т.Д., Міщенко М.С. Сучасні підходи до проблеми профорієнтаційної роботи. Габітус. 2021. Вип. 26. С. 85-88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/habit_2021_26_17
2. Тілікіна Н. В. Проблеми профорієнтації в Україні як передумова зростання освітньої та трудової міграції молоді. ДУ Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2019. URL: <https://dismp.gov.ua/problemy-proforientatsii-v-ukraini-ia-k-peredumova-zrostannia-osvitnoi-ta-trudovoi-mihratsii-molodi/>
3. Черушева Г.Б., Синяков А.В. Актуальні проблеми профорієнтаційної роботи закладів вищої освіти. *Статистика України*, 2020, № 2-3. С.107-115. DOI: 10.31767/su.2-3(89-90)2020.02-03.12

**ПРАКТИКО ОРІЄНТОВАНІ ЗАВДАННЯ У ЗМІСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ
ПРАКТИК ЗДОБУВАЧІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
014.15 СЕРЕДНЯ ОСВІТА «ПРИРОДНИЧІ НАУКИ»**

Опачко Магдаліна Василівна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри
загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

magdaopachko@gmail.com,

Козарь Оксана Петрівна,
доктор технічних наук, професор,
професор кафедри
інженерії, технологій та професійної освіти
Мукачівського державного університету

okozar68@gmail.com

Ковач Аттіло Іштванович,
кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри
інженерії, технологій та професійної освіти
Мукачівського державного університету

19921999kovacsattila@gmail.com

Анотація. У статті проаналізовано сучасні підходи до створення та використання практико-орієнтованих (компетентнісно-орієнтованих) завдань в освітньому процесі. Обґрунтовано їхню роль у формуванні професійних компетентностей, розвитку критичного мислення та адаптивності здобувачів освіти до реальних умов професійної діяльності. Розкрито особливості застосування таких завдань у контексті компетентнісного підходу, а також наведено приклади їх впровадження в навчальну практику. Зазначено, що ефективність реалізації компетентнісного підходу залежить від здатності освітнього середовища забезпечити тісний зв'язок між теорією та практикою. У роботі наведено приклади практико-орієнтованих завдань, які рекомендовані для виконання у змісті педагогічної практики здобувачів спеціальності 014.15 Середня освіта «Природничі науки».

Ключові слова: компетентнісно-орієнтовані завдання; практико-орієнтоване навчання; професійна компетентність; освітні технології; компетентнісний підхід; мотивація до навчання.

Keywords: competence-based tasks, practice-oriented learning, professional competence, educational technologies, competence-based approach, learning motivation competence-based tasks

Практико-орієнтовані (компетентнісно-орієнтовані) завдання – це завдання, які спрямовані на розвиток практичних навичок та компетентностей у конкретній сфері діяльності. Вони створені для того, щоб допомогти учасникам застосувати теоретичні знання на практиці та розвинути вміння, необхідні для вирішення реальних проблем.

Актуальність впровадження практико-орієнтованих (компетентнісно-орієнтованих) завдань у сучасній освіті зростає у зв'язку з трансформацією підходів до підготовки фахівців у контексті потреб ринку праці та суспільства знань. Такі завдання не лише сприяють кращому засвоєнню теоретичного матеріалу, а й формують здатність застосовувати знання в реальних життєвих та професійних ситуаціях, що є ключовим елементом сучасної парадигми компетентнісного навчання.

У центрі уваги сьогоденної освіти – не передавання готової інформації, а розвиток компетентностей: критичного мислення, комунікації, вміння працювати в команді, вирішувати практичні завдання, користуватися цифровими інструментами. Саме практико-орієнтовані завдання дозволяють моделювати ситуації, близькі до реального професійного середовища, тим самим забезпечуючи гнучкість і адаптивність здобувача освіти до вимог сучасного світу.

Крім того, впровадження таких завдань стимулює мотивацію до навчання, оскільки студенти бачать безпосередній зв'язок між навчальним процесом і майбутньою професійною діяльністю. Це особливо важливо в умовах стрімких соціально-економічних змін, коли від випускника вимагається не лише знання, а й здатність до швидкого навчання, самостійного прийняття рішень і саморозвитку.

Глибокий аналіз освітніх технологій, зокрема практико-орієнтованих підходів і проектного навчання представлено у роботі І.М. Дичківської [1]. У дослідженні І.А.Зязюна та Н.І Клокар [2] розглядається формування компетентностей у майбутніх фахівців та роль практичного компонента. Аналіз ефективності впровадження компетентнісного підходу у ЗВО здійснено у роботі В.О. Олійника [3]. У дослідженні В.М.Терещенко подано конкретні методичні приклади завдань, орієнтованих на практичні дії [4]. У дослідженні С.В. Шапрана описано підходи до створення компетентнісно орієнтованих завдань у загальній середній освіті [4]. Західна модель практико-орієнтованого навчання із прикладами завдань і проектів представлена у дослідженнях Т. V. Savage, D. G. Armstrong [5], М. (Ed.) Mulder [6] та офіційному документі ЄС, що визначає ключові компетентності та важливість їхнього формування через практичну діяльність [7].

Характерні риси практико-орієнтованих завдань:

1. Реалізація на практиці: Завдання включають реальні або симульовані ситуації, які імітують умови, з якими учасники можуть зіштовхнутися у своїй професійній діяльності.

2. Інтеграція теорії та практики: Вони вимагають застосування теоретичних знань на практиці, що допомагає краще засвоїти матеріал.

3. Розвиток компетентностей: Завдання спрямовані на формування та розвиток конкретних компетентностей, таких як критичне мислення, аналіз, прийняття рішень, комунікаційні навички тощо.

4. Контекстуалізація: Вони часто прив'язані до конкретних контекстів або галузей, що допомагає учасникам зрозуміти, як застосовувати свої знання та навички в реальних умовах.

5. Оцінювання результатів: Завдання включають механізми оцінювання, що дозволяють визначити рівень сформованості компетентностей у учасників.

Практико-орієнтовані завдання можуть бути використані в освіті, професійному навчанні, тренінгах та інших формах навчання, де важливо розвивати практичні навички та компетенції.

Практико-орієнтовані завдання і індивідуальні завдання відрізняються за кількома критеріями (див табл. 1):

Таблиця 1

Порівняльна характеристика практико-орієнтованих та індивідуальних завдань

Критерії відмінності між практико-орієнтованими завданнями та індивідуальними завданнями	Практико-орієнтовані завдання	Індивідуальні завдання
Цілі	Спрямовані на закріплення і застосування теоретичних знань на практиці. Вони часто включають реальні життєві ситуації або проблеми, що потребують вирішення	Спрямовані на розвиток індивідуальних навичок та знань студента. Вони можуть включати дослідницькі роботи, реферати, творчі проекти тощо
Способи реалізації	Вимагають командної роботи, активного обговорення та взаємодії між студентами	Виконуються студентом самостійно і зосереджуються на його власній відповідальності та самодисципліні
Оцінювання	Можуть оцінюватися за ефективністю вирішення практичної проблеми, навичками співпраці та інноваційністю підходів	Оцінюються за глибиною дослідження, якістю виконання та відповідністю вимогам завдання
Тривалість виконання	Часто мають короткий термін виконання, щоб студенти могли одразу застосувати отримані знання	Можуть мати триваліший термін виконання, оскільки включають глибше занурення в тему

Нижче наведено приклади практико-орієнтованих завдань, які рекомендовані для виконання у змісті педагогічної практики здобувачів спеціальності 014.15 Середня освіта «Природничі науки» Мукачівського державного університету.

Практико-орієнтовані завдання для навчально-комп'ютерної практики.

Завдання спрямовані на розвиток навичок роботи з інформацією, текстовими документами та електронними формами.

1. Використовуючи пошукові системи (Google, Bing, DuckDuckGo тощо), знайдіть три наукові статті (рецензовані джерела) на тему “Вплив змін клімату на біорізноманіття”.

2. Застосуйте пошукові оператори (наприклад, "фотосинтез site:sciencedirect.com" або intitle:“екологічна рівновага”) для знаходження точніших результатів. Наведіть три приклади таких запитів і поясніть їхню ефективність.

3. Оцініть знайдені джерела за критеріями достовірності: авторитетність, актуальність, об'єктивність, наявність цитувань. Заповніть таблицю оцінки (можна у вигляді Word або Excel).

4. Збережіть знайдені джерела у форматі APA або ДСТУ та створіть список використаних джерел.

5. Створіть документ у текстовому редакторі (Word або LibreOffice Writer), який містить:

- Титульну сторінку (оформлену відповідно до стандартів НУШ чи ВНЗ);
- Зміст (автоматично сформований) на основі стилів заголовків;
- Текст документа (5 сторінок) з використанням розділів та колонтитулів (наприклад, тема “Біосфера та її межі”);
- Виноски та перехресні посилання (наприклад, пояснення ключових термінів);
- Таблицю та малюнок з автоматично створеними списками;
- Формули з автоматичною нумерацією (наприклад, рівняння фотосинтезу).

6. Відформатуйте документ відповідно до таких вимог:

- Основний шрифт – Times New Roman, 14 пт.
- Відступи – 1,25 см.
- Вирівнювання – по ширині.
- Інтервал між рядками – 1,5.
- Нумерація сторінок (без номера на титульній).

7. Автоматизуйте роботу з документом:

- Використайте стилі для заголовків та основного тексту.
- Створіть автоматичний предметний покажчик.
- Додайте список ілюстрацій і таблиць.

Практико-орієнтовані завдання для навчально-педагогічної практики (ознайомчої та виховної)

1. Проаналізуйте розклад занять у школі:

- Які особливості розподілу годин між предметами?
- Чи враховано психофізіологічні особливості учнів (наприклад, чи немає переважанення складними предметами в один день)?

- Які інтегровані або міждисциплінарні підходи спостерігаються?
- 2. Складіть інфографіку або презентацію (6-8 слайдів) про організацію навчально-виховного процесу в школі (освітні програми, профільні класи, факультативи, позакласна діяльність тощо).
- 3. Дослідити основні нормативні документи, що регулюють освітній процес. Ознайомтеся з такими документами:
 - Закон України "Про освіту"
 - Державний стандарт базової середньої освіти
 - Освітня програма школи
 - Посадові інструкції вчителя та класного керівника
- 4. Скласти аналітичну таблицю з коротким поясненням, як кожен документ впливає на організацію навчання та виховання учнів.
- 5. Проаналізуйте оцінювання навчальних досягнень учнів у закладі освіти:
 - Які шкали оцінювання застосовуються?
 - Як здійснюється формувальне оцінювання?
 - Чи використовуються альтернативні методи оцінювання (наприклад, портфоліо, проектна робота)?
 - Чи використовується у роботі вчителів формувальне оцінювання?
- 6. Створіть пам'ятку для молодого вчителя: "Основні нормативні документи, які має знати кожен педагог".
- 7. Ознайомитися з адміністративною та управлінською діяльністю в закладі освіти. Зустріньтеся з представниками адміністрації школи (директор, завуч, психолог, соціальний педагог) і підготуйте коротке інтерв'ю за темами:
 - Основні обов'язки кожної посади
 - Взаємодія між педагогами, батьками та адміністрацією
 - Проблеми, які часто виникають в освітньому процесі

Практико-орієнтовані завдання для навчально-педагогічної практики

1. Розробіть конспект міні-уроку (15-20 хв) для 7-9 класів з обраної теми природничих наук. Додайте інтерактивний елемент (вікторина, демонстрація досліду, робота з моделями).
2. Створіть тест у Google Forms (10 питань) за однією з тем вашого міні-уроку. Складіть план виховної години на тему екологічної відповідальності або здорового способу життя.
3. Знайдіть три методичні розробки або конспекти уроків з інтегрованого курсу природничих наук для 5-9 класів.
4. Знайдіть приклади інтерактивних платформ (наприклад, LearningApps, Kahoot, Phet) для викладання природничих дисциплін. Опишіть можливості кожної платформи та запропонуйте приклад завдання для 7 класу.
5. Підготуйте список 10 відеоресурсів (YouTube, EdEra, Prometheus) з природничих наук, які можна використовувати під час уроків. Включіть короткий опис кожного ресурсу та вкажіть, для якого класу він буде корисним.

6. Підготуйте презентацію (6-8 слайдів) про сучасні цифрові технології в навчанні природничих дисциплін.

7. Створіть у Microsoft Word або Google Docs методичний посібник (5-7 сторінок) на одну з тем природничих наук/

Практико-орієнтовані завдання для психолого-педагогічної практики

Завдання спрямовані на формування психологічних і педагогічних компетентностей студентів, розвиток навичок аналізу освітнього процесу та взаємодії з учнями.

1. Ознайомлення з психологічним середовищем закладу освіти. Відвідайте кілька уроків у різних класах і проаналізуйте психологічний клімат у класному колективі за такими критеріями:

- рівень взаємодії між учнями;
- стиль спілкування вчителя з класом;
- прояви емпатії, підтримки або конфліктів серед учнів;
- використання педагогом прийомів мотивації.

Результат: скласти короткий звіт (1-2 сторінки) або заповнити анкету аналізу психологічного клімату.

2. Вивчення стилів педагогічного спілкування. Проведіть спостереження за двома-трьома вчителями та визначте їхній стиль спілкування з учнями:

- авторитарний,
- демократичний,
- ліберальний.

Оцініть, як стиль впливає на дисципліну та мотивацію учнів.

Результат: скласти порівняльну таблицю стилів спілкування.

3. Аналіз методів навчання з погляду психології. Проаналізуйте методи, які застосовує вчитель:

- Чи відповідають вони віковим особливостям учнів?
- Які методи викликають найбільший інтерес?
- Як учні реагують на різні види діяльності (групова робота, індивідуальні завдання, дискусії тощо)?

Результат: заповнити аналітичну таблицю або скласти описовий звіт.

4. Психолого-педагогічний аналіз окремого учня. Спостерігайте за одним учнем протягом кількох уроків та зверніть увагу на:

- особливості поведінки;
- рівень залученості у навчальний процес;
- взаємодію з однолітками;
- ставлення до вчителя.

Результат: скласти психолого-педагогічний портрет учня (без порушення конфіденційності).

5. Аналіз проблемних ситуацій у школі. Поспілкуйтеся з педагогами та визначте типові проблемні ситуації (конфлікти між учнями, булінг, відсутність мотивації тощо).

- Опишіть одну реальну ситуацію та проаналізуйте її причини.
- Запропонуйте варіанти вирішення проблеми з погляду педагогіки та психології.

Результат: скласти кейс-аналіз або написати есе.

Практико-орієнтовані завдання для педагогічної практики студентів

1. Розробка інтегрованого уроку з природничих наук:

- Тема уроку: "Взаємозв'язок біологічних, хімічних та фізичних процесів у природі".

– Завдання: Підготувати план уроку з використанням міждисциплінарного підходу та інтерактивних методів навчання.

2. Експериментальні дослідження:

- Завдання: Провести лабораторну роботу з вивченням властивостей різних природних матеріалів (наприклад, ґрунтів, води, мінералів).

– Результат: Представити звіт про результати досліджень у вигляді наукової статті.

3. Проект з екологічної тематики:

- Завдання: Розробити та реалізувати екологічний проект, спрямований на збереження біорізноманіття у рідному регіоні.

– Результат: Презентація проекту та обговорення його результатів на навчальному семінарі.

4. Вивчення та аналіз навчальних програм:

- Завдання: Проаналізувати діючі навчальні програми з природничих наук, визначити їх сильні та слабкі сторони.

– Результат: Підготувати звіт з рекомендаціями щодо удосконалення програм.

5. Організація освітніх заходів:

- Завдання: Організувати та провести освітній захід (семінар, конференцію, тренінг) для учнів середніх шкіл з метою популяризації природничих наук.

– Результат: Оцінка ефективності заходу за відгуками учасників.

Висновки. Практико-орієнтовані завдання є ефективним інструментом реалізації компетентнісного підходу в освіті, оскільки забезпечують поєднання теоретичних знань із практичним досвідом, сприяють підвищенню мотивації до навчання та формуванню ключових компетентностей, необхідних для професійної діяльності в умовах сучасного світу.

Подальше дослідження доцільно спрямувати на розробку моделей адаптації практико-орієнтованих завдань до різних освітніх спеціальностей і рівнів підготовки.

Список літератури

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2012. 352 с.
2. Зязюн І. А., Клокар Н. І. Компетентнісний підхід у педагогічній освіті: методологія, теорія, практика. Київ: Педагогічна думка, 2011. 248 с.

3. Олійник В. О. Практико-орієнтовані завдання як засіб формування професійної компетентності студентів. *Педагогіка і психологія*. 2020. №2. С. 34-39.
4. Терещенко В. М. Формування професійної компетентності студентів засобами практико-орієнтованих завдань. *Вища освіта України*. 2021. №1. С. 82–88.
5. Шапран С. В. Формування ключових компетентностей в умовах нової української школи. Дніпро: Ліра, 2019. 160 с.
6. Savage T. V., Armstrong D. G. *Effective Teaching in Elementary Social Studies*. Pearson, 2016. 352 p.
7. Mulder M. (Ed.) *Competence-based Vocational and Professional Education*. Springer, 2017.
8. European Commission. *Key Competences for Lifelong Learning – European Reference Framework*. – Luxembourg: Publications Office of the EU, 2018.

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНЕ ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Староста Володимир Іванович

професор, доктор педагогічних наук,
професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
volodymyr.starosta@uzhnu.edu.ua

Маляр Любов Василівна

доцент, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
lyubov.malyar@uzhnu.edu.ua

Анотація. У статті актуалізуються проблеми дистанційного студентоцентрованого навчання на прикладі майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти. Проведене тривале емпіричне дослідження (2020-2023), аби виявити ставлення студентів до окремих аспектів дистанційного навчання в ускладнених умовах (Covid-19, воєнний стан в Україні). Отримані результати: найбільше поширення в університеті мають засоби дистанційного навчання – Moodle; Email/Е-пошта; месенджери; Google Meet, Google Classroom, Zoom тощо. Динаміка показує подібні тенденції у поглядах респондентів щодо дистанційного навчання як студентів УжНУ, так і студентів досліджених спеціальностей дошкільної та початкової освіти щодо психологічної комфортності, якості Інтернет зв'язку, якості власного технічного забезпечення (смартфон, планшет, ноутбук тощо).

Ключові слова: студентоцентроване навчання; дистанційне навчання; е-навчання Moodle; пандемія Covid-19; воєнний стан в Україні; онлайн опитування студентів; навчальні дисципліни.

Keywords: student-centered learning; distance learning; Moodle e-learning; the Covid-19 pandemic; martial law in Ukraine; online survey of students; academic disciplines.

Постановка і обґрунтування актуальності проблеми. Закон України визначає студентоцентроване навчання як [2] підхід до організації освітнього процесу, що передбачає: заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу; створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії; побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу. Погоджуємось з М. Бойко (2019), щодо сутності поняття «студентоцентроване навчання», яке полягає в критичному та аналітичному навчанні, підвищеній відповідальності та підзвітності студента, розширенні його автономії, а також включає в себе методи навчання, які переносять фокус освіти з викладача на студента, повагу й увагу до розмаїтості студентів та їхніх потреб [1].

Аналіз наукових досліджень показує, що особливості студентоцентрованого дистанційного навчання (далі DL) розглядаються в працях багатьох науковців, а саме: система електронного навчання Moodle (далі е-навчання Moodle) як засіб DL інноваційність, можливість самонавчання (P. Angriani, & H. Nurcahyo, 2019) ^[5]; покращення мотивації та продуктивності навчання (A. Asar, & M.N. Kayaoglu, 2020) ^[6]; мотиваційні, когнітивні (G.M. Morel, 2021) [8] та інші аспекти студентоцентрованого навчання ^[3; 4].

Метою дослідження є виявлення та порівняння поглядів студентів – майбутніх фахівців дошкільної (далі ДО) та початкової освіти (далі ПО) щодо реалізації студентоцентрованого дистанційного навчання з урахуванням динаміки (2020-2023) в ускладнених умовах (пандемія Covid-19, воєнний стан в Україні).

Виклад основного матеріалу. З початку пандемії Covid-19 в Україні заклади вищої освіти перейшли на дистанційну форму навчання, а надалі (2021-2022), залежно від різних умов, використовували також і змішане навчання. Емпіричне дослідження проведено на базі Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» (далі УжНУ). До анонімного онлайн опитування у 2020, 2021, 2022, 2023 рр. долучено 1071, 443, 834, 549 студентів УжНУ та 19, 63, 105, 89 студентів – майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти відповідно (рис. 1).

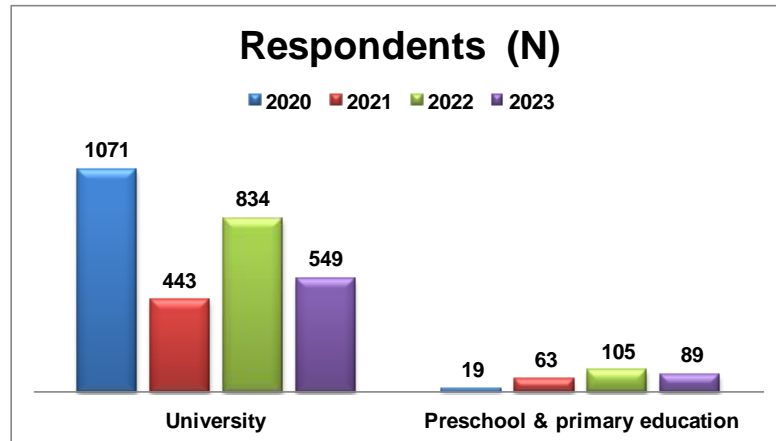

Рис. 1. Кількість респондентів, які долучені до емпіричного дослідження

У праці [4] наведено основні засоби DL студентів УжНУ в ускладнених умовах під час карантину та в умовах воєнного стану в Україні. Студенти оцінювали кожен пропонований засіб DL за п'ятибальною шкалою залежно від кількості навчальних дисциплін, вивчення яких цей засіб забезпечував: 1 (жодна дисципліна/дуже мала частина); 2 (мала частина); 3 (майже половина); 4 (більша частина); 5 (переважна більшість/усі дисципліни).

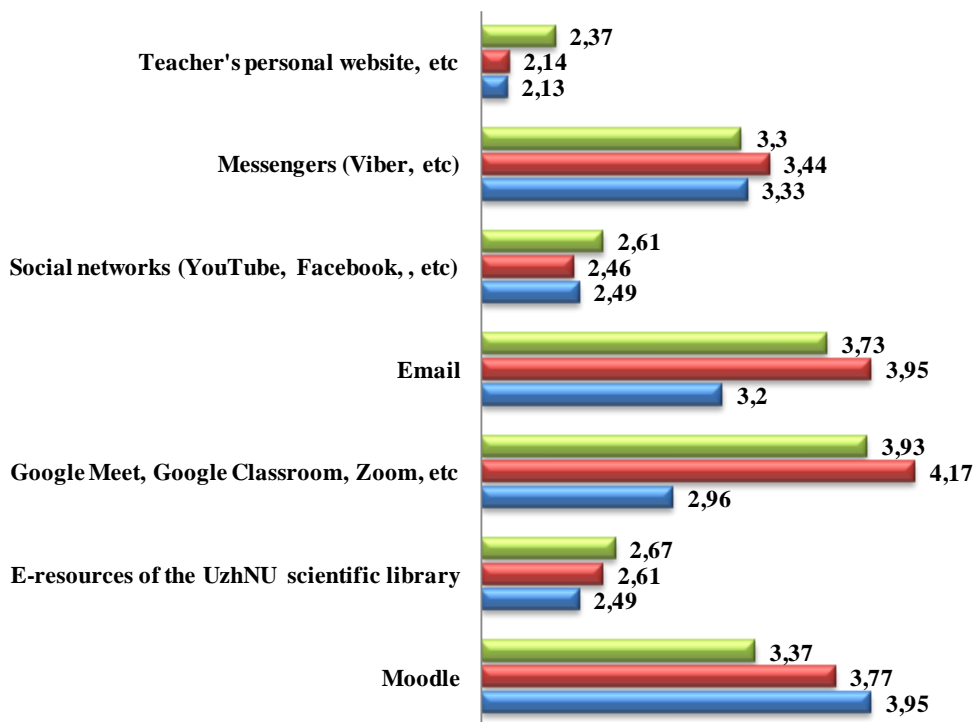

Рис. 2. Засоби DL студентів УжНУ в ускладнених умовах (пандемія Covid-19, воєнний стан в Україні): середній бал кількості дисциплін за п'ятибальною шкалою (2020-2022 рр.)

Отримані результати свідчать, що найбільше поширення в університеті на початку пандемії Covid-19 мали наступні засоби DL (подано в порядку

зменшення середнього значення кількості дисциплін за п'ятибальною шкалою):

- 2020 – Moodle (3,95); Email/Е-пошта (3,3); Месенджери (3,33);
- 2021 – Google Meet, Google Classroom, Zoom тощо (4,17); Email/Е-пошта (3,95); Moodle (3,77); Месенджери (3,44);
- 2022 – Google Meet, Google Classroom, Zoom тощо (3,93); Moodle (3,37); Email/Е-пошта (3,3); Месенджери (3,30).

Таким чином, якщо на початку карантину (2020) найбільше навчальних дисциплін студенти УжНУ вивчали в Moodle, то надалі спектр засобів DL розширився. Особливо відзначимо зростаюче використання Google Meet, Google Classroom. Результати нашого дослідження на рис. 3 показують, що серед засобів DL найбільше навчальних дисциплін студенти УжНУ вивчали в Moodle на початку карантину (2020; $M=3,95$), а в наступні роки (2021-2023) – з використанням Google Meet, Google Classroom (2021/ $M=4,17$; 2022/ $M=3,93$; 2023/ $M=3,90$) тощо. Подібні результати отримано на прикладі студентів спеціальності ДО та ПО, а саме 2020/ $M=3,53$; 2021/ $M=3,03$; 2022/ $M=3,22$; 2023/ $M=3,83$.

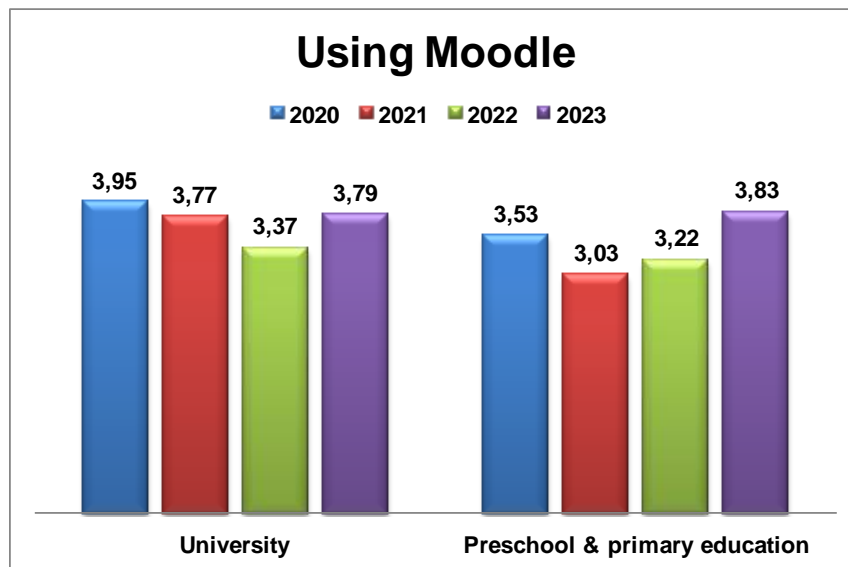

Рис. 3. Використання системи е-навчання Moodle (2020-2023 рр.)

Важливою складовою студентоцентрованого підходу, з нашого погляду, є вивчення задоволеності студентів умовами навчання, на що спрямовані такі питання онлайн опитувальника: «Оцініть якість Інтернет зв'язку умовах дистанційного навчання»; «Оцініть якість власного технічного забезпечення (смартфон, планшет, ноутбук тощо) в умовах дистанційного навчання»; «Оцініть власну психологічну комфортність в умовах дистанційного навчання». Відповідь за п'ятибальною шкалою: рівень задоволеності 1 – (низький); 2 – (скоріше низький); 3 – (середній/наполовину); 4 – (скоріше високий/достатній); 5 – (високий). На рис. 4-6 зображено динаміку зміни відповідних середніх значень за п'ятибальною шкалою.

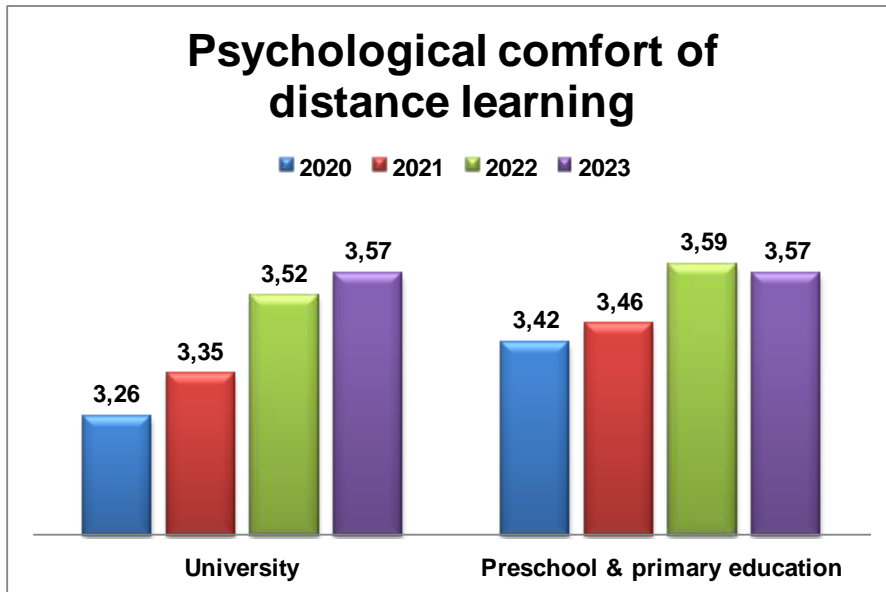

Рис. 4. Задоволеність студентів під час DL: психологічна комфортність

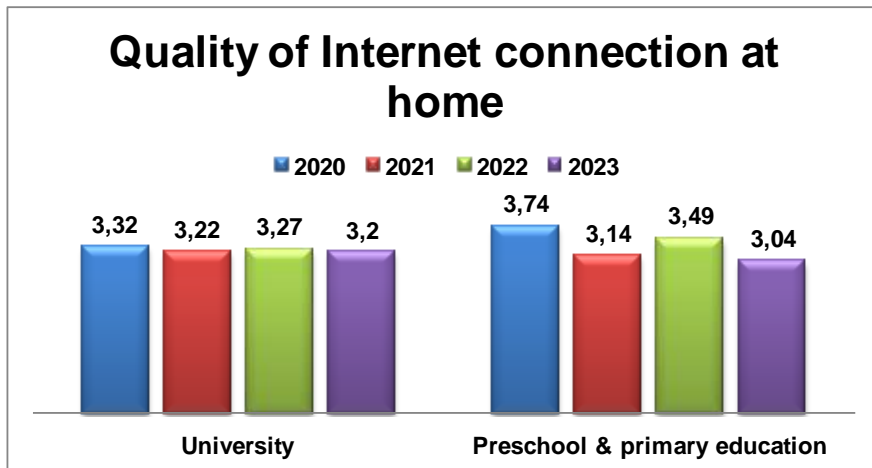

Рис. 5. Задоволеність студентів під час DL: якість Інтернет зв'язку

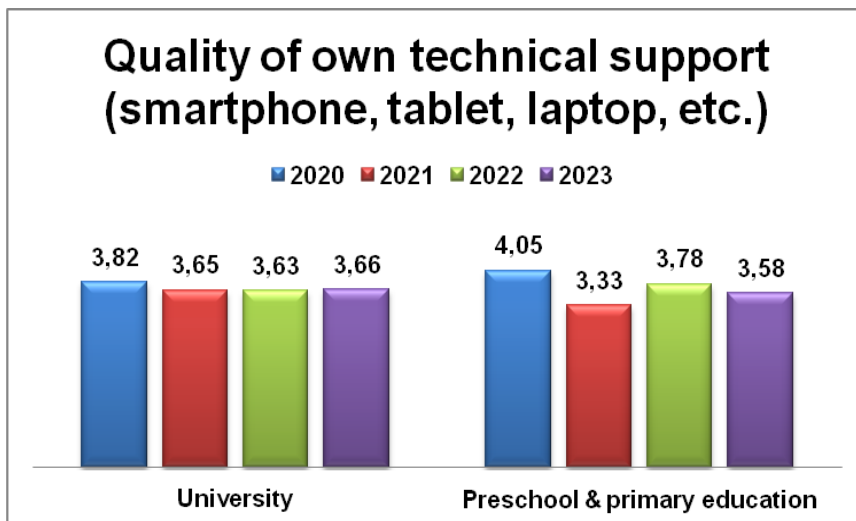

Рис. 6. Задоволеність студентів під час DL: якість власного технічного забезпечення (смартфон, планшет, ноутбук тощо)

Наведені результати показують подібні тенденції в УжНУ та на прикладі студентів спеціальностей ДО та ПО, а саме: покращення психологічного комфорту: УжНУ 2020/М=3,26 → 2023/М=3,57; ДО та ПО 2020/М=3,42 → 2023/М=3,57; погіршення якості Інтернет зв'язку: УжНУ 2020/М=3,32 → 2023/М=3,20; ДО та ПО 2020/М=3,74 → 2023/М=3,04; погіршення якості власного технічного забезпечення (смартфон, планшет, ноутбук тощо) УжНУ 2020/М=3,82 → 2023/М=3,66; ДО та ПО 2020/М=4,05 → 2023/М=3,58.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене тривале емпіричне дослідження (2020-2023 рр.), аби виявити ставлення студентів до окремих аспектів дистанційного навчання в ускладнених умовах (Covid-19, воєнний стан в Україні). Отримані результати: найбільше поширення в університеті мають наступні засоби дистанційного навчання: Moodle; Email/Е-пошта; месенджери; Google Meet, Google Classroom, Zoom тощо. Динаміка показує подібні тенденції у поглядах респондентів щодо дистанційного навчання як студентів УжНУ, так і студентів досліджених спеціальностей дошкільної та початкової освіти щодо психологічної комфортності, якості Інтернет зв'язку, якості власного технічного забезпечення (смартфон, планшет, ноутбук тощо).

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку доцільно спрямувати на подальший аналіз ставлення студентів до різних аспектів традиційного, змішаного та дистанційного навчання у контексті студентоцентризму.

Список літератури

1. Бойко М.М. Студентоцентроване навчання в процесі управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя. *Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*, 2019. (31). №4. С. 41-45. DOI: <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2019.176797>. URL: http://journals.uran.ua/sr_edu/article/view/176797.
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020. N 24. С. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392-20#Text>.
3. Староста В.І. Студентоцентроване дистанційне навчання в ускладнених умовах (пандемія Covid-19, воєнний стан в Україні). *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету»*, 2023. Вип. 14. С. 63-77. DOI: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2023.146>. URL : <https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/457>
4. Староста В.І. Академічне консультування: зручність та ефективність в умовах традиційного та дистанційного навчання. *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного*

- університету», 2024. Вип. 17, С. 137-159.
DOI : <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2024.1710>. URL :
<https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/issue/view/20>.
5. Angriani P., & Nurcahyo H. The influence of moodle-based e-learning on self-directed learning of senior high school students. *AIP Conference Proceedings* 2120, 060007 (2019). Published Online: 03 July 2019.
DOI: <https://doi.org/10.1063/1.5115707>. URL:
<https://aip.scitation.org/doi/citedby/10.1063/1.5115707>).
 6. Acar A., & Kayaoglu M.N. MOODLE as a Potential Tool for Language Education under the Shadow of COVID-19. *Eurasian Journal of Educational Research*, 2020. Issue 90. P. 67-82.
DOI: <https://doi.org/10.14689/ejer.2020.90.4>. URL:
<https://www.webofscience.com/wos/woscc/summary/de269169-3e7b-4aab-a934-37e02e29c06b-781cb887/relevance/1>.
 7. Ghouname N. Moodle or Social Networks: What Alternative Refuge is Appropriate to Algerian EFL Students to Learn during Covid-19 Pandemic. *Arab World English Journal*, 2020. Vol. 11. Issue 3. P. 21-41.
DOI: <https://dx.doi.org/10.24093/awej/vol11no3.2>. URL:
<https://www.webofscience.com/wos/woscc/summary/a60d9bc7-43d6-438f-b139-9f6831e0393e-781b9b3e/relevance/1>.
 8. Morel G.M. Student-centered learning: context needed. *Educational technology research and development*, 2021. Vol. 69. Issue 1. P. 91-92.
DOI: <https://doi.org/10.1007/s11423-021-09951-0>. URL:
<https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000616868100001>.

Наукове видання

ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ У ФАХОВІЙ ОСВІТІ

Випуск 15

Збірник наукових праць
XV Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю
15 квітня 2025 р.

***Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа:
Рішення Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення № 2178 від 27.06.2024 року
Ідентифікатор медіа R30-04767***

Автори опублікованих праць несуть повну відповідальність
за зміст та ілюстративний матеріал

Гарнітура Times New Roman.
Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 7,20.
Зам. № 77. Тираж 100 прим.

Оригінал-макет виготовлено
в редакційно-видавничому відділі ДВНЗ «УжНУ».
88015, м. Ужгород, вул. Заньковецької, 89.
E-mail: dep-editors@uzhnu.edu.ua

П 24

**Педагогічні інновації у фаховій освіті: збірник наукових праць. Випуск. 15.
Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2025. 128 с.
ISSN 2307-3594**

У збірнику наукових праць опубліковано теоретичні, методичні та експериментальні дослідження науковців, аспірантів та магістрів із загальних питань розвитку освіти і самоосвіти в Україні та за кордоном; педагогічних, психологічних та соціальних засад фахової освіти; інноваційних технологій навчання та виховання молоді; модернізації діяльності системи неперервної освіти в контексті євроінтеграційних процесів; особливостей професійної підготовки та діяльності фахівців у сучасних умовах, які обговорювалися на XV Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю, що відбулася 15 квітня 2025 р. в м. Ужгороді.

УДК 371.351:37.015.3